विश्वकोश
श्लोक २८००
काकदन्तोक्त १५॥

सं

वि
को
१

ॐ श्रीगणेशाय नमः ॥ ॐ स्तुवीमहि महामोहक्लेशान्तकभिषग्वरम् । चैर्यात्मकनिरा
नन्तं सर्वज्ञं तं ॥ त्वद्धानये कलाविलासात्मकरे विंदुमुद्रां विनिवेद्य दयारविंदे ॥ या
कल्पयंतीरमनेकवीनां रवीं नमस्यामि सरस्वतीनाम् ॥ ययाऽखिलवाङ्मयमहार्णव
मेघ्यनेकशमंपदं फणिपतेर्यदि कौतुकेवा ॥ विश्वप्रकाशमनिशं तदिमं निबध्यसं
भाव्यतां परमशाब्दिकशेखरश्रीः ॥ सन्तोऽपुस्तकसंभारभारमोत्तः कृतोमया नामा
नुशासनमिदं संपूर्णानन्वनाद्भुतम् ॥ एकद्वित्रिः वतश्च वषट्ववर्णानुक्रमोज्वलैः कां
डादिवर्गैः नानार्थसंग्रहोऽत्र वितन्यते ॥ नानार्थः प्रथमं नोच सर्वज्ञादौ प्रदर्शिताः ॥ स
नम्यन्तेऽश्रशब्देषु वर्णमात्रः सन्निश्चितः ॥ रत्नोते न महाकृषापि समस्यायाव्ययवव्व ॥ स्यश्चाय
लिंगभेदाय क्रायन्त्र एतस्मक्रुता ॥ यासीऽज्ञमेरसनवारिद्विपैरध्वंसकेसरी ॥ श्रीकृसामि
श्रः सर्वज्ञात्यानोनिखिलगुणांबुधिः ॥ त्यानम्बनस्यननयः स्मितपुंडरीकखंडानपत्रपर
भागयशः पताकः ॥ श्रीब्रह्मलनसविकलात्ममुत्वारविंदसोल्लासलास्यरतसाहूस
रस्वतीकः ॥ तस्यात्मजः सरसकैरवकांतकीर्तिः ॥ श्रीमानमहेश्वर इति प्रथितः कवीन्द्रः

निःशेषवाङ्मयमहार्णवपारदृश्वा शब्दागमांबुरुहषंडरविर्बभूव । को ब्रह्मात्मानिला-
र्केषु शमने सर्वनाग्निव पावके च मयूरे च मलवशीर्षजलेषु कम् । पृथिव्यां कः समाख्या-
तः कः शब्दे च प्रकीर्तितः । एकाक्षरः । अङ्कः पापे च रूपे च शको राजन्यदेशयोः । बक-
स्तु बकपुष्पे स्यात्कङ्के श्रीदे च रक्षसि । शाको व्यामसमे नेकी रेनवणिस्यवमंत्रिणि । शं-
खिपत्रौ शिरीषे च शङ्कं स्याच्छोणके क्वचित् । विकः काके च कोके च मूको वाणे निले
बले । अर्कोऽर्कपर्णे स्फटिके रवौ ताम्रे दिवस्पतौ । कर्कः कर्कटके वह्नौ शुक्लाश्वे दर्प-
णे घटे । तर्कः काङ्क्षावितर्कोहाकर्मभेदेषु कीर्तिते । श्लोको यशसि पद्ये च लोकस्तु भु-
वने जने । स्तोकोऽल्पेऽथ मेथोकः पाकोऽपचनशावकौ । कोकश्चक्रे वृके कोका-
वनेर्द्रुमभेदयोः । एकं त्वविवाहे मौरोऽकोल्लपणभेदयोः । ध्वेदो विटपे स्त्र्ककस्य विष-
स्तम्भं मृगपतिलोः । रेको विरेके शङ्कायां रेकः स्यादधमेऽपि च । काकः स्याद्वायसे छत्र-
प्रभेदे पीठसर्पिणि । शीर्षे च लोलतरो मौनविशेषे द्वीपभेदयोः । काकास्यात्काक-
नासायां काकोली काकजंघयोः । रक्तपापामलत्वौ च काचमा पं च कीर्तिता । का-

च्यां

रत्नि प्रकार

वि
को
२

कस्मीरतनवेधेस्यात्काकानामपिसंहतौ पाकः शिशौजरानिस्यापचनेऽर्भकदलेऽध्व शा
कोद्वीपांतरेशाक्रोनृपद्रुमविशेषयोः शाकंहरितकेवापिनाकः स्वर्गेनरितयोः म
कोप्यवाकस्यूतौदीनेषूकोनक्रोगाहसंगयोः दुर्कंविद्दिवकालेचभेकोमंडूकमेघयोः
पकस्त्वकेवलेपेहेह्रीनरसिंमपवाच्यवत् शोकैंशुकमस्नहेवस्त्रीणांचकस्त्वतोनने
श्वेकेस्यात्तेतिकोपांतेनूपकोन्संगलत्मस नाटकारिणीक्कदेविवरेहेवभूषणे के
कांस्यमहिनोव्योनोलोहेपृष्ठकुंतांतयोः वेकः पर्यंकभागेस्यात्रदीणाचेवभेद्रवे
टंकः कपित्थभेदेस्यात्मानोनरखनित्रयोः नूपसिकोपेतेवायांटंकनेग्रावदारणे
वेकस्त्वकृपणोमलेपंकः कर्दमपापयोः मंकर्षगोमर्षेनाकोवामलरेषिरोमणो शं
कः कोलेशिवेसैवसंख्यापादपभेदयोः कल्कः पापाशयेपापेकल्कोदंभेहृदयोर
पि वल्कंतवल्कलेविंडेशाल्कंशाकलवल्कयोः शुल्कंघट्टादिदेयेस्यात्कामाद्वै
कोपिच निष्कमष्टापिकेस्वर्णेष्कलेदीनारकर्षयोः वतोलंकारणोहेमपात्रेदेमटे
लेपिच मर्कोदेक्रोधसंज्ञातेमर्कोमोतकपादपे विष्कोविनस्तोहृस्तेचपकोष्ठकः

ल्पितेऽपि च त्रिकोऽक्षपस्यनेमिः स्यात्रिकं पृष्ठाधरे त्रये लंका रक्षःपु[illegible]शाखा शा

किनीकल[illegible]सु च शंकाऽस्त्री मे वितर्के च त्रासकालनसयिंदंतने कण्डूनवरजः कन्या

पुष्पिंश्च पुष्पिणीमासाव यस्तराः कल्कं वंपके लाग्रौ किंपाके नागकेसरे पतरेकाव

सर्वशरीरहड्डी

नारेव कालीपेच क्रविन्मलम कारंकः कलकरके स्याद्दाडिमे च कमण्डलौ पतिभेदे

करेचापि करकाव चनोपले नारको निरयेद्रेनारकः शीप्रभाजने शकैत्रास्मुग 22

पंक्तौ च श्लोकपद्ये च श्लोकप्रति नाकस्त्रिदशलोके स्याद्वेश्वेवनके जनकः पितृप

जेन्द्रोपुलकं संघापेद्रुमौ पीतके च लनागे च लोको चल्वो लपुंभकयोः कृशकः काष्ठ

कपाले खककौ पावकेशाके मपको वंदिमेदे स्याद्यष्टशाके विदूर्गातरे मपूको मपूप

र्णपोस्यादमुको लिपूर्णाल्ययोः वामुकः शिवपार्षदे स्यात्कंपलो वरामके शि

शुकः शिशुमारे स्याक्रोलमोष्ठबालके पट्टकः पट्टिकायां च भटमस्तकपट्ट

योः फलकापोतिकायामरादेनालतोटके जनकः पितृराजेर्षोपुलकं सं

घापेद्रुच कमंकोऽल्कलकाली पनिकः स्याल्पधन्याके [illegible] निकाहियाम शि

वि
को
२

पकः पीतमाले स्याद्द्वीपे चित्रमृगेऽपि च । ककुभे च प्रियङ्गौ च पृथुकश्चिपिटे शिशौ । पम-
कं पमने शाह्वाले कारे संयमेऽपि च । मषकः कच्छनेत्ररोगजंतुविशेषयोः । फलकं तु
पटोले स्यात्तुच्छाकसंवंधगुल्मके । फलकं स्यात्फले खेटे वल्मीके काकतिंदुके । तिलकं
चित्रके पुष्पः ललामे तिलकालके । रोमांचकं मभेदेषु लोम्नि सीनोवलेऽपि च । फलि-
को नागभेदे स्याद्दुमभेदे फलसत्तमे । कषायकः स्यात्कुनैलशोषस्नेहहृतयोः । बष-
कं तु रूपपात्रे मध्यमप्रभेदयोः । चटकः कलविंकेऽपि चटकासी स्त्र्यपत्ययोः । क-
टकं वलये सानौ राजधानीनितम्बयोः । सामुद्रलवणे दंतमंडले दंतिनामपि । कटु-
कं कटुरोहिण्यां व्योषेऽपि कटुके स्मृतम् । चुलकः प्रसृतौ भाण्डभेदे चुलकवत्स्मृतः ।
चुलकः क्रिमिभेदे स्याद्वल्कं मांसरोगयोः । गजानां पिंडे रोमांचे हरिताले ऽपि चांत-
रे रुचकं मंगलद्रव्ये ग्रीवाभरणदंतयोः । ...कं टेवीजपूरे च सौवर्चले विडंगयोः । रो-
चनायां च रुचकं मंषाभरणमाल्ययोः । लचकः कोकिलादौ स्याद्द्रोणे तिलकद्रु-
मे कार्मुकः कमनीयो ऽकपादपेवातिमुक्तके । पालकः पनयालो स्यात्पालन २

त्रिकटुः

लह्लादिनोः । आनकः पटहे भेर्यां मृदंगे गर्ज्जदम्बुदे । आढकं मानभेदे स्यात्तुवर्यामाढकी
स्मृता । कारकः कर्त्तरि प्रोक्तः कर्मादावपि कारकम् । वालकः पालकेऽश्वादेः स्यात्संवा
रकबंधयोः । तारकः कर्णधारे च दैत्ये च दृशि तारकम् । कनीनिकायां नक्षत्रे तारकं तार
कापि च । वारकोऽश्वगतावश्वविशेषे च निषेधके । जाहकोऽचूकमाजारवेट्टुकारंटिका
स्व । पावकोऽग्नौ सदाचारे वह्निमंथे च चित्रके । भल्लातके विडंगे च स्थापकः स्थापवेद्रयोः ।
नायको नेतरि श्रेष्ठे हारमध्यमणावपि । श्यालकः सत्त्वजातीये जीवकद्रुमवालयोः । ना
लकं नारके शोकं कलापे जालिनीफले । श्यालापेदम्भभेदे च वस्त्रभेदे च जालिका । वाल
कोऽतेशिशौ केशे वाजिवारणवालधौ । अंगुलीयककेसरपरिवाद्यामयेऽश्ववालकम् । वाह्री
कं कुंकुमं वाते हिंगु त्वेहकर्मणि । मामकं ममता? शुके मातुले मामकः स्मृतः । यानको
यानिनि व्यालोऽयोधानकोऽराजकं नरे । ग्राहकोऽव्याति विहंगे व्याधानां च ग्रहीतरि । हारको
भेदके पक्षेषु रक्ते पंचराचके । येलवेषपाग्रहेलीलोवात्वरस्त्वचराचकः । लासको लास
के लास्यकारिणि पिमयूरके । शालंकः शालंकेरापिंडेऽर्कपके नेव शालंककः । हारकः कि

वि
को
४

५

नवे चौरे गव्यविज्ञानभेदयोः स्यामकाश्योव वार्बिके हलादेरपि वुन्दे शावकस्तु शिला
भेदे विदग्धे ज्योषके ऽपि च श्यामको जंवुके पूर्णे स्यात् वनोषमभेदयोः पिनाकः सिल्ह
के हिंगौ तिलचूर्णे च कङ्कम पिनाको हरकोदण्डे पांशुवर्षे त्रिशूलयोः का(कु)र्मुकः कृक
वाको स्यात्सोनमस्तक काकयोः ...कः पातिमत्स्यादिपिटके कारके ऽपि च पाटकः
स्यान्महाग्रामनिष्ककटकोनरवाययोः पुलाकादिद्योतने मूलद्रव्यापचयरोपमोः वराकः
संग्रवेशोकपराको भक्तसिक्थके विपाकः कीर्तने स्वादे दुष्कृतसत्कर्मफलेऽपि च लं
पाको लंपटे देवनलवङ्गयोः पुलाकस्तुच्छधान्ये स्यात्संक्षेपे भक्तसिक्थके विपाकः को
पने स्वादे परिणामे ऽवद्योतके निपाकः पचने स्वेदे दुष्कृतकर्मफलेऽपि च लंपाको लंप
टे देशे किंपाकः फलमूलयोः संपाकस्तर्कके धृष्टे संपाकोऽमलतरंगले मोचकः कद
लीशिग्रुनिर्मोचकविरागिषु पेचको गजलांगूलमूले पर्यंतचूकयोः मेचको वर्हिचंद्र
स्यात्मेचकः श्यामलेऽपि च निर्मितोऽकृपाणस्वमेचकं वाव्यवड्वेन स्वकः शीवतर
व्यवायके तत्वदंशके पिप्पलेश्यानिकाकेच मेचकः से...मेघयोः लोचको मांसपिंडे ४

च्ये
व्रतस्वड्गुयोः पुला
कस्तुच्छधान्ये स्या
त्संक्षेपे

परिणामे च दुर्गे
म

स्मारतिनारेवकज्जले ललाटाभरणेस्त्रीणांकदलीनीलवस्त्रयोः निर्देशेकणांशरेवमो

लेभूम्न्यश्वमातिः मोदकोहर्षकोन्तेयः खाद्यभेदेचमोदकं खोलकःपविवल्मीक

पूगकोशेशिरस्त्रके गोलकोविधवापत्रेजारात्समागतेकेवले कूपकोगुणवृक्षेस्या

नैलूपावेपिकूपके उदपानेस्नानायांचकूपिकाथोगतेमले कालिकेकिमिशैलेवश

नौमरस्पयोरपि रूपकेनाटकेपूर्वैकाव्यालंकारणेविदुः चूलकःकचकेप्याम्रेस्तन

केवसजन्मनोः भूतकःस्यात्पयोभिन्नेस्तनकःपर्वटेवसे कीचकोदैत्यभेदेवंशकवे

शोडुमांतरे कीटकःकिमिजातौस्यात्त्रिष्टुरेकीटकोम्मवत जीवकःपीतसालेस्यात

लपणोवृद्धिजीवनि सेविनिप्राणकेप्याहितुंडिकेपादपांतरे प्राणीवेत्तीविकाप्राक

जीवेस्यामपिकूर्च्चवित दीपकेवागलंकारेदीपकोदीप्तिकारके चीरकोपिप्रियाले

लेपनेगंधवीरिकामता सेवकस्तुप्रसेवेस्यात्दन्नौविनिचारम्भवत अशोकोवंजुले

ऊणिद्रुमसेनिःशोकयोमतः अशोकाकटुरोहिण्यामशोकेपारदेस्मृतम् श्लोकौ

दर्शनोयोलावालोकोरिविभाषणे पेटकंप्रलकारीलामंजूषायांकदंबके हेरको

वि
को ५
5

वृद्धभेदे स्यान्महाकालगणेऽपि च पैनाकं करणेऽशानीधेनुनामपि संहतौ विवेकः स्या
ज्जलद्रोण्यां विचारेऽपि च दृश्यके गणिकं कनके याने प्रसेकः सेचने च्युतौ वैणिकौशि
फलेलोऽवहन्नौमयोः क्रमेऽपि च कोरकं कमले विपाके कोलकं मृणालयोः कौतुकं
नाभिलाषे स्यादुत्सवे नर्महर्षयोः पारम्पर्ये समायाते मङ्गले च कुतूहले विवाहसूत्रमगी
तादिभोगकाले च स्मृतम् ध्वजाकोटौ दारुहस्ते च मंत्रे च पदकः प्रमान् पदार्थे नाम
न्यासे गण्ये स्वर्णाद्वेलग्ने सकं कीनाश पृष्ठे पारिकः स्यादूर्ध्वपारिकः पुनः उपानद्भूस्व
गोत्रभेदः स्यादगरिकस्य च कौशिको नकुले व्यालग्राहे गुग्गुलशक्रयोः विश्वामित्रे
च कौशिकोलूकयोरपि कोशिकः कौशिकी गणिकायां च नदीभेदे च कौशिकी
पलीको वयवे प्रोक्ता प्रतिलोमविलोमयोः भूलीकमपि भूनिम्बदीप्यकर्पूरकत्वेण
अभीकः कामुके क्रूरे चैव भयवर्जिते वाल्मीको वामलूरे स्यान्मुनिरोगविशेषयोः
अलीकं तु ग्रामसैन्ये व्यालीको नागवेष्टनाः अलीकमप्रियाकार्यवैलक्ष्ये पीडने
नालीकं पद्मषंडे स्यान्नालीकः शरशल्ययोः अलीकमप्रिये प्रोक्तमलीकमनृते दिवि ५

मन्थूकं तफले शीले मन्थूकं गात्रजन्मनि उलूकः शक्रयोधे स्यात्पेचके जन्मभेदिनि वि
लेपने चंदने च परीतो ह्रूनवल्लिनि लावणिकस्त्वांतवे स्याद्धयोर्नात्पेशुवणिका पयाया
ह्रोरिकयने व्याघ्यासाद्दै भवे त्रिषु पंहूको गजके भांते देन्यभेदे च चोतके वंधूकं वंधु
जीवे स्याद्धंधकः पीनमालके मंडूको वृक्षभेदे स्याद्दर्दुरे शोणकेन्वया मंडूकपर्णी मं
डूकी वर्णकः स्याद्विलेपने चंदने च वर्णकं स्याद्यथा भेकः त्रिभेदे पृथ्वीकृषेभू
णो वतसे कोथ वल्लुरे चवे प्रच्छकं नीरिकानेवेशगयोः तलके करणे कवेरस्य विमाने च का
मीमे च रसांजने लोहकोस्य मृदंगावशाकस्यामपिशुद्धकम मणीकः स्वर्णचूडे स्यात्त्रा
साद्धिमांच मृणालिका दर्शकः स्यात्प्रतीहारे दर्शयितृप्रवीणयोः पमकं पद्मकाष्ठे च
विंदुजालकयोर्मतम दीप्यकं चाजमोदे स्याद्यवानी वर्हिचूडयोः सम्यकः स्यात्मणीव
द्वैनालिकेरस्य चावतरे रक्षको मानवं श्वकरक्षक स्नान्तु रागिषु विचकः स्यात्तहूयात्र
भेदयोर्भेषजांतरे वृश्चिकस्तुद्रुमे वा शौण्डकर्कटेन योषधे मानात्पेशाभारिम्यां च ना
शोकाकीर्णेतिका स्वालिको मंगलद्रव्ये वतकपूरहभेदयोः विष्टरस्य विधाने च स्व

ग

मेदि
को
९

त्रिकोणनगमालके कंचुको वारवाणे स्यान्निर्मोके कवचेऽपि च वर्धापके गृहीतांगः
स्थितवस्त्रे च चोलके शेषथौ कोलकौ वाश्यर्कावकः खेप्राधूतेयोः जंबुके ग्रहवधौ चश्र
लकर्तुकनिम्नयोः वंथकः स्याद्धिनिमये थ्रुश्मलोस्याश्ववंधुकौ गोपिकेंगंधके प्राक
त्वगंगंधद्रव्यहारिणि ग्रंथिकं पिप्पलीमूले ग्रंथिको गुग्गुलद्रुमे माद्रीयेववकरीरेदैव
ज्ञेचशकौ तितः वाह्लिको देशभेदे स्यादेशी कं वीरहिंगुनोः अलयोरपि वाह्लीकं या
त्रिकोयानके कुशो वार्धिकं जायमात्रे स्याद्दलाकालमधेन्मवत खेड्डको महिषीली
देफेनसीलिकयोरपि श्राद्धिकं दिननिर्वर्त्यभोजने निस्वकर्मणि गंडुको मलिने धूलो
कर्णो क्लिन्नेहृयात्रयोः गंडकः खड्गिनि प्रोक्तः सोत्क्षेपविघ्नप्रभेदयोः श्रवणे दैनवाये
वर्णाडको सरिद्देश गेंडकः खंजनेफेनेसमामसप्रायवाविति गृहदेशेनकद्विपमाषा
बहुलयोरपि कंठकः क्षुद्रशत्रौ च कर्मस्थानकदोषयोः रोमांचे चद्रुमांगे च कंठकोम
करकेपि च नतकः फणिभेदे च वार्ये किद्रुमभेदयोः पतकः पार्श्वमांसे च पतद्वारे च पत
कः शंवककम्वलयोः कमुशी नीनानागेच शंबकः नदको हनिलवह्नेव हर्षके जलपाल

के शीतकः शीतकाले च स्वास्थिते दीर्घसूत्रिणि उल्मुकस्तु निदाघे स्यादंगारेऽतिशा

कारिणि तुरुष्कः को गंधद्रव्ये स्याद्द्विड्डावाम्बवकाशके कुंथुकः शालाके क्रमेलह्

कः स्वल्पनीचयोः पिष्टको नेत्ररोगे स्याद्धान्यादिविकृतेऽपि च भस्मकं रोगभेदेऽपि वि

डंगकलधौतयोः तुंबकः स्यादमृगरुसूर्ययोः कांतकामुके जम्बुकः फेरवे नीचे

प्रतीचीदिक्पतावपि कार्मुकं वंशधनुषोः कुलकं केलवाद्यवत निर्मोको मोचके

व्योम्नि सन्नाहे सर्पकंचुके कंटको वाद्यभेदे स्याद्दातृहेमदमनके नलकः सिल्हको

स्नेहकनालो श्रीवासके क्वचित हल्लकः कल्हारे रक्तसूर्ये वेशपेनपि च कचाकर्णस्तु

रायर्षेः शीले च विलेशयेः कणाकर्मके इभानीपत्रलापि निपावके पुंडरीकं शितकेव्या

घ्रेविरके पि सरीसृपे मृदाक्षरतिलेचानेदावाग्रीवतिसूर्यके गोवंशः पतिज्ञानीष्या

नध्यानग्रकवेदिनोः त्रिशंकुः शलभे राजविशेषे वृषदंशके पर्यंको मंचपर्यंकह्यषो

पर्यंलिकास्व कर्कोमस्तके चाश्मिन्नारिकेलफलास्थिनि कलंको केपवादे च का

लायसमलेऽपि च नालीकः कव्यशेस्यात्काकभेदे च रोहिते महालक्षणसंपूर्णपुरुषे

वि
को ८

कट्वङ्गे वृषांकः शंकरे साधौ भल्लातकमहल्लयोः आतंको रोगसंतापशंकासु मुरज
ध्वनौ पालंकः मल्लकी शाकभेदयोः पिनाकिपललिनोः शिवः सिंहकसरण्योर्हल्लकोमितिक
ख्याते मल्लकौ थवूलाके स्याद्योगोन्मादिरकङ्कके इष्टके पङ्कः कालीयकफले मदनकेऽव
के सर्पकः सुरतेषु मौविनकैः संस्कारेद्वयोः कलिङ्कष्चदरविचेवसरूपिहल्लकोस्त्रिषु
स्त्रिकापार्वतीपार्श्वजनन्योरपिमानती श्रुंशिकाकैनवेसिंहसर्वंप्यामपिकी सते स्रान्ति
कातिस्त्रिरीकाम्लाष्टरवोगारिकासच शुष्टिकाम्लानकेषुष्पविशेषेपिचशूष्टिका ग
न्निकापिचकेदारेराजषिपसरेशयोः रसिकापिरसालायांकांचीरसनयोरपि इंडिका
द्राशपिंश्चांचरतिकायंगरगालिनी भूमिकारचनायांस्यान्मरूपान्तरपरिग्रहे कर्णिकाक
रिहस्ताग्रेकरमध्यांगुलावपि कमलकादिस्मरांसेचकर्णिकाकर्णभूषणे बीजकोशे
सरोजस्यकडुम्बांमेपिकत्रविन कर्णिकाकष्यतेथतसूलमवस्त्रवाग्निमंथयोः गणिका
यूथिकावेष्टणान्नैकेव्याकरणेश्च गणकोपिचदेवज्ञेकारिकानटयोषिति कृतौवि
वरणश्लोकेयातनायांचकारिका नापिनादिकशिल्पेचनालिकाजालिनीफले भ

मु ८

स्यं ३ ८

ट

ज्ञानामथमराविलंगात्तत्त्वायांच जालिका ॥ मिषिसारेजलौकायामपि स्याद्विधवास्त्रियाम्

जालिकः पुनरहिप्लो ग्रामकूटे च पीवरे ॥ नीलिका नीलिनी क्षुद्ररोगभेदे फालिका सव ॥

कालिका योगिनीभेदे काम्यां गौर्यां च लावलौ क्रमदेये वस्तुमूल्ये प्रथमश्रीनवमेघयोः ॥ प

टोलपत्रारोमालीमांसीकाकीषु केलिका ॥ नद्यां तुम्बिकमस्त्रीव कालिका मेदिदंले

ग्रैवेयपुष्पमालायां पत्तिमले च मल्लिका ॥ वालिका वालपिंडोर्लिंकर्णाभूषणतूलिका ॥

तूलिका कर्षिता लेख्यकूर्चिका तूलशय्ययोः ॥ चूर्णिका नाटकस्यांगे कर्णमूले च वर्द्धं

तिनाम ॥ मल्लिका तृणपुष्पे च पीनमृत्पात्रभेदयोः ॥ मल्लिका हंसभेदे स्यात् किलिका कि

लिकापि च विलेपनमले किस्या मानपर्य्यंकं चौसमूला ॥ वालिका सिकिता स्यात् द्वाल

केलिंकवालके ॥ विमाने नेत्ररोगे च योषित्कौषिलिनि त्रिषु ॥ रोतिपुष्पे भवे न क्लीवे ।

॥ वानिका रोगिमातृका ॥ नग्निका पिक्रमायां स्याद्द्यतपणे विद्वलाः ॥ नग्नकोपेन्द्रकाये

नौ स्त्रीकरे गणभस्रवयोः ॥ रेणुका पिहरेणौ स्यान्नमदग्निस्त्रियामपि ॥ जलका निनश्वा

यां जनकेद्विगुलात्तयोः ॥ कूर्चिका सूचिकायां तंतूलिकायां च कटूमले ॥ कपटांकटके

वि॰
को॰
८

लीवविष्कलावपिक्षुद्रिकाः॥ मातृकाधात्रिकामात्रोः मातृकाकरणेश्वरी॥ पताकावैजय-
न्त्यांच सौभाग्येंऽकेध्वजेपिच॥ स्यान्नत्रिकाशलाकिकाशरिषीयांचतूलके॥ छत्रकः स्मरभेषु
लेष्वीचवृक्षप्रभेदयोः॥ उष्ट्रिकामृत्तिकाभाण्ड भेदेपिकरभस्त्रियाम्॥ छिन्निकाजलदिङ्ग्वेस्या
न्मौलोकेकामुककस्त्रियाम्॥ श्यामीकानीलिकायांच श्यामीकोनागवृत्तयोः॥ तूष्णीकालू
तिकायांचतृष्णीकानेत्रयोर्मले॥ ऊर्मिकावेग्रलीयेस्याद्धस्वभङ्गानवङ्गयोः॥ नर्थोहारम्ब
केऽपिस्याद्दर्मिकामथपर्णलौ॥ स्यान्नशालाकापिमदनशालिकापापल्पयोः पारे॥ छत्रपत्रा
रकाथ्यांचमल्लकौपपात्रवृत्तयोः॥ नलकौलासिकायांचकरावामपिनर्तकी॥ नर्तकः
केलकेपोतागलवारणयोर्नटे॥ बुलकः शिखामारेपिकुण्डीभेदे कलान्तरे॥ वल्कीपम
काह्वयांचनक्षीपञ्जिकान्तरे॥ पेटकः पक्षरेशाकोमकेरवतिलकेश्वच॥ पेटकेवायभेदेच
मुष्टौस्यात्फालिकेश्वच॥ लालाटकेलातिकः स्याल्लुलनमूलमथवाप्यवत्॥ मर्तकाः॥ प्र
लासकाः पिकेभेकेमधूकेपद्मकेसरे॥ भवेद्दलिपकोभृङ्गेकोकिलेरतहिंडके स्मृतः॥
कनककः शोणाम्लानविटीप्रभेदयोः॥ भवेन्मरूवकः पुष्पविशेषेमदनद्रुमे॥ बलाहको
किं

८

गिरौ मेघे दैत्यनागविशेषयोः॥ समुद्गे सर्षपे पेटुसिके दंडकमुद्गरीतिसम॥ सराहन्ते विषग्रोके
विषे सौराष्ट्रिकोद्वयोः॥ भ्रमंनको जनले भृंगे निरिके हृणां कंतले॥ करवीरे पक्षियोर्पुंसि चंडात
कमथोष्णके॥ वराटकः स्त्री रज्जौ ना पद्मबीजे कपर्दके॥ शृंगाटकं भवे द्धाटिकं टके च वन
छपथे॥ गोकंटको गोक्षुरके स्पृष्टे च गवां खुरे॥ शाकस्पकं तमोमोहक्षं शुद्धावक्रकलिकाप
ट्टेः॥ ग्रासेपकोनलब्धार्थो व्यर्थे निराकरेपिव॥ प्रवालकः शरावानैर्दंदशूको भुजंगमे॥
ह्रेरारकः सत्रश्रेष्ठे मलोत्ते पनरसवत॥ नियामकः कर्णधारे पोतवाहे नियंतरि॥ विनायक
स्तुहेरम्बे नाहोत्रे विघ्नेजिने गुरौ॥ निष्कारकः पुरोपस्य तथोत्कारे समीरणे॥ भट्टारकः सुरेत
लिके क्षितिपश्चन पोषने॥ दासेरकः स्यात्करभे दासीपुत्रे च धीवरे॥ शृंगारकः कुजे विंध्याद्रि
लवके पुंसि करटके॥ शृंगारकः त्वकांडेस्यात्कोरके किंशुके कस्य च॥ दलाढकं तु कंदे स्या
त्कर्णिकर्णिकारीरयोः॥ स्वर्णं जातनिले फेनं वर्णाके नागके सदे॥ काम्यायां स्यात्कष्टिकायां च
गैरिके वमद्दलने॥ भवेत्तूणीनके तूणीपात्रे पटहपात्रयोः॥ प्रकीर्णकं ग्रंथिभेदे चामरे वि
स्तरेऽहये॥ स्नातः शष्कुलको अंगपतनगोलपणकोलयोः॥ कौशिकलीकचीस्गोन्ह्नीपटोले

चोषकेषु च॥ कौशालको वाणिजके वरूथ्वाग्रौ वणिग्जनेऽपि॥ निर्ग्रन्थिकः स्यात्क्षपणे निष्क
लेख्यपरिच्छदे॥ स्याद्धर्मनिकश्चहारे मालकारे कारेऽपि च॥ कण्टकिमकस्त्वपर्णा सेवषा भू
का ग्वेलयोः॥ कपर्दको वराटे स्याज्जटाजूटे च धूर्जटेः॥ गोमेदकं पीतमणौ काकोलीपत्र
केऽपि च॥ मेशोदकं विमना गौ भवेदानपणेऽपि च॥ घानान्नीको मनेभेदे हृष्टे चाथ खराळिका
ग्रामणीभेदे नामा च पृथानेष्ठ प्रयुज्यते॥ धूमेवकस्त्वकडुभेत्रिवृसेवापवायणो हारभेदे मा
णवको बालेकश्यकभेदयोः॥ स्याद्रांभिकः कौकुरिकोपश्यहृदेविनेतणः॥ लेखोलेखो
लेखहारोष्यः स्वहस्तं विलेखयेत्॥ लेखेश्वपवहस्तेन मष्याष्येहारादर्शितः॥ भवेल्मेरलकं
विम्बेक्षुहभेदे च दर्पणे॥ पिप्पलकं स्तनहृन्मेलनसे वनसूचके॥ पिंडीतकः स्यान्मगदेमर
नश्चौद्रवाणिजके॥ त्रिवर्णको गोक्षुरके त्रिफलायां कटुत्रिके॥ पालाहूकः स्मृगालेऽपि सार
मेयवल्लीमुखे॥ कौलेयकः कुलश्रेष्ठे स्यादिं दृसहकामुके॥ सप्तलीकः शोकनाशो भवेद्दी
पानदिग्गजे॥ जैवातृकः कृशे चंद्रे भैषज्ये प्रकलनेऽपि॥ रत्नविकः स्याद्दिवसेम्वुवस्त्रानेष्ट
मंगले॥ वैनाशिकः स्यात्ताणीके परतंत्रोर्णनाभयोः॥ वैदेहको वाणिजके शूद्राद्वैश्यपाम २
रे

नेपि च ॥ विलङ्गकं तथान्याके तथा कटमलोद्भवे ॥ गोकर्णिकः केकरे स्यात्संकस्वगव्य
पतके ॥ भार्यादिको भवेद्भार्यानिर्जिते हरिणोन्नते ॥ कार्पटिको मममोत्तेव्याघ्रे स्यात्काल
हरिणि ॥ कौक्कुटिको दाम्भिके स्यादरस्थशेलिलेक्षणे ॥ लालाटिकः प्रभोर्भावदर्शिन्यप्रमेय
णोन्नते ॥ कार्यान्तमेध्याकलितः शिलाढ्यकस्शिलाद्रुयोः ॥ कार्कोटकः स्यान्मालूरके
इक्षुचप्रभेदयोः ॥ वंडकस्तम्भाते गवेषायां यौवनकंटके ॥ संवर्तलेप्यार्तुनिकः स्याद्वे कोटे
वल्लूषके ॥ वैतालिको वैधकरे हालिनाले पुटीनितः ॥ निष्कुषाकस्त्वचिर्दिवकरणोपधसंट
रे ॥ मयूरकोप्यपामार्गे तल्लके च मयूरकम् ॥ विशेषकः स्यात्तिलके विशेषाबाहकोपि च
प्रघर्षितलके भवेद्भ्रूस्यान्नाहलतत्त्वाभेदयोः ॥ विरुषकस्याद्वृष्टौ पवनितकरेपि च भवेन्ने
कतिकं मातृप्याप्यमंगलसूत्रयोः ॥ नष्टासंस्मसंरेहज्जीवि[illegible]तपाकेष्वपि ॥ पञ्चम
कः स्मलोपार्वः ष्वाटेवाकफ्नानिगार्जिते ॥ वलंनीको नदीभेदे काकनीलेजरावटे ॥ का
कनलोप्युलूके स्यात्रिः स्वेस्त्रीजितरेभयोः ॥ दिगम्बरो भीरुके वर्दपमूको हरितसोः
मुष्टकको यदस्त्येपि महाशीम्यनितिपिहिपि ॥ क्रुकवाक्षमयूरेच मदरेचरणायुधे रथचं

वि॰ को॰

स्तनाम्भीरे शीकरेपि च नोपले ॥ कलविंकः स्मृतो ग्रामचटके च कलिंगके ॥ सौगंधिक
स्तु कल्हारे पद्मरागे च कत्तृणे ॥ गंधोपले गांधिके च सौगंधिक इति ध्वनिः ॥ सोमवल्कस्तु
बलाखदिरे कट्फलेपि च ॥ भयानकः स्मृतो व्याघ्रे रसे सैंहिकेये च भीषणे ॥ पुंडरीकं सितांभो
जे सितछत्रे च भेषजे ॥ कोशकारांतरे व्याघ्रे पुंडरीकोपि दिग्गजे ॥ नंदीकं वकुलवृक्षे नंदी
केजलांतरे ॥ वर्वरीको महाकाले केशविन्यासशाकयोः ॥ नलनीकं वह्निदे स्यान्नलनीक
स्तु पावके ॥ हहरीकस्पष्टपटे स्यान्हहरीकं तमावे ॥ भवेत्कलिकाकंदाहेलासलिल
वीविध ॥ मृणालिका शिवायां स्यात्ताम्रसाट पिपलायने ॥ वेशलिका किन्नरायां मायामाया
मोषधीभिदि ॥ पांचालिका भवेद्वस्त्रपुत्रिकागीतभेदयोः ॥ कनीनिकानावकाताराः स्या
त्कनिष्ठांगुलावपि ॥ भवेद्धूमलिका नृत्तेऽस्त्यंके पादनिक्षिप्तिनौ ॥ संतारिकापि तीवाटि
कारेमकेटजालके ॥ संदंशिकापि पैशः पक्षीलोहयंत्रविशेषयोः ॥ संचारिकातशयमे
स्यात्कुट्टिनीघ्राणयोरपि ॥ कोनकिका मधुयष्टीनीलिकायां च कीर्तिता ॥ जीवंतिका
भजीवाव्याघाकवंदाग्रहविष ॥ वियाहूहनिका भिल्लानृकवस्त्रभेदयोः ॥ वके

१०

स्थनाचुचुरिकाल्लइत्चुण्टिकाभ्रष्टपान्वयोः ॥२

वर्वरिकान्तर्वरिका कुकावलाकाभिद्वानावनिनतपारवयोः वायग्रभेदवादिव्यदंश्यो

गपवांनवे उद्दालकः स्मृतो धान्यविशेषमनिभिद्यापि वनरतराः स्यादाकुलितकेद्दा

मनलोचानप्रभेदयोः गोनानिनिकभिन्याकृमंगलेकंडुकारके स्याद्वंद्विमिकेदकं

वित्रविडंकोडंववेषव श्वनेलमूकभिषंधेप्रादेवाकाचवल्जिते सवसंतकरस्येवकासे

स्यांमदनोत्सवे कत्ताविकत्ताभिक्कंलिप्रहांनो या नपादयोः द्यारपालेकवौसींगेदंगजी

विमपिक्कविन वोधकेविषवद्धृंखलादेस्यानलिपादिकेम नागवारिकउदिष्टेराज

कुंजरहस्तिपे गणिकायागजेयाकदेवित्रमेखलेकेकाविन स्याद्दीदित्रनिकः कामलि

कायावीकपालके पोनवेपकशाखोपेस्यादनपंणारीपयोः श्वपोजलकवेकः स्यात्रा

लिकेरफलेद्दुरे शंखेजललतायांचकष्टलेजललतायकः काकाचीराजशफरमस्य

योः कटलोटकः स्वादकेकावकलशेवलिप्रवेवजेत्वके स्यात्सलामीलिकाकेठी

भेदेरवेयोनविद्युतोः स्यात्रवफलिकानवोनवजातवज्राक्षियाम स्यात्कनपविकारवो

ववयोःकपकारिका पिष्टभेदेग्रहेरात्तामुपकयोमपीयाने स्याद्धवहारिकालोकया

वि
को
११

ग्रामसीमान्ते नीवृद्दे स्याद्धेमपुष्पिका द्रुण्यां चंपके हेमपुष्पके ॥ पंचतराः ॥ लताम्रके टंकः पुंस्यां
नवमालिकायां लवंगाख्ये सिंहलतिलको नागसिंहलतिलका स्त्रियाम् ॥ वर्णो विलोठकः श्लोक
च्छायाद्वारि शिलिंध्रे भिले ॥ मातुलपुत्रको धात्तूरफले मामकात्मजे ॥ ग्राममद्गुडिका शूरपाण्या
मपुद्देवको यंते स्यान्मदनशलाका पिकाशयां कामोद्दीपौषधे ॥ षट्तराः ॥ इति कोतवर्गः
त्वेमिंदिरे यं सत्वे स्त्वर्णपुत्रे विंदौ विहायसि प्रवेसं वदनेत्वेवं क्षणाफलफले क्वचित् ॥ एका
क्षराः ॥ नवः करकहृशे पद्मे गंधर्वे त्वेन वंशे नाटी ॥ सत्वे निस्वरणे वक्रे शावे भोपाययोरपि ॥ स
त्वे शमे गीनाके च स्नात्वो सूर्यो श्वे च नसः ॥ लेखे लेखे सत्वे लेख्ये लिपिनि नासिका योगेषु ॥ पुं
त्वे समपट्टः मनोज्ञे पिसान्नः षट्पुष्पसवे षपि ॥ शोले निर्यंत्वे केवले ललाटास्थिन लेशव शीला
शिफायां च हुश यो न्यालायाम ग्रमात्रके ॥ लांगलकां च शालायां च हुश यो च शीले वेदने ॥ स
त्वेमिचे सहाये च शालायां पत्तो न वेश्मजे ॥ शालावेदविभागे पिपाटयोगे तिके पिच ॥ शेलापवे
दने न्तेभवे दस्यगता वपि ॥ विलोमा ति विशेषे पि दूरस्मिंसां च वनते ने ॥ द्यतराः ॥ विशिलेः शो
लवे वियात्रि शूले गात्तसोन ते ॥ सुमलेस्ता स्यन न यपे कागि भेदे च पंदिते ॥ उमंग्लोलाग राज्ञे पि ११

सुवर्णे वानरश्रेष्ठयोः । गोमुखः कुटिलागारे वाद्यभाण्डे विलेपने ॥ प्रमुखः प्रमुखे चाग्रे विशिखः
स्तोमरे शरे । रथ्यायां विशिखो विशिखो नालिकायामपि क्वचित् ॥ विशाखः स्कन्दके चैव विशा
खे तर्कुटिलुके । मयूखस्त्विट्करज्वालेषु शाखो राथमं[illegible]योः । खान्ताः । अग्निमुखो द्विजे
देवे भल्लातके चित्रके क्वचित् ॥ पंचनखो गजे कूर्मे शिलीमुखोऽलिबाणयोः । भवेद्व्याघ्रनखं
स्कन्दे गन्धद्रव्यविशेषयोः ॥ महाशङ्खो नरास्थ्नि स्यान्निधिः संख्याप्रभेदयोः । इन्दुलेखामृता
सोमलता शशिकलासु च ॥ शशिलेखा कलाभागे कवेबुं हंसभेदयोः ॥ अग्निशिखो लाङ्ग
लिक्यां कुंकुमेऽग्निशिखे मतम् ॥ वह्निशिखं स्वर्णा यो स्याद्धाले वह्निशिखो मतः ॥ चतुरक्षराः
स्यात्कलिनमुखः शोते गोलांगूले खलेनले ॥ श्वेतशीतमयूखोऽपि शशांके चन्द्रसारयोः ॥ स
र्वतोमुखमाख्यातमन्तरिक्षे पयस्यपि ॥ विधिविष्णुहरेषु कथितः सर्वतोमुखः ॥ स्यान्नक्री
वेमकरमुखं मकराकारे वारिणि । जलनिर्गमनद्वारे तथा पादावयवेऽपि च ॥ पंचाक्षराः इति
खान्तवर्गः ॥ गौः स्वर्गे वृषभे रश्मौ वज्रे चन्द्रमसि स्मृतः । अर्जुनीनेत्रदिग्बाणभूवाग्वारिषु
गौर्मता ॥ गो नागः पन्नगे हस्ती गोत्रे पर्वतेषु प्रकीर्तितः ॥ गं धो गीतेन चं गो मोता गो स्मृथेन्दुः

सरस्वती॥ गकारो गस्समुद्दीपे गणेशे गायनेपि च॥ एकाक्षराः॥ नगः शैले द्रुमे भानौ नगा वंश-
वेलायाने॥ खगः सूर्ये ग्रहे देवे मार्गणे च विहंगमे॥ भगोऽर्कैश्वर्यमाहात्म्यज्ञानवैराग्ययोनि-
षु यशोवीर्यप्रयत्नेच्छाश्रीधर्मरविमुक्तिषु॥ युगं हस्तचतुष्केपि रथसीरांगयोर्युगः युगं
कृतादौ युगले हस्तिनामौषधेपि च॥ मृगः पशौ कुरंगे च करिनक्षत्रभेदयोः याच्ञायां
मृगयायां च मृगी नववनितांतरे॥ भृगुः शुक्रे प्रपाते च जमदग्नौ पिनाकिनि॥ भागोंऽशपाद
केशोर्को भागधेयैकदेशयोः नागास्तु सीसके दंते हस्तीवं पकवानांतरे॥ नागः पन्नगमात-
गक्रूरचारिषु तोयदे नागकेसरपुन्नागनागदंतकशल्लके देहानिलप्रभेदे च श्रेष्ठे स्या-
दुग्रवास्थितिः॥ रागोनुरक्तौ मात्सर्ये क्लेशादौ लोहितादिषु गांधारादौ नृपे रागस्त्यागो व-
र्जनदानयोः॥ भोगः सुखे धने चाहेः शरीरफणयोर्मतः पालने व्यवहारे च निर्वेशेप-
णपयोषितां॥ योगोऽपूर्वार्थसंप्राप्तौ संगतिध्यानयुक्तिषु वपुःस्थैर्यप्रयोगे च विष्कंभा-
दिषु भेषजे विस्रंभघातिनि द्रव्योपायसन्नहनेष्वपि॥ कर्मणेपि च योगः स्याद्रोगः कुष्ठो
वधे गदे॥ वेगो जवे प्रवाहे च महाकालफलेपि च॥ शृंगस्तु क्रमुके हृदे वेंगः शोभनदंतयोः ॥

शृंगीमात्रोतिकोपाश्रयश्वालीकेश्वथालके॥ शृंगं देशविशेषेस्याद्रंगःसंबोधनेध्वरम्॥ रंगः
स्याद्रङ्गतेत्राणेजंगमेस्थिनयोरपि॥ टंकःकृपाणभेदेस्याज्जंघायांचखनित्रके॥ तुंगः पुन्नाग
नगयोस्तुंगः स्यादुच्चतेप्यवत्॥ विवरानिलयोस्तुंगीवंगःसीसककंगयोः॥ वंगोत्रपुनिताम्र
तिनदेशेनतस्मनेवक्रः॥ भंगस्तरंगेरोगभेदेभेदेजयविपर्यये॥ भंगाशाणात्व्येमस्योपिभृंगो
भृंग्यादशिंगयोः॥ मधुव्रतेपिभृंगीतुकेशराजगुडत्वचोः॥ रंगोरणत्वलेरागेनृत्तेरंगेचशरणे
पि॥ लिंगंविहमनोषाणसांख्योक्तप्रकृतावपि॥ शिवमूर्त्तीविशेषेपिमेहनेचशवत्तने॥ भा
स्करस्यंवकोभगोभंगीभंकिनरंगयोः॥ वर्गःपत्तसमूहेचसंगःसंसंगरोधयोः॥ शृंगंप्रभु
त्वेशिखरेविहृक्रीडांबुयंत्रके॥ विषाणोत्कर्षयोश्चाथशृंगःस्यात्कूचशीर्षके॥ शृंगीविषा
योन्नभेस्वर्णमीनविशेषयोः॥ सारंगस्तुरंगमेसंभूतेभीमेशाकिपदेपिच॥ पिंगःपिशं
गेपिंगीतुशम्यांपिंगंतुबालके॥ रामठनालिकायांचपिंगाखेचनोमयोः॥ खड्गोगंड
कशृंगमासिवुद्दभेदेश्वकीत्यने॥ उगोःस्यादुग्रमेउगौमोरीनीलकयोरपि॥ सर्गस्तुनिश्च
याध्यायमहोत्साहात्मसृष्टिषु॥ मार्गोमृगमदेमाससभेदेन्वेषणाध्वनोः॥ शार्ङ्गःकार्मु

वि
को
१३

क्रमाद्रूपेऽपि विन्यासोऽप्युपन्यासश्च संमते। वल्गुश्छागमनोज्ञे च वल्गु भाषितमन्यवत्॥ फल्गुः शोभाम
लघ्वीश्चैव निःसारे फल्गु वाच्यवत्। मद्गुर्वराशावकयोः पर्यङ्कासमपि विष्किरौ। वङ्गः कपी
सत्वालोकदेशभेदेषु भाषितः। लिङ्गः लिङ्गे च शृङ्गो वङ्गो द्वौ नागभेकयोः। लङ्गनौ गोथ
योनौ च विप्रलम्भे च योगेऽपि काकोदुम्बरिकायां च फल्गुः शाद्वः प्रकीर्तितः। द्युतगः प
त्रगः पद्मकाष्ठेऽम्बुमत्त्रगोऽपि भुजङ्गमे। प्लवगो वानरे भेके सारथौ वास्मदीपितौ। निम्नगो
मरेगस्ये विहङ्गः प्रालके खगे। सवङ्गस्सलिलेऽप्यातै सवङ्गः शङ्करे विभौ। आभोगो वरु
णच्छत्रे पूर्णतायत्नयोरपि। आयोगो व्यापृतौ गन्धमाल्योपहारयोः। आयोगो विप्र
कृष्टे विश्लेषे कठिनो यमे। आशुगो मारुते बाणे दुङ्गं क्रमुकेफले। उद्दङ्गो मद्गुरफल
के ... नलो द्रुमके च। संभोगः सुरते भोगे संभोगो जिनशासने। पतगः पुष्पकरसिध्
लिङ्गानीगयोरपि गिरिप्रभेदे विद्योतानादुम्बरागोऽपि चेदने। प्रयागस्तीर्थभेदे स्यात्
शातमखोष्ट्रयोः। प्रयोगः कार्मणोद्योगे कं प्रश्नकौ च निदर्शने। वातिगः कपित्लो भोश्यो
यान्नवादिनि वातिगः। नगगास्तुजनतापाविशेषे पञ्चकूटके। पुन्नागः पुरुषश्रेष्ठे पाण्डुरा

गोसितो मले ॥ जातीफले च पुन्नागो निसर्गः शीलसर्गयोः ॥ विसर्गस्त्यागदाने विसर्गो

मलनिर्गमे ॥ विसर्जनीयेप्यथ नगभेदेपि विभावसोः ॥ उत्सर्गो वर्जने त्यागे सामान्यस्याप

वादयोः ॥ त्रिवर्गो धर्मकामार्थे त्रिफलायां कटुत्रये ॥ वृद्धिस्थानक्षये सत्वरजस्तमसि चोच्यते ॥

नालगुः तरस्वाने स्याज्जनयित्री द्विनेपि च ॥ श्लेगो मदलेने गमाकाशमनसोः स्मृते ॥ मृदं

गः पटहे घोषे भुजंगः षिंगसर्पयोः ॥ पतंगः शलभे शालिभेदे विहंगमे रवौ ॥ पतंगं पार

दे क्वापि लवंगो लवंगरके ॥ शेफे नरांगना मित्याङ्क लिंगेगः संगानुरागयोः ॥ विडंगो कृमिसिन्धे

त्याते विडंगो लावाये मवत् ॥ कलिंगः शनिकरंजे भूम्यादेशे नीवृद्देशे ॥ कलिंगं कोटजफले ॥

कलिंगा योषिति स्मृता ॥ अपांगो मंगहीने स्यान्नेत्रांते तिलकेपि च ॥ वरांगं योनिमातंगयोम

स्तके श्रेष्ठरश्चवि ॥ पत्रांगं पद्मके भूर्जे पत्रांगं रक्तचंदने ॥ रथांगं स्यन्दनावाकेपि रथांगं चक्र

रव्यते ॥ रक्तांगं विद्रुमे भौमे वियद्गांके पिलूपीठयोः ॥ रक्तांगा मपिजीवे स्यां माते गः सप्तवेग

जे ॥ कालिंगो भूमिककर्कटीदे नावलिभज्जेनयोः ॥ कालिंगी राजककेसर्यां धारांगः खड्ग

नीरयोः ॥ हेमांगो रुद्रहिरण्योलाद्यैं नाहिंगेपि प्यलीवसे ॥ नागरंगो विदेजे नालोपमनेपिशको

वि
को
२८

तिलम सारंगास्थानके भृंगोऽकरंगोच मतंगजे चातिभेदेपिसारंगः सारंगश्च बलेप्यवत् प्रियं
गुः फलिनीकंगुपिच्छिलीषानिकास्वच नीलंगुः क्रिमिजातौस्याद्रुगालीसमासयोः
तरंगीचाप्यगंधायांमरंगास्त्रिलवानिलौः वक्रांगीकटुरोहिण्यांवक्रांगोमानसौकसि
मतंगः ईहामृगोहकेनतौषभेदेऽप्येकस्यच मल्लिकायांप्रमातंगोवात्स्यायनमुनावपि
उपसंगः परीवादेराकुग्रस्ताकेसोमयोः कुलंगेग्रहकलोलेप्यवर्गस्यात्रामोत्तयोः क्रिया
वमालसाफल्येप्यपवर्गः प्रयुज्यते उपवर्गः स्मलोराणभेदेप्युपवर्गयोरपि समासोयास
संयोगोसमवायेप्रयोजने संप्रयोगोरतेविपादन्त्रिलौकमसंगोपिच दीर्घोत्थगः स्फूल
लके लेखहारेनभेयवत् प्रभिषंगोऽघशापयोःस्यादाक्रोशेपराभवे छत्रभंगोपिवैधव्ये
स्वातंत्र्येनृपनाशयोः कटभंगास्तमस्यालीहस्तछेदेनृपात्यये उपयोगस्तुभेदेस्यादि
घायाग्रहणोपिच चतुरंगाः कथाप्रसंगोवातूलविषवैद्येचवातुलवत् नाडिंगनंगः
काकोले हिंस्रकेवनहिंस्रके पंचाननाः इति ङान्तवर्गः चोचंदेशः समाख्यातस्त्वचा
चोचर्तोवधनौ एकाक्षरः प्रपंचस्त्वप्रसवेऽपोत्क्षेपसंचये प्रतिहः त्वयोः प्रपंचः प्रज्ञाविप्रयोगमूल्ये ५

१५

अंघ्रिः पाददुमूलयोः ॥ ओघः परम्परायां च मेघः स्यान्मुस्तके घने ॥ लघु मनोज्ञे निःसारो
ग्रूरुष्टश्यितो लघुः कृष्णागरुणि पुंसि त्रैं च स्पृक्कायां च मनोलघुः ॥ उद्घः स्यात्पावके ऽद
स्तपुटके देहजानिले ॥ मोघापि पाटलायां स्यान्मोघो निष्फलहीनयोः ॥ मघा मघवनक्षत्रे
भेषजे च यथाक्रमम् ॥ श्लाघा मनाक्प्रशंसायां परिचर्याभिलाषयोः ॥ इति घान्ताः ॥ अथ ङान्ताः
लापायमनोज्ञेषु च भेद्यवत् ॥ परिघः काचकलशाऽवटशाकाररोधवरे ॥ परिघो योगभेदे ऽस्म
द्रवे गोलघातयोः ॥ प्रतिघः प्रतिघाते च रोषे च प्रतिरोमतः ॥ काचिघः काचरेशोऽङ्कस्तुमेरे
मुष्कके पिच ॥ महार्घं स्तमहाम्भूल्येन घालावकपक्षिणि ॥ निदाघो ग्रीष्मकाले स्यादुष्म
स्वेदांबुनोरपि ॥ उल्लाघो निपुणे चौक्षे दृष्टे तनीरोगयोरपि ॥ सर्वौघो ग्रहवेगाघे सवेमत्राहता
शेघयोः ॥ अमोघः सफले मोघा विडंगा तु भयोः स्मृता ॥ घ्नताः ॥ इति घान्तवर्गः ॥ ङकारो भैरवे भ
वे ख्यातं ङकारो विमतिः स्मृतः ॥ वंशमाश्रः समाख्यातः नरकस्य रिपोः निरोहाणः ॥ निर्मले
च समाख्यातं नखले च शकोसिनम ॥ ङकारान्ताः ॥ कचः केशो ग्रहोः ... कचः
कचाकरिण्यां काचस्तु पाणौ शिक्यमदे नरे ॥ नेत्ररोगे च नीचस्तु वामने प्रमदे स्मृतः ॥ मो

वः सोमे जले पशौ क्रोडे मोक्षे शाल्मलिके भयोः । पित्त्वः स्थूले च कर्षे च फल्गुपोते रसे रतौ । भैरवस्या
प्यभेदे च पित्तुः कापिञ्जकीर्तितः । क्षवो विकंकयते मध्ये ध्रुवो ध्रुवाः शमश्रमागीकेतवे । फविंडभो
देऽक्षवः स्यात् क्षवोऽटभोजवेपिच । कौवः खगानगाद्वीपप्रभेदेषु प्रभुज्यते । वंवो जलादि
निर्मोणे च वानरत्वकषे । चेवः पं वो गलेवो सोमे नारी चेति कीर्त्यते । शाविः शद्वेवप
द्वते पुंगवाराषा(ष)योः । सितेग्रीवेऽफनव द्वेपि स्यात्त्वपथा शद्वमे शिशि । फविसंपूर्वे स्तो भाषा
मभिवे मामिलाषयोः । वीविः स्वल्पेन वेवस्यादवकाशे सलेपि च । सवौ काण्यभिनवे
नारी लोकवागोनवे । सृवी सो वनेदुमेव शचीह्रापे पानावशे । कोवो स्यान्मे खलाराग्रि
गुंजायां नीहदन्ते । वचास्याद्ग्रन्थयां शाविकायां शाके च वः । प्रवो ध्रुवन्नाप्रतिमयो श्रवा
स्यामकपातयोः । वविकायां वल्कक्रोशाकिरगोक्षा सकथ्याने । वकस्याद्वल्कलयो
वंवेलाग्रो निम्नकाम्यायोः । वा खवने सरस्वत्यां भाषामीभोरतीनथ्या । दिदेश कालप
वोदिभेदे स्यागादयाहित्र । शाक्य(पो)केव्यसनेतापे वोवः पाले वनन्नवि । यत्तयाः कवचो
गदे भांडे स्यात् सन्नाहेपटहेपिच । विकचः क्षपणो केतग्रहे च स्फटिते स्ववत् । ककचः क १५

रथाङ्गेपि ग्रंथिला स्याद्द्रुमेपि च संकोचमपि काश्मीरे संकोचो मीनवंशयोः नाराचो लोह

बाणे स्यान्नाराचो जलहस्तिनि नाराच्यां षाणिकायां च समपक संगनस्थयोः शपंचः सं

वये शोको विस्तरे च प्रतारणे मरीचिः कृपणे दीप्तौ ऋषिभेदे च कीर्त्यते मारीचो रक्तसा

भेदे कक्कोले याजके द्विपे मारीचो देवताभेदे नम्रविः स्मरे दैत्ययोः कणीचिः शाल्मिलल

तागुञ्जयोः शकटेपि च पत्रीचीनरकान्तमी विपंचीकेलिवीणयोः प्रागुदक्प्रत्यगि

त्येके दिग्देशकालतोव्ययम् प्राच्युदीच्यप्रतीच्यानां वाचकं स्यादनव्ययम् मत्तचाः

मलिम्लुचो निले चौरे जलसूचि जलौकसि भृङ्गारे शिशुमारे च केके चोरिकषेपि च व

नचरसाः रत्नाचीचरत्यपकथितोर विवह्लभे कक्कटे वनताचौ चः सीत्कारे च रयोषितो

पंचामराः इति चान्तवर्गः अच्छः स्फटिकभल्लूकनिर्मलेस्वच्छमव्ययम् प्राभिमुख्ये यक

च्छः स्यादनूपे तन्त्रके द्रुमे नौकाङ्गे परिधानस्य पश्चाद्वलपल्लवे कच्छान्तवीरिकायां च

वाराम्ंश्च निगद्यते स्वच्छैलानीलिनीतच्छालच्छाकल्पभवे त्रिषु स्याद्गुच्छः स्तवके स्तंभे

हारभेदकलापयोः पुच्छः पश्चाद्देशे स्याल्लांगूले पुच्छमिष्यते म्लेच्छः पापरता जातिभे

छेदके च्छः समाख्यातो वि
द्वद्भिः शब्दचामरे॥

देस्यादर्धभागयोः॥ पिच्छानं शाल्मलीवेष्टे मंडे चाश्वपदान्वये। पुंस्कोशगन्धस्थूराकोशमोचाविव
यलेश्च पिच्छश्चैमहाकच्छसमुद्रेऽपि श्रेवेनयि ध्वन्ताः॥ इति छान्तवर्गः॥ वेगिनाञ्जसमा
ख्यातः॥ जननेजः प्रकीर्तितः॥ जेनावनः समाख्यातः सूरिभिः शास्त्रकोविदैः॥ जूराकाशे
सरस्वत्यां पिशाच्यां जननेऽपि च॥ पकारान्तराः॥ कंजः केशे विरिंचे च कंजं पीयूषपद्मयोः॥ ख
ञ्जो हृदये हृदये कामे विघातो गोब्जोः स्मृते॥ खञ्जो गोष्ठाश्वखेटेषु निजमात्मीयनित्ययोः॥ ध्वज
श्चिह्नपताकायां ध्वजः शौण्डिकशेफसोः॥ रक्तो गौरवक्त्रे जे रंजे स्वजः॥ प्रस्वेदश्रमयोः॥ द्विजो
विप्रेंडजे दंते भार्गीरेणुकयोर्द्विजा॥ वीजं वेतसि तत्त्वे च हेतावंकुरकारणे॥ ग्रान्तदं पिच्छस
ज्ञः स्यात्सत्रहो संभूतेऽपि च॥ वाजो मुनौ च पक्षांते वाजो निःस्वनपत्रयोः॥ वाजं जले भृतौ वा
चैर्ध्यान्तो दोषापदेशयोः॥ भजः पाणौ च वाहौ च रुजः स्याद्भङ्गकारयोः॥ अज्ञो यान्त्वेलवे
वेऽपि निकुले शेषावपद्मयोः॥ अज्ञः स्याद्द्यत्क्षेऽपि संज्ञः स्यान्मारपान्तरे॥ संज्ञं नपुमंसोऽस्या
मुज्ञः सोक्ताः क्षशोभसि॥ प्रधो मृत्वे च क्षज्ञे च मज्ञो वाच्यमवरिष्यते॥ प्राज्ञः समाववौघ
हेतानिः स्यात्कौशिकेऽस्वयोः॥ लाजाः स्युर्भृष्टधान्येषु लाजः स्यादार्द्रतण्डुले॥ उशीरो लाजम्

दिष्टं शस्ता संतानलोकयोः गुञ्जापि पटहे घोषा काकमंचोकलधनौ गंजा खलौ सवागो
हे स्याज्झंज्ञा गारवीक्व्रयोः गंजः कुञ्जोनिकुञ्जेपि हनौ दंते पिरं तिनाम संजः प्रजापतौ रुद्रे
लंजः स्यात्पुकक्षयोः कुञ्जौ बले महोत्साहे खंजो मंथश हस्तयोः पिञ्जाल्लेहरिद्रायां
पिंजल्लव्याकुले स्ववत् पिंजो वधो वले पिंजे रज्जवे लपो गुणे समता खंजः कंह्लोचकी दंव
खंजरी याटपेपि च मार्जः स्यादंजके शुद्धौ सर्जे वृण्णि निर्यासकृति ध्वाक्षताः करजः कवं जे
स्यात्रखे व्याघ्रनखेपि च कटजो कुत्त भेदे स्यादगस्य शेणयोरपि सहजः सोदरे मणी स्वात्म
ह्रोषे पुनस्स्ववत् नीरजं कमले कुष्ठे जलजं शौवपद्मयोः वलजं गोपुरे क्षेत्रे सस्यसंगरयोर
पि वलजा वरयोषायां वस्तमस्यामपि स्मृता कंजजः शिंजिनी विशेकलभेनागकेसरे स्व
यंजाति तिलेचके तेवल्मीके गैरिके पि च वाजजः तनिये वीरे स्वयंजात तिलेपि च वनजो मु
स्तके पद्मे वनजो वनजे गजे वनजा मुद्गपर्ण्यां च वर्णि स्वार्णिज्य जीवितिं वर्णिकरुकर
णभेदेपि वर्णिज्या यामपीष्यते सामजः स्तगजे शोकः सामोत्थे प्रत्स्ववत् भूमिजो नरके
गौरे सीतायामपि भूमिजा गिरिजं चाभ्रके शोकं शिलाजतुमसंगंधयोः लोहे पिगिरिजा गौ

वि
को
८
17

यैमानलेपेकदेरिता॥ कम्बोजोहस्तिभेदेपिशंखेदेशविशेषयोः॥ श्रगानेकपिदेरुनगकेशाप
यमदेशगः॥ कांभोजस्तुरगः शोभवल्केप्यथनागपाटवे॥ कांभोजीमाषपर्ण्यांचहिंगुपर्ण्यांम
पिकाविन॥ श्वेतजः कृकिलासेस्यात्स्वरोमीनेभुजंगमे॥ कमस्तयोमेडजाघोकामांजस्तैलयंत्र
के फेनेचकरवालेचपांजस्फुटिकाफले॥ हिमजापिसतीगौर्यांमेनाकेहिमजस्तथा ला
ताखियोः स्यात्क्रिमिजाप्याग्रजोभ्रातृभृत्ययोः॥ मनताः जवमनेत्रेमेषूद्भेभारद्वाजःस्य
तोमुनौ॥ हालोचवनकापेस्यांभारद्वाजेतिकथ्यते॥ भारद्वाजोग्रहेप्यूर्द्धव्याघ्राटेच [illegible] विहंगमे
काश्मीरजाख्याभिविषाकृष्टुकंकमपौष्करी॥ तोयाम्बुजेचसामुद्रलवणेमौक्तिकेक्षवि
त्॥ तीराच्छिजाप्यम्भिप्रयोषोक्ताचवैतीरछिजोभवेत्॥ द्विजराजः शशधरेसुपर्णेनन्तभोगिनि
धर्मराजोयमेबुद्धेयमेराजोयुधिष्ठिरे॥ रोजनराजः जवेपिस्याद्भीमसेनेतथाकरे॥ भृंगराजस्तु
मध्येमार्केवेविहंगान्तरे॥ गदहराजोरत्नौचवैर्यहिमकेकेकिनाश्रयोः॥ यत्नवाद्रूअंबक
स्तवेमल्लानांरंगबन्धे॥ बलराजाः स्ललितमेषजमगास्पेहदरीनकांबलेचवने॥ बृषभध्वजश्शाम्भ
येशंकरेचाहदन्त्वै पंचान्तराः॥ इतिजांतवर्गः॥ भवेद्धायौ [ञ] [illegible] कारस्तुनष्टे [ञः] [illegible] समुदाहृतः कं ८

काषनिविशेषेपिवैवर्णं [ऊष्मा] नलवणंतो" इति क्रान्तवर्गः अकारोगगनेशेकोऽपकारोवर्णेर
धनौ" इति ञान्तवर्गः [पुकान्तरः] ज्ञोविविंचेवुधेसोमे स्यान्तस्वजनमूर्द्धयोः श्वत्वाग्रहोपंरितेलवशा
तोवाच्यवदिष्यते" संज्ञा [ना] मतिनिगायत्र्यांचेतनतायांरविस्त्रियाम् ग्रंथेस्पस्वनायांवद्दल्ला
येरपिकप्यते ह्वत्वाः सर्वतःशंकरेवुद्धेक्रतनःकक्रारेपिच" दैवज्ञोगणकेपिस्यात्वे
यत्तस्त्रेकयात्मनि" इति ञान्तवर्गः टःपृथिव्यांकरटेटःटस्मनोपरिकीर्तिता" पकात
गः कटःश्रोणौक्रियाकारेकिलिंजेतिशयेपिवषे समयेगजगण्डेचपिप्यस्यांतकरीम
ता" खटेंपंक्तिपकफयोः प्रहारंतरटंवयोः भटःपामरभेदेस्याद्धीरेवप्रणामेभहिः च
टः समाटिभदेचाशिवःकूटकटेश्चव" चरवटनगोष्ठीभवटनासवटप्पते" कटःकूटेव
टेगदेशिलाकटकेशकवे" स्यान्कटीकेभरास्यांचमायांविचगूलवे" पटःस्त्रियालसूतेच
सवेलेचपुरस्कृतौ" लटःसमादवचनदोषयोरपुष्टाऽमनः वटःकपर्देस्यग्रोधेसवर्णेतिकयो
वेरी" विटोशैलचलौषिंगेमूषकेखदिरेपिच" स्फटोव्यक्तेपलमेवसंहर्षेकलितेमवन्ति
भैत्रिककरीमसेपाटस्फोटेस्फुरिमंता" कूटंयंत्रेनृतेराशौतिस्त्रलेलोहमुद्गरे मायात्रि

वि
को
१८

18

शृंगयोस्त्वकसीरावयवदंभयोः॥ ग्रहाद्येवशंसेतिलाटोदेशोस्यकेपिच॥ शाटोविकंजेकोनाटे
व्रणसेमाजनेपिच॥ वाटीहर्म्यैचमार्गेचवाटीनग्रहनिष्कुटे॥ वनस्थानेपिवंटेचवलिलामास
नोतरे॥ कटुःमत्तेपितीव्रोग्रस्पादकार्येमत्सरेरसे॥ कटुःप्रियंगुकटुकाराजिकासुपदूषणो॥
कटुप्रोक्तंकटूस्त्रीत्वोनीरोगेचवतेस्मवत्॥ पटुःपटोलपत्रेचछत्रालवणयोःपटुः॥ खेटःक
टेग्रामभेदेतिमितवस्त्वंतरेतने॥ घंटुंभक्ष्येचस्पष्टेचवल्मीकेस्फटेग्रहांतरे॥ पटुःपेषणपाषाणेव
नारीनांचवेष्टने॥ वनस्थेचराजादिशासनानवपीठयोः॥ पट्टीललाटभूषायांपट्टीलात्ता
प्रस्तापने॥ कष्टंचरोदनेरावेकष्टंगहनकृच्छ्रयोः॥ रष्टमार्पशोसितेप्रज्वलनमेप्रिघनमेस्मवत्
॥ रिष्टंसंस्कारयोगेचकनककर्मांगेचस्मृतम्॥ क्लिष्टंनयान्योन्यहतेवचनेनिर्दिष्टेपिच॥ क्लिष्टं
कष्टेप्रभाभावकृपणेष्वकीर्तितम्॥ क्लिष्टमव्यक्तवाचिस्यात्क्लिष्टंम्लानेस्मवस्त्रवेत्॥ दि
ष्टंदैवेचकालेचदिष्टंस्पष्टंनिर्दिष्टे॥ पुष्टंनिष्पन्नयोः पुष्पेरुष्टोरुषितवन्मतः॥ हृष्टोरोमांचिते
प्रहसितेजातहृष्टेचविस्मिते॥ इष्टंस्यादिष्टिकेइष्टोऽभीष्टेतानेचलानिते॥ शिष्टस्तुसाधौत्वमि
नेविदितेशासितेत्रिषु॥ सृष्टंदिनेप्रभातेचफलेपर्युषितेपिच॥ पोटादासस्पांवितिलिंगायोरिष्टं १८

वाष्पभयापयोः त्वष्टा गिरिस्मिनि देवानां तथा वर्धकि सूर्ययोः इष्टिः स्यादभिलाषेपि संग्र
हे श्लोकयागयोः विष्टिः कर्मकरे भद्रे मूल्यतो वेतनेपि दृष्टिः परीमाणमन्दरोरं ष्टिर्यो दर्श
नालिष्ठ वृष्टिः त्वद्दैन्यसमृद्धौ च कृष्टिः स्यात्कर्षणेपि च ‖ सृष्टिः स्वभावे निर्माणे पुष्टिर्वृद्धौ च ष्ट
षणे ‖ यष्टिर्हारलतायामम्बभेदयोर्भुजदण्डके भार्ग्यां च मधुयष्ट्यां च ष्ठिर्वंहकटेफले ‖ व्युष्टि
र्फलसमृद्धौ च नियमादिफलेपि च स्पर्शौ स्याल्लोपपाणौ वर्षे मृष्टिः पर्यंकवेश्ययोः भृष्टिः स्या
न्नजनेप्याश्मवाटिकायां च भाषिता ‖ त्रुटिः स्यात्संशयेऽल्प[विम्]काकालासयोः करेऽपि ‖ नटाल ग्रकवे
मूले सम्भ्रमांसिकयोर्भेदी ‖ सटाजटाकेसरयोः फटा च फणादंभयोः घटेव्याख्यानकेनाली
फलेहस्त्यादिसंघटे ‖ पटोपटः ग्रन्थकदेशे नरोपाये च टीद्वयोः चौरोस्यात्कटेरेद्रुमे पटीलवेडेच
वाससः ‖ परीवार्धे तलायां च पतः स्त्रिभिरिष्यते ‖ पटिः पटविशेषे स्याद्धारत्वलोकेऽभिकाङ्क्ष
मे ‖ स्यात्कोटिरश्रौ चापाग्रे संख्याभेदप्रकर्षयोः स्यात्त्रुटिः संशयेलेशे सूक्ष्मेलाकालमा
नयोः ‖ ज्योटिः स्यात्कटूफले त्रेरौ स्वगामीनविशेषयोः ‖ त्वाटिः किणोशरव्ये वाटिरेकश
हेस्थला नटीद्विटतुविलासिनी शोणाकेनते केनटः ‖ ध्वनताः शकटः स्यात्खले गतेक्रूपे

वि
को
१९
19

हृद्दकजीविनि ॥ विकटः सुंदरे प्रोक्तो विशाल विकरालयोः ॥ करटो गजगंडे स्यात्कुसुंभे निंद्य
जीवने ॥ पकारस्पार्दः श्राद्धदेवं उकृपेपिवायसे ॥ करटो वाद्यभेदेपि निर्दिष्टो निंदयसमताः ॥ प
रापवादसंयुक्ते निर्दिष्टो निष्ठुयोजने ॥ विपटः स्वोयभेदेवपिश्चितेविस्तृतेमवत् ॥ प्रकटो
मलयेव्यक्तो कालोकरूसमेपिच ॥ निकुटस्तगृहोद्याने केदारककपाटयोः ॥ दृष्टःक
लुपेमर्येप्सुनकर्ल्लीश्रमनयोः ॥ वेपटः स्फारविपुले चपटे वेपटेपिच ॥ वेपटःपिष्टविक्रतो
वेपटोभेषजोत्तरे ॥ पिष्टटोलेवरोतोस्याभिष्टरंसीसकेत्रपौ ॥ अंगटः श्राकुभेदेपिपीतोजन्या
मपिस्मृतम ॥ कपटः करहाटेस्यात्कपेकारयोरपि ॥ कपीटमदबेलोवे कार्यटोजनकार्य
गोः ॥ कर्कटस्त्वाग्रद्धेस्यात्कर्कभेगिकवावला ॥ निचानप्र्वरयोः पश्चेताले मयोव कर्क
टी ॥ रसोरस्यप्रभेदेस्यात्कस्पारारेभस्मयोः ॥ केपाटः प्रोक्तो विस्मौवरोटौतगौलेगले ॥ क
केटः करणो स्त्रीणां राशिभेदकुलीरयोः ॥ शाल्मलीकुलवालकोः ककेटीककेटः स्त्रियो
कीकटस्तुरगोलिः स्वदेशभेदे मितस्पचे ॥ पोचाटः क्रमजीवेस्यादंभोद्धिमलयोद्भवे ॥ चक्रा
टोविषवैद्यपोविपूर्लंटीत्रारयोरपि ॥ वर्णाटोगायनेचित्रकरे स्त्रीकृतजीवने ॥ भावाटोभावुके १९

साप्युनिवेशे कामुकेऽपि च॥ शैलाटो देवले सिंहे श्वेतकाचकिरातयोः॥ झेफाटः कथितो
गाथाश्वभेदे मृगलांछके॥ वैशालवृतिकेऽपि स्यान्नाराटस्थानकाश्वयोः॥ मोरटं तु भवेदिक्षु
मूलेऽङ्कोठप्रसूनयोः॥ समराय्यायमितीवैमौविकार्यो त्र सोरटः॥ वैकटः स्याद्वैकटिके तथा
संजातयौवने॥ वीरटो मिश्रिते नीवे वीरटं बदरीफले॥ त्रिकूटं सिंधुलवणे त्रिकूटस्त्वस्तके
लके॥ भोत्कटः कथ्यते मीनभेदे शैलान्तरेऽपि च॥ श्रविष्टः फेनिले निर्भेलक्षा नेकाककेक
योः॥ श्रविष्ठस्त्वितिकागोत्रे कोविद्रूपभाषये॥ संदृष्टः संगते विद्यानां स्पष्टे वस्मला रिता॥ श
वृद्धः कथितो नावेदारूपनाभेश्व स्त्रीविभिः॥ प्रौष्ठिः परिवर्यायां शाकाम्येपि गवेषणां॥ प्रश्ता
नाद्दशो नासौमेपृष्टः प्लष्टः कथितोऽत्रयोः॥ वराटं सयोषायोग्यं पोल्यां वराटोऽपि च॥ त्रिपुटा मल्लि
काया च सूक्ष्मैलात्रिवृतोरपि॥ सतीनकेऽवतीवे च विष्टः समदातलः॥ वर्पटौ त्रुटिभेदे स्या
द्वर्पटी त्रुटियोषिति॥ मर्कटौ तृणनफलेप्यगादेः सतपार्श्वे॥ मर्कटी वानरी शूककशिंब्योः
स्यान्करणोनते॥ विटंकौनप्रवासिसौ स्याद्दितीया वरास्त्रियाम॥ सन्नवाः स्फातिके टंसा
फलोदेश्यापापश्चिमभजनयोः॥ नदिङ्कटो मीनभेदे न्यायकोपनमस्कषे॥ कटचरं स्तसमोनाके

वि
को
२०
20

कैवर्तीमुस्तकेपि च स्यात्कंकनीटः फलकाम्लिधावानत्तचाविगोः कंद्रकीटस्तुवावोकव
र्लनाभिनखूकयो नारमाद्यात्कणीपुवदासीकामुकयोरपि नारकूटोपमकूटोस्यात्स्वरेत
घाविहूनेपि कार्यपुटः स्यात्कपणोमेमात्तस्थकरेष्वपि कामकूटस्तुवेशायाः प्रियवि
भ्रमयोर्मतः वककवाटः क्रियायेपिपर्यंतेवशिखावानलो ककेवाटः करोतेस्यात्महागादि
नितेविधि स्त्रीणांपयोधरोत्संगकोनटमलवेषच करहाटोव्जकंदेस्यात्मध्यवृत्तप्रभेद
योः परपुष्टः परभृते परपुष्टापणात्स्त्रियाम् प्रतिपुष्टं मतं गुलेहिंगवसंवकर्षितं नलाको
टिमांनभेदेन्नुपुरेवाद्वेटेपिच प्रतिहरः ओषितेस्यात्समस्तात्योनेतवाव्यवत् शिपिविष्टस्तु
खलतौशिवेद्धरमेहोनिस्मृतः वतः वहिर्वेस्तवेपिवतः षष्टिः कलास्वपि स्यादाढ्यसृष्टिः
कृपणोक्रपणाहिष्टवेष्टते वलवत्तराः श्यस्यादृशालोहितानिः स्यात्सेथरकुमचयोः
पंचात्तराः इतिटांतवर्गः ठोमहेष्वरथ्याख्यातः म्लुमेठः परिकीर्तितः कूटलकनिष्ठंठः
प्रोक्तस्तथाठक्षंदूमंडले पकान्तराः कठः स्वरेमत्तांभेदेस्यात्सदयोनेवादितोः म
नावपिहठोवारिपर्णीस्यात्समभेपिच पाठोमयपस्त्रतकवौ पाठोद्रक्रुतयूतयोः पा २०

वि
को
२२

21

वष्ठः कालबालयोः प्रकोष्ठो विस्तृतकरे कूपकस्यान्तरेपि च अपवादरथयोर्वापि प्रतिष्ठः स्यान्

मात्रके गौरवे याग निष्ठा निर्वहणान्तरयोः म[स्य]ष्ठो ब्रीहिभेदे स्यात्मकुष्ठो म[स्य]वेगवत् दं

नष्ठाठः स्याज्जेभीरे कपित्थे कर्मठे कके नागरे गेपि चोग्रे योग्यस्नादेन पाठाद्ययैः स्त्रकेठो

हिनेषोक्तः वेजनीटकपोतयोः हालिकंठः परभृते हारान्वितगलेपि च कालकंठस्तदास्

है कलविंके वलेजने सितापांगे हरे पीतसारके नीलकंठवत् कलकंठः कलधाने हंसे

पारावतेपि च मूलिकाष्ठंतु सरलदेवदारुमहीरुहोः कालपृष्ठं भवेत्कर्णाचापे कोकेदेरमा

चके कालोपृष्ठस्तु सारंगविशेषे कंकपत्रिणि वत्सरवत्सः इति ठान्तवर्गः डकारः शंक

रेत्रासेनयाणाद्येव कथ्यते पकारान्तराः गुडः स्याद्गोलके हस्तिसन्नाहेक्षुविकारयोः गुड

स्नुही गुडिकयोर्गोडो मीनान्तरयोः जडो मूर्खे हिमग्रस्ते मूकेपि [स्या] जडामता गडुः पृष्ठ

गुडे कुन्ते घडः वर्यान्तरे भिदि स्यात्रोडिः सायपश्रौ सर्पे नाडः स्तात्नलचौरयोः मृडो मेघनृणां हे

वनारीनालीदलद्रुमे नीडं स्यान्नेकुलायेव सकारपूर्वकैर्निके स्फोटः सकरपालनयोः स्फोडं

स्फोटप्रवत्तसि वोडं देशविशेषे स्याद्योडश्च वराणान्तरे त्वेडकाणोमध्याने गालेडरिले २२

न्यदर:

नीलकंठाशिविशिवौ

वि
को
२२

तेऽरुहसिस्वंभेकोऽर्ग्ववर्णौ गुणदानतम्॥ भोऽर्गभूषणमात्रेपिभोऽर्गमलवणिग्यते॥ नदीपात्रेतं
गानोभूषणोभाजनेपिव॥ रुऽशंवाविणाविलोणाविलावहुयोषिति॥ कोऽशकेलिपकारे
पिहेलावित्तानयोरपि॥ तूऽशशिवाषांवलभौ॥ हूऽशवाफविभूषणो॥ पीऽशतपाशिरोमाला
पमरेसरलहुप॥ नाऽशीनालीसिताविरहवयोः स्याद्भागोनवे॥ नाऽशीषट्टलगकालेपिवर्षो
षोऽसहस्रमपवे॥ रेऽशमूषकपार्णेस्याऽश्शविपवयोषिति॥ वेऽशपिपासलापोस्याह्रेऽशेहस्ता
हिवर्जिते॥ षेऽशपिनलहास्तिस्योमहिराकरिहस्तयोः॥ नलिस्योवारयोषापांषेऽशस्तमर
लिभेदे॥ ह्यतवाः गारुऽस्यान्मरकतेविषघ्नेपिगारुडम्॥ हाविऽः स्याज्जनपदेवेधमुख्य
कषोलयोः॥ शंवेऽशेऽववेहस्तनकरवीरेपत्नापिति॥ पिवेऽसृदवैविषासषोरवपवेपिच॥ न
ऽशेवेतिषीसूत्रावहवस्तनिभेलके॥ वोऽशेप्येतनाभेदौसंदोहसत्वेगायोः॥ षंऽशेग
पकीटेपिनष्यांगेपमृगेस्मृताः॥ मातोऽस्तपनेक्रीडेषिशिवेऽशवर्हिचूडयोः॥ शकोऽशेवि
टपेशास्तेमूलस्कंधेनवेनवोः॥ कोऽशेभूलतायांस्याद्दृषाभेदेचकामुके॥ सोऽऽस्मादेशने
संवेऽशेभूषणोनवे॥ मारेऽशे [illegible] भवेगानोमार्गोमपमंडले॥ काऽशेमधुकोषास्मि॥ काऽशेव ११
लेु

स्पिंडो पुष्पदायादे .... पोगण्डो विकलाङ्गः स्याद्बालाश्चाषोडशाब्दकः

इलाढके विकलांगत्वयोगेः स्त्रीं क्रमश्च वामनः कूष्मांडो गणभेदेऽपि भ्रूणे कर्कोर
केऽपि च कूष्मांडी त्वोषधीगौर्योर्भेरुंडो भीमदर्शने भेरुंडा देवताभेदे पक्षिभेदेऽपि चेष्यते वा
रंडः सेकपात्रे स्यान्मले म्रककर्णयोरपि गुंडिस्यराजेभा रुंडी हारपिंडा मरुदीपिका तितिरुभ
रुद्रे कालदासे दैत्यान्तरेऽपुनः तितिरुस्तितिरी स्यान्नविताव्रुताम्रयोरपि वरंडा विका
वतीरवहृपेनुश्कप्याने वितंडे वादभेदे स्यात्कांवीशाके शिलाह्वये वितंडा करवीरीवलि
गे झींकिड्वारके नीलशेफालिकायां च करहाटेऽपि च स्मृतिः यतराः भवेद्दानन्नुवां ना
वासयोर्वा न शोणिते पिंडिल स्फोटिकायां च देवताद्रव्यवाचके सैंहिकेयग्रहे चापि रव
नाशेक्रतनाशने चक्रवाडो गिरिभेदे स्यात्स्त्रक्रवाडेन मंडले जलरंडो जलावर्ते पयोरेणौ भुजंग
मे पोगंडस्त्वशिशके विकलांगेऽपि भीरुके चलास्ताः इति डांतवर्गः ढकारांतद
से तेस्यानयाचपरमात्मनि एकाक्षराः द्रढः स्थूले भृशे सक्ते प्रगाढेऽपि दृढो मतः वाढं र
ढेशतिकार्योर्मूढस्त्वे ह्रितुबालयोः गूढं रहसि गुप्ते च संवृते ऽप्यन्यवत् मूढो विवादिनय
नौ रूढौ क्रितिलग्नयोः रूढः संहतविख्यातप्ररूढेषु च भेयवत् षंढो वषवरे क्लीवे गोपतौ

वि
को
२२
23

वर्षपुष्पे वोर्वा स्यात्राक्षाकेसरे नैसोर्ध्वमर्षणोशाल्मयोः गन्धासरूपशोभायां राधादेष्टाभिला
षयोः माद्धिः पुत्राभिषेगौस्यान्माद्धिः दैन्यप्रकाशने तत्वतः प्रागार्द्धेचलिनोदरे मासेमल
घपत्वेने वावृद्धः संवलेपि स्यात्स्त्रीवलकपाटयोः पंजरेपावकेचायमवृद्धोनवेस्मृताः
वद्धमूले विवृद्धस्तु संनाते करिलेमवत् संवृद्धः पंजिनिभग्रेमयोजानेत्रपमत्ने उद्गृद्धव्रुढे
स्थूलेस्यादुपोढोनिकटोढयोः उपोढंगूढमात्रेस्यात्समासन्नेपिवत्रिषु ल्लिढस्पृष्टामादि
नेत्रिषालीढंचापमृत्तरावितो विगूढोगर्हितेगुप्तेप्रमूढंमत्तवितेत्रुते संवृद्धौफलिनेपोढस्थ
गाढेदृढकरूढयोः प्ररूढाक्रान्तसापत्न्योनार्यांमप्ररूढमीष्टे मतवाः प्रतिक्रमेचाथवांगाम
वामारूढंनपुंसके प्रमारूढः सदेवाके विशुद्धपूगतेनयो चक्रवक्त्राः इतिवर्धानवर्गः ॥
कारवेल्ले गोलानेमृधकेवप्रकीलिताः पकात्ततः कपोतिस्त्वेथामांशोकृत्यानीव
कयोः काणो नक्रसमानतिकायांचरणोः कोणःक्वणोदिष श्रोणोश्रयानेरूपादौमोक्षोस
दैह्रकोटरे शल्लेसन्नादिसंख्यादिविपादिहदिलादिष वर्णेवरादमानेस्यात्तूलेकाषोप
णोल्लदे कषपाकदिकायूनव्यवहारम्भतौपते शाणः समूहेपयोमसंख्योसेनमघभेदयोः त्रा २२

णं ज्ञाने वनासायां काणः काकैकचक्षुषोः बाणः स्यात्केवले कांडे कोशवपर्वदैत्ययोः वा
णो विस्मामनाथीरे घाणो माधवनपूर्वे कषणो करपत्रे वषाणो श्रावकाणो नवे घ्राणो नघ
घमाणणो योरत्नेरत्नणो पिव श्राणोऽल्पमाकृतेवेले काव्यजीवे निलेवले वाष्मवत्पृविते
श्राणां घाणाणोष्यासमक्षकीर्तितौ द्रुणं चापेवलेद्दे च द्रुणो वृश्चिकभंगयोः द्रुणी कच्छपि
कायां च जलद्रोण्यामपदारुणताः द्रोणः कृपीपतौ ऋष्ये काके स्यादाढकेऽपि च ग्रहद्रुवापवत
ढेऽपि द्रोणी स्यान्नीवृदंतरे द्रोणी काष्ठांबुवाहिन्यां गवादन्यां ग्रामसंघनिस्थितौ घोणः स्फक्फले
नक्रमतिकाहिकारंढयोः कोणो वाद्यप्रभेदे स्यात्कोणोऽस्त्रौ लगुडे केने वीणा रिवाटनो
पायेष्वेकदेशेऽग्रहस्तपि च घोणः स्योनाकनटयोः श्रोणः केकनरखंवौ लोहिताश्वेकृष्णा
णो च भ्रूणः स्त्रीगर्भे डिंवयोः नीलाणां सामइलवणो विषलोहानिष्पुष्के नीलाणां नानावति
गनाणं स्यागयोर्वाच्यवद्वचेत् कणाः सूक्ष्माल्पेह्रस्वेतेस्यवणो लौष्फलावपि कणो निम्नफलौ
विषेच ऋणं ऽद्रेस्वग्रहेच वर्णः कोवनपृत्तयोः वर्णो द्विजादौ शुक्लादौ स्तुतौ रूपाक्षरे व
ते विलेपनेऽक्रयायां च वर्णाः स्याद्गुणभेदयोः पर्णोऽस्त्री किंशुके पत्रे शीर्णा नवं विकीर्णयोः

वि
को
२५

25

घूर्णो भ्राम्यः समग्रे च पूर्तिलिङ्गो वाणिवाच्यवत्। घूर्णिः लोटेत्ताम्रभेदे घूर्णो निवासश्रुक्तिषु कीर्णो
श्रुत्रेणविक्षिप्ते हिंसिते कीर्णो मिश्रयपि॥ जीर्णो पक्वे श्रवणो च दीर्णो दारितभेदयोः॥ उष्णः स्याद
तपे ग्रीष्मे दक्षेऽप्युष्णा तत्ककेशवे। व्यासेऽर्जुने कोकिले च कृष्णं मरिचलोहयोः॥ कृष्णा तु द्रौपदी
नीली द्राक्षा कृष्णासु कथ्यते। वाच्यवन्मेचके तृष्णं निस्वः शाकेऽथ तेजसे निस्वे वाच्य निस्वः स्या
त्कृष्णे केवले देवते॥ गोस्वने दंष्ट्रायने च देस्वं दान्तोऽविरुद्धदे॥ वृष्णिस्त्वयादवे मेषे व्राक्षिः पाणि
हेतुयोः॥ पाणिः पाण्यंप्रभागे स्यात्स्याद्भूलिभेदान्वियोः॥ सेनाङ्गे वेक स्थाणं च स्थाणुः शालिपर्णापि
पामस्योः॥ कर्णो मेघादिलोऽग्निस्यादन्तवावने केऽश्ववोः॥ मणिर्गलेभेदेकाग्रे रत्ने चाजगले
स्तने॥ श्रोणिरावरणावटवाग्रे केली स्याद्दशिसीमयोः॥ कर्णिः स्तवकप्रते स्यात्कर्णिः स्यात्
कर्के स्मवत्॥ कर्णिः कम्बुकभेदे स्याद्धष्टे च स्फनावपि॥ श्रेणिः पङ्क्तौ केशमात्रे श्रोणिः
स्यात्कटसंहतौ॥ वाणी स्याद्गतिभावस्योः वाणिर्मूले च लाहके॥ वेणीकवस्त्रं च पिनद्धी
नो संयामेपि च देवताद्वेवनगीन ·· ·· ·· ···· निसंगके॥ घृणा त्वग्रणाकृपयोः फा
णी गुडकर्दमयोः॥ आणायवात्रक्तोपङ्कायामघस्थूणा यशः समन्ते प्रतिमायां गृहे स्तम्भे॥ २५

वीणाकाकलिविश्रुतेः वेणाईपान्तरेवेशे स्थाणुः कीले स्थिरे हरे रेणुः कण्टके पुंस्त्री
माल्ये गौणी रिहि स्थूलमयोः स्थूलतणः अरुणोऽव्यक्तरागे स्यात्संध्यारागेऽर्कसारथौ निःश
ब्दे कपिले कुष्ठभेदेऽप्यभिधेयवत् अरुणातिविषाश्यामामंजिष्ठात्रिवृतासु च करुण
स्तु रसे वृक्षे कृपायां करुणा मता धरुणः संमतो नीरे स्वर्लोके परमेष्ठिनि तरुणः स्या
न्नवे नूतने कञ्जापुष्पे कुब्जकयोः वरुणस्तरुभेदे स्यात्प्रचेतसि सूर्ययोः वरुणास्त्री
कृष्णाकेऽपि शाकादेवरणेऽपि ते चरणोऽस्त्री बह्वृचादौ स्यान्मूले गोत्रे पदेऽपि च वारणोऽश्रम
णौ तौ वारणो वारणमेधनौ लवणो रसदैत्यभेदे स्थूलवणोऽभिविधि वरणः स्थापने तद्वे
कायकायस्य कर्मसु मीनोऽङ्गाहावसंवेशक्रियाभेदेन्द्रियेष्वपि वालवारेवकरणः स
नः शूद्राविशोः सुते जरणो जीरणाजातिद्विषु सोवर्चलेष्वपि धारणो मानभेदे स्याद्धा
रणौ पवणो भवि रमणो स्यान्नदोलस्य मूलेऽपि रमणः प्रिये शरणोऽग्रपतिर्वैः शरणं
रणोऽपहे कर्णो तृणभेदे स्याद्धाविपणौ चकर्णे पंचणो स्याद्विषमनेत्रे पनेरत
णोऽपि च शचनस्तालपङ्कभेदे स्याद्दलिशेलो हृस्वद्रुखे उल्वणो मस्लेऽपि स्यादुद्भिणो वपारष

वि
को
२५
25

थे प्रवणः क्रमनिम्नोर्व्योर्मायनेऽवचनक्षणे ॥ प्रगुणोऽपि च लोलोऽपि स्यादिति गूढमृषभे ग्रह
णो ग्रहणे ग्रहादाने ग्रहणं करे ॥ गृहोपकरणे श्रीकारवे दोषग्रहणं मतम् ॥ ईक्षणं दर्शने द
ष्टौ श्रोत्रे लक्षणं मेचकनेत्रयोः ॥ लक्षणं नाम्नि चिह्ने च सारसीमित्रावपि लक्ष्मणाः ॥ लक्ष्मणो लोकनेनाम्नि
रामभ्रातरि लक्ष्मणाः ॥ लक्ष्मणौषधिसारस्योः सश्रीके त्वभिधेयवत् ॥ द्रविणं कांचने वित्ते द्र
विणं च पराक्रमे ॥ मसृणः कर्कशे स्निग्धे त्वमायो मसृणो भवेत् ॥ ऊषणं मरिचे व्योषे कणा
यामूषणा भवेत् ॥ धिषणोस्त्रिदशाचार्ये धिषणा धियि संमता ॥ घर्षणं स्यात्तदिभवे शेन मन्येत
घर्षणी ॥ भीषणो दारुणो गाढे दीषणो मल्लकीरसे ॥ द्रवणं यौतके द्रव्ये भक्तेऽपि द्रवणं दतौ
द्रवणं पैतने सिद्धाणौ वरादेऽपि द्रविणपवत् ॥ हरिणः स्यात्कुरंगेऽपि हरिणः पाण्डुरे च वत् ॥ हरि
णी हरितालायां च चारुस्त्रीहेमभेदयोः ॥ श्रवणं श्रुतिमात्रे च हृषणो विक्रयाणके ॥ दृषके योगभेदे
वश्याहदेवेऽपि चक्रवित् ॥ श्रावणं स्यात्तत्पदे श्रवणं क्षत्रिकाणोयोः ॥ श्रावणो मासि पाषं
डे ह्रीबोरणं श्रावणी मता ॥ श्रमणो यतिभेदेऽपि श्रमणो निर्यजीवितिनि सुदर्शनाम्बुजलिकामा
लीधश्रवणो विहृः कल्याणमतः यस्वामी कल्याणं मंगलेऽपि च ॥ कृपाणो सो कृपाणी तु २५

रिकायांतनुकंटकेरौ सिंहाणंकालपात्रेस्याल्लोहनासिकयोर्मले प्रवाणंवाच्यवत्प्रत्नेपुरा

णंपंचलक्षणम् प्रमाणंनित्यमर्यादासत्यवादिप्रमातृषु पकन्यायामियन्नायोर्वैनशाखेश

वस्मनम् नियाणंवसुणापणंतदेशमातेवनियमे निमाणंनिर्मितौसारेनिमाणंवसमे

जसे निर्वाणमस्तगमनेनिर्वृतौगजमज्जने अपवर्गेचनिर्वाणंभूत्यकारकयोरपि दो

र्वीणंपुष्पपर्णेस्याद्दूर्वायाःस्वरभेदिवे वीरणंप्रतिषेधेस्याद्दानवण्मत्तमतंगजे कारणंकर

णेहेतुकारणंवधयोरपि कारणायातनायांचकृपाणीकर्तरिकेकिमौ कामसणंमेचषेन्द्रदे

पजनेमेचकारके मार्गणंप्रार्थनान्वेषमार्गणोयाचकेशरे मेघणोनिर्विषाणोवनिःस्म

श्रुपुरुषेपिच उद्देशोनारिकेलेचपर्मनोहिक्कभेदयोः कोंकणोदेशभेदेपिशस्त्रभेदेपि

कंकणोम कंकणंशोरवेरत्नसूत्रमेखलयोरपि धुवाणाःधूपकेपिचभेदेषुवाणम्भिछ्यनेपदा

देभकसत्र्येवशालसलौशुवाणीमना सत्त्वणाःकरसंदेस्याद्दिस्वःसुग्रीववैवयोः शोणाःप

रदेहेपिचवर्णेणोवरयोरपि शोणोपिविषाणंस्यान्नकोडहस्तिदन्तयोः पक्षमृंगोविषाणं

त्वमेववृंगणंशकीर्तिता करोणगीजदशान्तिमाकणिकारेपिचबुधवितं द्रवेणस्वस्तातीनौ

स्यादेशाकाशलयोषितोः स्ववर्गाः स्ववर्गो मार्गेपि स्ववर्गाः कर्मविनयोः स्ववर्गोस्वस्ववर्गोपि
कृत्स्नाग्रकमवोनवे स्ववर्गाः स्ववर्गो चूडे स्यान्तवर्णकदेवकृपालके स्वपर्णोकमलिमोवस्वप
र्णोनास्येमानदि श्रीपर्णोमग्निमंथेचन्द्रे श्रीपर्णोशाल्मलौहदे उर्वर्णोवकवर्णोस्याद्वालकेवन
तेपिव पन्नोर्णोर्थोनकोशयेपन्नोर्णाः योगाकेपिव संकीर्णोनिचितेप्रोक्तमघद्देवापिभेय
वत् गोकर्णोश्वतरेसर्पेमारंगेश्वमयोनवे श्रंग्रहालामिकोमोनेगोकर्णोमृथिकोषधी स्र
णोवेधिमंथेपिस्मतोनिमेषदाकर्णो नवर्णोस्वरणोभानोक्रमार्योथपिनौकयोः क्रथेश
वेर्णोवेर्णोवचावर्णोदेवभिद्विजौ योगिकर्मनिसाम्यवथारकेपारणोत्रिषु विपार्णाः प
र्णवीष्याचवभवेदापणापणयोः प्रवणोवेगिक्रयपोः मरणोः पंक्तिवत्मनोः निःश्रेणि
रपिवोद्विपणोवन्नूर्वीपादपेपिव भरणीश्योनकेदतेभरणोवनलेभृतो भरणीकाइंडिका
योंक्रीश्र यायामयोशितः ग्रामणीर्भोगिकेपत्योश्रयानेनापितेपिव ग्रामणीनीलिकायो
वग्रामीणीपणयोषितः धरणीनाडिकायांवक्रतुद्धोमंत्रभिद्यपि योगिकर्मणिसाम्येव
पारकेपारिणोत्रिषु ईक्षणीकर्णोस्त्रीणांपोलोमीसंज्ञकायपोः ईक्षणोचणमार्गानुस २९

रण्यं चनलाभिरि ॥ तेपणीनालभेदैस्यान्नोकादंडेवकच्यते ॥ वाहणींगंधदूर्वायांश्रती
वीसवयोरपि माहिणीस्वस्यसदितिश्रसावणंवसावणी ॥ सावणः स्यादतीसादेसविवेपव
णास्यवं काकिणीपणनयंशमानदंडेवकाकिणी क्रमस्लेलोकावत्योः स्यांडंदसारोग्ग
केपिव ग्रालणींपंविकासक्काद्विजपत्नीष्वविक्षता विशेनग्रालणोवेदेग्रालणोद्दिज
संहलो पत्तिणीसूणीमायांस्यामतिनीशाकिनीभिरि ॥ श्रागाभिववेमानाद्दष्वेकायांति
क्षिपत्तिणी रोहिणीकटुरोहिण्यांरोहिणीलोहिताणवा: कंटरोगांतरेभेदेसोमवल्केच
रोहिणी ॥ स्पतवाः श्वानरुषंगंचसोहिणेविग्रहालिप्याणोपिवं ॥ प्रपर्वणोप्यसर्वेतेग्रालणो
चपुरोपमि ॥ श्रारोहणंस्यात्सोपानेसमारोहे प्ररोहणे ॥ रक्वेणस्तनसिंहवेपलाशकलिको
कूमे ॥ कुन्तेपर्णांतव्यनत्रेपान्यमदेनवस्तनि ॥ उद्गावणंसमुद्रवावालंतौमेलकेश्रपि ॥ निगरणं
भोजनेपिगलेनिस्वेलोमवः ॥ निस्सारणंस्यात्सरणोपायनिर्याणमुक्तिषु ॥ श्राल्पवणांश
श्रायांस्यानयाचवणांकमवले ॥ विलसणंप्रकसंविद्विशिष्टेन्यत्रचविषु ॥ मधुपर्णीतुका
श्मीरीगुडूचीनालिकासुच ॥ प्रस्तावेस्यात्प्रकरणंकौणौन्नणकभिषग्या ॥ संसरणांचणांचे

वि
को
२२
27

प्रसर्त्तिं निगमगोपुरे ॥ वेदापथे च संस्कारेऽप्य संसारे च मृपतौ ॥ निस्सरणं स्यादुपाये निस्सारे निर्गमेपि च
विदारणं रणे भेदे विडंबे च विदारणम् ॥ निरूपणं स्यादालोके विचारे च निदर्शने ॥ नारायणोऽ
च्युते भीरु गौर्योर्नारायणीं विदुः ॥ पारायणं समीहे स्यात्कृत्स्नाध्ययनयोरपि ॥ पारायणं समासे
गो कान्त्योरुपरागतावपि ॥ कार्षापणः कार्षिके स्यात्पणषोडशकेपि च ॥ कामगुणः स्मृतो रागो
विषयाभोगयोरपि ॥ परीरणः स्यात्कमठे दंडे च पट्टशाटके ॥ समीरणः स्यात्पवने पथिके च फ
णिज्जके ॥ पदवीणो लवणो स्यादाशिला यां तूलकेवले ॥ पणांहं लवसेपि स्यात्पदवीणो लपवाणि नम्र
रीणः कटमात्रे च वंवीलेत्युलोटके ॥ मीनाक्षी णाम्नंदलाक्षे मीनाक्षी णाम्नलंजने ॥ श्रवारणं निषे
धे स्यात्काम्यदाने च वारणं ॥ जकरणो नलेषधौ रोविहाणो हवेम्बवे ॥ देवमाणिः शिवे स्यमंके
ठावर्त्ते च कौस्तुभे ॥ चूडामणिः शिरोरत्ने काके विंबफलेपि च ॥ पद्माणिः स्मृतो यमो ध्यत्त्व
स्वरयोरपि ॥ धारकाणिः शरम्लवे पायिकेशारजीविनि ॥ लेखकणिः स्मृतो गोदपारयेङ्गागले
पि च ॥ हालिकणी रोथके स्यात्पलाशवणभेदयोः ॥ चूर्णीपणी त्वनिस्वेपि लंजन्तु रीभूरुहेपि च
रामवृणिः स्मरेदंत धावनेरक्तवाल्वके ॥ तैलपर्णी मलयजे श्रीवासे सिल्हकेपि च ॥ पीलपर्णी २२

तविंवायामूर्वायांसामोषथीभिरि॥ दातायणीन्रूपणोयोंवोहिलपोंनारकाम्बव॥ शृङ्कीणीस
गोतिस्यांहत्तिस्यांवनलायाये॥ शिलविणोस्याद्दोगास्यांरसास्यांह्नभेदयोः स्त्रीवल्लीमल्लि
काभ्यांवशेकाशिलविणीव्रुये: श्रंगाविणीहसंगांवभास्करमकदिशपोपि स्यांहेतवणीन
यांवशेनानांजानमानवि॥ वतवतवाः॥ प्रवग्रहणामिमाङ्कः संगवेचरिवावणो॥ श्रवनावणाभूनारि
ग्रहेवस्रांवलेधति॥ गेमहृषेणामिमेनदृशेसांचेपिविभीतके॥ परिभाषणामालापेनियमेपरि
भाषणो॥ निंदोपालंभवचनेपरिभाषणमिष्यते॥ मनवावणामिढेतिरानक्लित्रकरादिषे॥ म
हाप्रसाद्वीनोक्षावंदेवाप्यंपाप्रये॥ वतावयणाउस्मन्नेतिष्णुयोजनपूरुषे॥ कांडेवकवपत्तेव
कूटेवशारसंक्रमे॥ मंडूकपणोंवलके श्योणाकेचकपीतवे॥ मंडूकपणीमंजिष्ठाब्राह्मीयोजि
ल्लिकास्वव॥ शविराणाशाहोपमकोसावणाशृहृयोः॥ निःश्रेणपिमिनिवेशोतक्लीवमूर्धगतौ॥
तथा उक्तोपिरोहिणीशाहः श्रवणोःपासकावकैः॥ बदिशहृतिचानेवाष्णनयांवपवावणा॥
स्याउदाहरणांक्लीवमभिधाननिदर्शने॥ पंचाततवाः॥ रोहदलतणांगभेवयस्रपांवदपणते
यांवनलतणांभिव्योलावणेवपयोयवे॥ षट्तवाः॥ इतिणांतवर्गः॥ शिलोच्चयेनकावल्ल

वि
को
२८
२८

प्रकाततरः ततं विततविद्यास्वे विस्तृते वाच्यवन्मतम् ततं वीणादिवाद्ये च प्रथमाने ततः पुनः १
तेगते स्यादिन्तानै शतं स्यात्तनुलयोः ऋतं मुञ्छशिले तोये दीप्ते स्यादभिपूजिते क्षतं व्रणे विपर्यासे
विदिते दिंसिते फले च्यूतमाम्रे पशीमे च सलिले च च्युतं स्मृतम् मृतं स्याद्याचिते मृत्यौ मृत्युसमस
भिधेयवत् गतं तद्यातताप्यागते मते प्रज्ञिते मते धूतं त्यक्ते विधूते च धूतः कंपितभर्त्सिते भूतं
पविते चरिते भूतं च वद्दलीकृते कृतं शास्त्राव धूतयोः सूतं मूतप्रसवयोः नतं स्याद्दाक्ष्ये च वक्रे श्री
नतस्तगरपादपे .... नितम्बैकरिले नया दुतं विलीने शीघ्रे च द्रवितोचा
भिधेयवत् प्रतं दत्तचतुष्के स्यापूते प्रत्ये पूतं मूथक् स्थितं सूत्रमाभावे सप्रतिते समनिश्चिते
सितः सभमासे धवले विवद्धता तयोरपि सितं योते च निषिते कृपे पार्ने च कमीणि हितं पूते ग
तेपथ्ये स्तनः पार्थिवपुत्रयोः सृतं तुरंगमगतौ स्तनमाञ्मृहिमानके स्रोतं तुंगफिते च स्वेष्टितो
भूतांतरे सूते सूतस्तत्सारथ्योनीतिलिप्रसूते प्रेरिते पि च नासियाद्वालतीजे पि सूतः पारदवेदि
नोः श्वेतः कृष्णेतरवर्णे घ्नो श्वेतं द्वीपाद्रिभेदयोः श्वेता वराटिकाकाष्ठपाटला शंखिनीष्वपि
श्वेता स्त्रीस्त्वयंभार्यायोनानूपे च प्रकीर्तितः सख्यशास्ते विद्यमाने सत्याभ्यर्हितसाधुषु सती २८

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

वी
को
५९

लेप्यं गोगंधर्वे रोमगोपि च । मंतः स्यात्पुरवायेपि मन्तुच्छोपि प्रजापतौ । धूतः स्यात्तं वंडलवणोश
ढंडस्तरयोरपि । धूर्तं तु प्रविते छत्रे हत्ते खोलादिकर्मणि । मूर्तं मूर्तिमति प्रोक्तं मूर्छालौ
कठिनेपि च । गर्तस्त्रिगर्ते भेदे स्यात् रवटे च कुकुंदरे । प्रायः सत्येव लक्ष्ये च प्रायं विज्ञे समं नसे व्यामे
ख्याते सम्माक्रांते च यारतिनगृद्धयोः । लिप्तं विषाक्ते भुक्ते च विलिप्ते वापि वाच्यवत् । दीप्तं निभो
स्निते रपे च दंति ज्वलितेपि च । प्राप्तं तु प्रमाणे प्रोक्तं मत्तः पक्षिमभृत्यवे । गुप्तं त्राप्तसीकृतेपि स्या
लुप्तमवगोपरोपिते । सुप्तं तु सुप्तके लेप्यकर्मविज्ञानयोरपि । पार्श्वं तेमे प्रशस्ते च व्यामे च
मैव संफले । हस्तो नक्षत्रभेदे स्यात्करेभकरयोरपि । कचात्परः प्रशंसार्थे समकोपहलतां ग
लौ । विज्ञं ख्याते पनेल ब्धे विलिप्तं ताते विचारिते । क्रतं लवे हिते छिन्ने दंते विपश्चाणि नेत्रि चिते । छ
न्नमध्ययने मये च इति वृत्तेन मृते । भ्रल्पा प्रायेत्रिलिंगः स्यात् दत्तीनेव वर्त्तलेटदृढ्ढे वाच्यव हस्तेनं
हूतं च विरते छंदसोरपि । कृतः प्रांते तु निकेत्नापो स्वरूपे तिमनो हृदे । हूतं प्रसव वंदेयस्या ताच्छा
रुक्तवाग्रयोः । दंतो निकुंजे दशने दंतः सानौ निकथ्यते । दंती स्यादौषधीभेदे स्वांते चेतसि शिवा
न्वे । कंतः प्रासे चंडभावे कुस्तंते तौ गवेषुके । कुंती पांडुप्रिया यां च मल्लकां गुग्गुलद्रुमे । को ५९

[Margin, added by a later hand: 29]

नोषम निग्रहे चौरी कांताल फलिनी स्त्रियोः शानो वमविशेषे स्यात् दंति मुकुंद नयोः
निः सा देव सनै वांते नीलकण्ठ मतस्त्रिषु उल्क मे कालतैक्के दस्यं के स्याज्झाषितेपि च शुक्लो
ल्बेपकषे पूते ध्वमकः स्फट मनीषिणोः तिक्तो रसे सुगंधे च तिक्तं च पर्पके स्मृतम् तिक्तान
कटुरोहिण्यौ रिक्तं कानन शून्ययोः रक्तं स्यात् कुंकुमे ताम्रे प्राचीनामलके स्मृतौ प्रत्युत्प
न्नमतिर्जिते लोहिते त्यवत् यंता हस्तिपके स्तैव माप्ति निर्वापके चेता ग्रते
ग्निर्यैभर्तास्वामिनि धारके शास्ता च शासके बुद्धे वक्ता वाग्मिनि पंडिते मुक्तानसो
क्तिके मुक्तः शाम मुक्तो नुमोचिते तला भूमिस्थलेपि यन्ते प्रनीहार्वे च सारथौ भूमिष्ठा तन
यैत्तला निपके च पजाहृणि यानाह्रिपवगर्भे स्यान्मालके त्वभियेयवत् मातो कार्य
मूतेश्वा स्वर्गयाम्समानतः लतास्योति फलीस्पृक्का शाखा वल्लीप्रियंगुषु लताकस्त
रिकायां च माधवी दूर्वयोरपि लूता पिपीलिकायां स्यात् दूर्णा नाभेकरंतरे पीतास्मताद
रिद्रायां पीतं स्यात्पीतमयोरयोः सीता रामकलत्रे स्यात् यालो गालपद्धतौ वाजेन यां वसी
तावता नीरवकृत्वात्ययोः पीतं हिमगुणो शाकर्वी च यवत् पीत लेलसे विद्याब्रह्मचेर्लिका

वि
को
२०

योर्विनाशे गतिविशेषयोः वार्त्ता वार्त्तगुणोऽप्युक्तौ वार्त्ता कृष्यादिवर्त्तनेयोः गतिर्मार्गे दशाज्ञानेष्वक
नो .... वार्त्तेमारोग्यफल्गुणोः गतिर्मार्गे द
शायां च ज्ञाने यात्राभ्युपाययोः नाडीव्रणप्रसरणे पंचमस्तिर्द्वौ बुधास्मृतिरपि चितिः समूहे
चितायां दितिः स्यात्खण्डने दनौ पतिः प्रभौ गतौ मूले टतिभ्रमे पुटे कषे यतिर्निकारेय
तिर्निपाठ्ये च्छेदके मसे यतिः सितिः कृष्णे सिते भूनेः भृतिर्भरणमूल्ययोः तितिर्निवासेम
दिन्यां स्यान्नमात्रेन यात्रये भृतिर्योगान्तरे धैर्ये धारणापवनेष्विष्ट स्फूतिः श्रोत्रेन यात्राये
वार्त्तायां श्रोत्रकर्मणि स्मृतिर्विद्याधियोर्धर्मसंहितायामपि स्मृतिः वृतिः स्मरणधियायां व
रणे च स्वरणे वृतिः ज्ञातिर्गोत्रे च ग्रम्पायां स्यथोमंगलयोरपि हूतिः स्याद्धयंनायेये स्मृतिः
क्रमणो मार्गयोः मितिर्माने च्यवच्छेदे कृतिः करणहिंसयोः ईतिः प्रवासे डिंबे स्यादतिवृ
ष्ट्यादिषट्स्वच वीतिर्गतौ च समौ च धावने प्रजनेषु वे गीतिश्छंदसि गाने च नीतिस्त्वप्राप
णे नये रीतिः प्रचारे संदेवलोहकिट्टारकूटयोः पीतिर्माने नतं वेगे च भीतिः साध्वसकंप
योः प्रीतिर्योगान्तरे प्रेम्णि स्मरपत्नीप्रमोदयोः भूतिर्मतंगशृंगारे ज्ञातो भस्मनि संपदि २०

सीतिः सीवनसंतत्योर्भृतिः स्मृतौ च रतौ ॥ हेतिः स्यादायुधे ज्वाले हेतिस्त्वग्नितेजसि ॥ वृ
त्तिर्विवरणे जीवे कैशिकादिषु चेष्यते ॥ कृत्तिश्चर्मणि भूर्जे च कृत्तिकायां च कीर्तिता ॥ पत्तिः
पदातौ गमने वीरे सैन्यप्रभेदयोः ॥ हृतिः तौ नैविचारे वेलाभसंभवयोरपि ॥ भित्तिः कुड्ये प्रदे
शे च संविदारणावकाशयोः ॥ आप्तिः संबंधगाप्राप्त्योः प्राप्तिः लाभे महोदये ॥ गुप्तिः कारा
गृहे गोपे क्ष्माभृगर्ते रक्षणेऽपि च ॥ सुप्तिः सुप्तमतायां च स्वापे विसंभघातिनि ॥ शान्तिः शमेऽपि
कल्याणे कान्तिः शोभाभिलाषयोः ॥ जातिश्छंदसि सामान्ये मालत्यां गोत्रजन्मनोः ॥ का
म्पिल्ले कारभेदे स्त्री स्वभावे च स्त्रियामयं ॥ जातिर्जातीफले धात्र्यां चुल्लीकपिलयोरपि ॥ ज्ञा
तिः सगोत्रे पितरि ख्यातिर्मिथ्योपलंभयोः ॥ मातिर्मानेऽवमाने च भूतिः भूतेशदेशयोः ॥ वर्ति
र्दीपदशायां भृगात्रानुलेपनेषु च ॥ वर्तिर्भेषजनिर्माणे नयनांजनलेखयोः ॥ श्रुतिः पीडाप
तृष्णायां मूर्तिः काठिन्यकाययोः ॥ कीर्तिः प्रसादयशसोर्विस्तारे कर्दमेऽपि च ॥ भ्रान्तिर्मि
थ्यामतौ भ्रान्तौ भ्रमणे चानवस्थितौ ॥ .. .. वल्लिर्वेल्लां च लेहयोः
ग्रपानमायैनत्कर्मणोपेक्षप्रसवणोनया ॥ नृत्ताः क्रिमौ ननके चांतः सरितिवत्संति भक्ति

वि
को
२९

३१

श्री

विभागे सेनायां पंक्तिर्गौरवपाकयोः मुक्तिः स्यान्मोचने मोक्षे युक्तिर्न्याय्ये च योजने पंक्ति
र्दशाक्षरछंदे दशसंख्यावलीष्वपि शक्तिर्बले प्रभावादौ शक्तिः प्रहरणांतरे शुक्तिः क
पाले गोकर्णे नखोत्थावर्तयोरपि मुक्तास्फोटेऽर्द्धमास्यां शंखे वंशोद्भवे केश्व वा धृतयः
स्मृतेर्यत्नशोषे स्यात्सीधुशेषसलिलेऽस्फुते प्रयातिर्निवमोक्षे च यात्वंतरिक्षपर्वतोः स्यादक्षतो
भृतापत्यागुरुर्घृणमलकोष्व अनंतं कृशावसानेप्यनितः कमलापतौ अजिते स्याद्बु
द्धेऽक्षिविरेपि गरुडध्वजे निंदितावर्णवित्ते संबानव्याथौ वहिंसिते अक्षतं चापि लाजे क्षतौ
यावक्षतावपि अहिंसितेपि बाधानतस्लिष्टानेपतनेपि च आख्यातं तेलवित्तेख्यात स्वाख्याते भा
षितेपि च आध्मातः पवनव्याप्तौ दग्धशाह्वितयोरपि आहतः स्यात्के स्यातेप्यानतः स्ता
द्देविते आविनश्चकटोत्मेषपार्णेनामग्रतेहये बद्धेपि संगृहीते स्यादाहतेनमृषार्थके
आहतेगुणितेपि स्यान्नाडितेनानकेपि च स्यात्प्रतानवखेचनूतवखेप्यनाहतम् आन
तौ देशभेदेपि स्मरस्यानेजनेरतो आवर्तभावतने स्याच्चिंतनेचांतसंभ्रमे संवर्तः प्रलयेष्यो
क्तौ विभीनकतरावपि त्रिगतः स्याज्जनपदे त्रिगर्तौ गणितांतरे भवेद्दुर्वरिकायां वत्रिगर्तो ।। २९

कामुकस्त्रियाम् विवर्तः समुदाये स्यादपवर्तेमनन्स्वयोः वृत्तमेप्राङ्कमासेपि संतमेवप

रिस्रुते अवितं प्रोक्तमभ्यस्तेसितेस्तातेसमंजते स्यादुद्धृतंतलनलितेपरिभुक्तोज्झितेपिच

असितेत्वृद्धिप्रोक्तेचप्रोयनोऽन्वयोरपि अपितंत्वर्षितेदग्धेमुषितेत्वेरितेहृते उद्घातःक

घ्यतेपारस्खलनेसमुपक्रमे पवनाभ्यासयोर्गायत्रंभकादिचयेपिच उद्गतेसमुद्गतेपि

स्यादुदितंप्रोक्तमुक्ते स्यादुक्षितंतसंजातेसमुत्रद्धप्रवृद्धयोः रजतंविषदेदंतिदंतयोः

स्त्रावस्त्रायोः सतंस्यात्त्रिष्वनेदेवतेसदक्तामता शकृतंविततेत्वस्तेसंहृतंसंगतेदृढे

रक्षितेतसवगाणोरिखचितेस्तनितेतनते पलितंप्रोलजेतापेपांडुकेशेचकर्दमे ललितं

हारभेदेस्याद्दीप्सितेललितेपिच स्खलितंस्खलितेभ्रंशेकलितंविदितामयोः ज्वलितं

भास्करेदरपेत्वर्पितंप्रजनेतुते स्त्रिमितंचेवलेक्लिन्नेद्दृसितंस्मितगंधयोः स्खलितोति

ह्रितोनमेमस्विन्नंस्तोक्षियोरदृढे हर्षितंविस्मितेप्रीतेप्रशानेत्सृष्टरोमणि गर्जितोमत्त

मातंगेगर्जितोजलदध्वनौ वर्पितंप्रसृतेक्लिन्नेपूरितेवाप्यवर्पितम् स्यापितंनिश्चिते

स्वस्थेवेगितंगतिवेगयोः वेष्टितंलसकेरुद्धेस्रीणांवकरणांतरे भावितंवासितेप्रा

वि
को
३२

मेविरितं विरितार्थयोः उद्धृताव्युद्धृतमोक्षावंदरितं पीडिते त्रिषु संख्याते कलिते तिमे शाहिते
वभवे त्रिषु वलितं कटिलेप्यो मंत्रवाच्यवद्धि पवेष्टिते ग्रथितं गुंफिता कोंतर्हितं सितेषु पकीर्ति
तम् मथितं निर्जने लोटरैषो व्यालोडितं निश्चूह्योः श्राथितं याचिते शात्रसंकट्टे भिहिते पिच
नेभिते करणो स्त्री गोमीहायां च स्फुरतावपि केटितं व्यातमाल्ताने केटितं रोटते पिच प्रो
क्षितं निहते सिक्ते वापितं वापिमंडिते बीजाकृते दंशितं तस्त्वद्दष्टे वेरितयोरपि लाविता पपा
विते लौवैरभिशामेव यो सितिभिः सकृते संगालेप्यपे स्वविपाने च वाच्यवत् विकृतं विपल्ये
स्यात्री वे विप्रकृते पिच विकृतो संस्कृते पिस्यान्नो स्थिते रोगिते पिच संस्कृतः कृत्रिमे शाले
ला भूषिते भेघवमिंतः संस्कृते लतामोपेते निकृतो भक्षिले तिमे प्रसृतः प्रसारेपि स्याद्धिनी
ने वेगिते पिच प्रथींजलौ व प्रसृतो जंघायां प्रसृताम्रता सूनृतं मंगलेसत्येपिय वाचिवस्
नृतम् प्रसृतं वाच्यवज्जाते स्मृतके इस्वमेपिच विष्कृते त्वात संदष्टे प्रतीतं क्षिभिग्रेयवत्
विविक्ते स्यादसंपृक्ते विविक्ताविनपूतयोः वाच्यवदृषितो धीवैविं विवेकं रहसि स्मृतम्
निर्युक्तो मुक्त संगे स्यान्मुक्त कोंचुक भोगिनि श्वभ्रक्रः पंकरेविस्मा वक्ष्यके मदहारिके ३२

दि

श्यामन्यपि स्यादव्यक्तमस्फुटे त्वभिधेयवत् रोहितं कपिरेधीरे मत्स्यशक्रशरासने रोहितो
मीनमृगयोर्भेदे रोहीतकद्रुमे लोहितं कुङ्कुमे रक्ते गोशीर्षे रक्तचन्दने लोहितः स्यान्नदे भौमे
वर्णभेदे त्रिवाच्यवत् पृषितं स्याद्विस्पृष्टे पाटितं त्वन्तयोरपि पीडितं वापिते ह्योणां करणे
चापि यंत्रिते पीडितं गणिते स्यादिम्बितः सिल्हके कवौ हारीतः पक्षिभेदे स्यान्मुनिभेदे च
कैतवे श्रणीतः संस्कृते वृक्षो विहितं चप्रवेशिते नितिमे वापि संपन्ने शणीतो भेयवन्मतः
श्रणीतः स्यादवेत्नाने शृतीतः ख्यातश्रुताश्रयोः वाच्यवत् स्यात्समीतं तु शोचितं तेपिमत्ते पिव वि
मूं १ नीतमप्यनीते स्यादपनीते जितेन्द्रिये वणिज्ये सुवहा स्वेच्छ निभृते चाभिधेयवत् विधूतः
कंपिते त्यक्ते नियतौ चैव संयमौ भारतो नाम शास्त्रे पिंउः षंते शावरे नटे पृषतो हरिणो
बिंदौ पृषत स्यात् रोहिते भवेत् मृगघट श्वेतबिन्दु शुक्ले च वाच्यवत् एमानु जेपि भरतस्तेन
वाद्येपि वक्रवित् भारतं ग्रंथभेदे स्यात् जंबुद्वीपे च भारतम् भारती तु सरस्वत्यां पतिणोष्ट
भेदयोः उषितं व्यसने प्रोक्तमसम्मतात्त वस्तुनि पर्वतो भूलभेदे स्यात्पर्वतो वाच्यवत्म
ने कपोत पारावते स्यात् कवच्याख्यो विहंगमे कपोतं मज्जनेष्वस्थींकपोतानां च संहतौ

वि
को
३२
33

व्याघ्रते व्याहते रीचैरुद्धे चातिशये मतः व्यात्तो योगभेदे स्यादेनराय महाव्रयोः संघातः
संहतौ वाते संघातो नरकान्तरे देवतास्तम्भपर्वतौ शैलभेदे पि मूलिनि स्यात्किरातस्तु भूनिं ²ं भूपर्णी सौ ।
बे म्लेच्छे चाल्पतनावपि संहारकिम्पाके किरातो स्यात्कटुम्बामपि स्टपते आस्फोतस्त्वार्कप
र्णे स्यादास्फोतः कोविदारके आस्फोता गिरिकर्णी च वनमल्ली च विष्णुक्रान्ता वेदालः ख
रभेदे स्यात्काव्यालेकारभृत्ययोः वेदालो दानसद्विलो निमित्तं हेतुलक्ष्मणोः उन्मत्त उन्मा
दवति धत्तूरमुचुकुन्दयोः पर्वतः शैलदेवर्ष्योः पर्यन्तो निकटे भूमौ पर्यन्तं च पर्येष्टस्या
न्मौ शाके निवातो जीमूतः स्यात्मन्तिके राके शोचोषके वने जीवातु जीविते भक्ते जीवा
तु जीवितौषधे पञ्चतः शुक्लेव कौवहृतः पथिके वृषे विदग्धो विश्लेषे उपयस्तः पलिते
हते आयस्तस्तेजनेतानिमेषे शीतेकपितेहते लिरस्तः प्रोषिते षौ स्यात्विष्णुते त्वारितेदिते
संप्लुते च प्रतिहते विषस्तो निभृते स्मृतः विश्वासयोग्ये विश्वस्तो विश्वस्ता विधवा स्त्रियां
विवातो रक्तसञ्ज्ञा देवातो ने वाध्यपेपिव श्वेतः स्याद्विशौ स्यादनेतेसरवस्मेलि श्वेते
स्याद्रजतदौवाच्यवत्समरासतम श्वेतता षारिवार्वाविषस्या लोगलीश्च श्वेतताहेम ३२

वर्ण्यो च गुरुध्यो व निगद्यते शकुंतः पक्षिभेदे स्याद्भासपक्षिविहंगयोः दृष्टांतः शास्त्रभयो

२३ दाहृतो ग्रोषश्च कीर्तिताः कृतांतो यमसिद्धांतदैवाकुशलकर्मसु निः शांतः कथितः शांते लि

शांते भवतीषसौ ह्रसंतो नोवसदेभावकाषपवानो विशेषयोः वृत्तांतः प्रक्रियायां वक्ष वि

देकांतवाचकः उद्धांतो निर्मदगजे समुद्धीर्णे च वाच्यवत् शुद्धांतोंतः पुरे राज्ञो रहः क

क्षांतवेपि च प्रशांतमप्राभेवुल्यांमरणोनवयावपि तेश्रपिकथ्यते स्वांतमद्रंतः स्मापवाते

योः शकुंतो म्लेच्छदेशांतो .... जयंतः शोकरेपि स्याज्जयंतः पाकशास

नि जयंती पताकयोर्गोर्यो मिंदपुत्रीपताकयोः गोदंतो हरिताले स्याद्दंशिते वर्मितेपि च भा

संतः संदशाकारे भासंतो भासपक्षिणि महद्भवेविशाले च महती वल्लकी भिदि महदे

वसमी वे स्याद्देहलस्येनिनेपि च जगदाख्यांसमनावाते विष्टपे जंगमेपि च जगती भवने

पिंस्मृत्यपनिषदेनौ स्मायोलं देशभेदे जनेपि च विसर्पिं पतिपरैनीपतनेवुविहंगयोः हरिक्कत्रभिवर्णो वत्

णावाजिविशेषयोः हरितेतिवर्ह्वीयां हरिद्वाणे भवेत् विद्युत्सौदामिनी संध्यानिश्च

भेवभिधेयवत् गमत्सवणेलश्योः लोहितंम्र्पलताभिदेः मूषकंरैशैलेवपतस्यानक

वि
को
२४

पतिर्गोः कृत्ववेलक्रमं करे भूगे स्याद् कृवेल्किते न्यवत् कृवेनीजं भगा स्यां च वाण्यां च पत्रिकोति
ता श्रीमांस्तिलकस्तुते स्यात्समनोत्ते पतिकेपि च धीमान्बावसतौ वीरे भास्वद्वा स्वरास्यं योः
सहृता स्वलेसं दोपल्लिता भ्यां यो भनबते विद्भुतः कोशा निष्ठ्ठ कृदाकृते पिश्कासिते वि
कासिते वर्णोपाटे धर्मे च सविते तथा पक्षोभावेत निहृतिः स्पाशिते समभूतयोः वर्णोपाटश्
गोग्रसे संहृते विहृतेतरे वाच्यवद्विहृता वृद्धोगे स्याद्विहृते स्फुटे वलिता जनिता स्पकाव
गवसांच योपिति वलिते पाविते स्याद्वलिते सलिते पि च नामाता वसुभेसयो वर्त्तेपि त्रुद्धि
तः पत्नौ विनेतादे शिके गात्ति विधाता वेधसि स्मरे विनता पिटकाभेदे विनता नाम्नेमात
रि विनतः प्रणते भुग्ने शिथिले नभिधेयवत् पंचता पंचभावे स्यात्संचता मत्सरोपि च वि
जाता व्याप्रसृता योनि नितेविकृतेपि च सिकता वालुकायां स्यात्सिकता प्यामयांतरे सि
कता न्विनदेशो च शाके गायां च कीर्तिता वासिता करिणी नार्यो वासिते सरभीकृते तान
माचेल गाता वे वासिते वस्त्रवेष्टिते पिशिता मांसिकायां च स्यात्तामिपि शितेमतम् तृणता
पित्तृणा ते स्यात्तृणता काम्भुकेपि च द्दिना तिरं इनेविशेष्प्रीपतिः स्मापतौ हरौ गोपतिः शंक २४

देवदेपार्थिवेपिविकर्तने स्थपतिः क्षितिभेदेपिस्थपतिः कंचुकिन्यपि जीवंतिर्योजके
मूलेप्यमतिः कालवेदयोः ऋंकतिः स्यादग्निहोत्रज्वलनाम्नयोनिश रमतिर्नायके
स्वर्गेप्यरतिस्त्यागरोगयोः लिन्ततिः स्यादलक्ष्मीं च दिक्पालेनिरुपद्रवे ष्मातिर्वंगामे
नेस्याद्गाप्तिः कंभसंभवे गभस्तिः किरणे सूर्ये स्वाहायां च विलोकने संगतिः संगमे
ज्ञानेसंततिः प्राणालोधलौ श्रापतिः संपतेदैत्योशनापाणाग्निकालयोः श्रायतिः स्याद्
लेस्थेदेवशिलेवासरेपिच मर्यादायां तथायत्निर्विपत्निर्योनिनापटोः नियतिर्नियमेदेवे
पद्धतिः पंक्तिवर्त्मनोः संततिः पंक्तिविस्तारगोत्रेषु कविभिर्मता पारस्याराभवेपि
स्यात्संततिः पुत्रकन्ययोः संमतिः स्यादनुज्ञानेप्यभिलाषेपि संमतिः संमतिः स्याग
देसाम्येसभायामपिसंगमे श्रुतिर्वेदधायां स्याद्यपिनिर्देवमानमी वसतिः स्यादव
स्थानेयामिन्यां चविकेतने पत्रतिः पत्रमूलेस्यात्मतितिः प्रतिपत्तिष्ठो उत्रतिस्त्वारं
दोत्ससमृद्धावुदयेपिच प्रहृतिस्तत्वयोमार्योस्त्याद्धृदिनिस्मृतः प्रततिर्विस्तृतौव
स्थां वद्वतिः सविवेगावि दुर्गतिर्नरकेनिःस्वे विकृतिर्विकारागदयोः निकृतिर्भर्त्सनेचापे

वृद्धंतिशाठ्यगान्ध्ययोः आकृतिः कथिता रूपे सामान्यवपुषोरपि प्रकृतिः सहजे योनावमा
त्ये परमात्मनि निर्वृतिः स्वास्थितायां स्यादस्तंगमनमोक्षयोः सन्नीतिः शोभनन ये सं
नीतिः श्रेवमातरि प्रवृत्तिः कथिता वृत्तौ प्रवाहोदंतयोरपि विच्छित्तिरंगरागे पि हावं वि
च्छेदयोरपि संवित्तिः प्रतिपत्तौ स्यादविवादेन नस्यत्र आपत्तिः प्रापणे दोषे चासत्तिः संग
लाभयोः पर्याप्तिः स्यान्निकामे पि शक्तौ च परित्राणे समाप्तिश्चावसाने स्यात्समाप्तिश्च
समर्थने हस्तीत्स्वद्वातांकांकंठकतंबवाविव वातिथाग्यांमहत्यां चकुंदोवसनमेदयोः
जीवंती जीवनी शाम्योः गुडूचीवंद्योरपि हसंत्यंगारधान्यां च मल्लिका शाकिनी भिदोः
वासंती माधवी वीथ्योः पाटलायां क्रमेलके वासंतः कोकिलेपि स्याद्दासंतो विदितेत
टे अन्तराः भवेद्वक्षितं ताले गानहृद्यावसानयोः अवदातं सिते पीते विशुद्धे श्वेते पि च
अवगीतं तु निर्वादे मुहुर्दृष्टे विगर्हिते श्वेतं गीतं विस्मृते स्यान्मध्यशामे च कथ्यते अंगारि
ते पलाशे एककलिकोन्मदयोः अपवानतः स्वतंत्रे स्यात्विहिते वाप्यपवंतः प्रत्याहितं
महाभीतौ जीवानपेत्यकर्मणि उपाहितोनलोत्पाते आरोहिते प्रापहितः उपाकृतो

द्वावद्दलपमूपञ्जनयोर्मतः उपाप्तिनः प्रतीहारेऽप्यत्लेव द्वारमात्रौ चवे अभिनीतो भवेन्याय्ये
संस्कृतामर्षणोरपि अभिजातः स्थितौ न्याय्ये कुलीने शासिद्धपयोः पारिजातः सरत्नद्वौ मंद
रूपारिभद्रके भवेत्सविगतं लाभे प्रयाते वाहितेऽपिच व्यातं शणि हितं लक्ष्ये विनस्तेच समा
हिते भवेत्सनिहतौ द्विष्टे प्रतिस्खलितरुद्धयोः उत्प्रोक्षितं समुत्क्षीणौ वाच्यवत्सातनूकृ
ते विप्रयुक्तवितं दिव्ये समुद्भेव समाहिते समुद्भतः समद्रौणो व्यवनीते समहतः कृपी
ते पिकालापेऽपि दितेरदनिःस्वने भवेत्सहलवितं लाताकृ समसवेतने उत्कृष्टं भिनं नवे हाया
मुक्लहेत्वभिधेयवत् उन्नासद्दिस्मपन्नस्तेवद्दग्राद्दितयोरपि निस्त्वाष्टितं निस्त्वविस्पाद
ज्ञितेवलचूत्कृते वेरावतोऽभ्रमातंगे नागरंगलकृ वाद्दिष्ठ सोऽपि कार्णो र विपतः सुग्रीवस्य
निपातितः मारितः स्थापितः स्म्रस्यादेवरवातं कृतो ग्रहा वेरावतं महेंद्रस्य सन्कृत्वरी येशाराम
ने वेरावती स्यात्तडिति तडिद्देवलसते कलधौतं रूप्यहेम्नोः कलधौतः कलध्वनौ प्रवो
धितो वगामितेपारस्लानिरेव कीर्तितः हिरामीनः कंभिलेस्पाउल्लूकेनसथाकरे पाषाप
नोभेकप्रष्ठ्येपप्रापतरपिदैवते निष्कामितो निगमितपूहिते विकृतेपिच व्यलीपानोम

वि
को
१९
36

होमाते योगभेदाप्यायनयोः समाघातो वधे युद्धे परिघातो मघातयोः विनिपातो वपाते स्या
द्दैवादिव्यसनेष्वपि समाहितः समाधिस्थे प्रतिज्ञाते यथाम्नाते वाच्यवदाहितोऽहिते समाधा
ने समाहितम् नेयावर्तः स्मृतो वेषम प्रभेदे युगावर्तने परिवर्तो विनिमये कूर्मराजे पलायने
प्रतिष्कः पर्वेतहेलयाभ्यासात् विलम्बे प्रतिष्कस्तु वासंस्थानपः धीलेकलेऽपि च उपरक्तः
सैंहिकेयेन ग्रस्ते व्यसनार्तेऽनरे सूर्यभक्तो वेपुनीवेतयाभास्करस्य जनके नदीकान्तः समुद्रे
स्यात्सिंधुवारेऽपि हिज्जले नदीकान्ता समलानेऽहू काकजंघालतास्वपि नासान्तोऽहिपरदेश
हास्त्रिर्योर्नयकाणि नासान्ते नीतः कं भार्यायां श्रीहस्तिन्यामपीष्यते प्रध्यान्तस्तु द्विरूपा नागना
गविपर्यान्तरेऽश्व वेदकान्तो धम भेदे स्याद्वेदकान्तं तु कैरवे वैजयन्तो गृहे शाक्रप्रासादध्वज
योरपि वैजयन्ती पताकायां जयन्ती वृक्षिमेघयोः प्रहस्तो नैवक्तनारिघ्रस्त्वयोरभिधेय
वत् प्रशेकतान्प्रविनयोः मके चापि प्रशस्तकृतम् प्रवस्तं परिहिमे निर्दिनेऽपवहृतीते
प्रसकेतः स्मृतो वक्रादुत्पातग्रहभेदयोः विग्रहः कृतान्ते स्यात् हैवके काशसंमतः पं
वग्रहस्तु वावोकेदर्शनेकमदेऽपि च शिपिविष्टः शापिपितिहितेनयानि भैक्षिनेऽपि च परिवृतिमे १९

प्रतिहन्तेऽपि विवेचनिराकृते गुरुश्मान्योराभेदस्याद्वाप्युक्तांशिरजोविनि विवस्वान्
विकर्तने भानौ भगवान् बुद्धदृष्टयोः द्वीपवानपि पुनरयोद्वीपवत्सागराम्भुवोः गरु
त्मान् विहगे नाद्ये संख्यावान् दिने सिते प्रेमामानमास्कन्देऽगालपर्णो मेघश्यमतीनयो
प्रश्येपतिः कुबेरेऽस्यादीश्वरे श्रेपतिस्तथा गृहमतिर्गृहस्थे स्यादम्पायावेव मंत्रिणि से
नापतिः कार्त्तिकेये पत्नीकापि कृतेऽपि च लक्ष्मीपतिर्वासुदेवे नवे भर्तृमहणयोः प्र
जापतिर्विधौ भूपे दक्षमारातिवागेनने वनस्पतिर्हुतमाचे विनापुष्पं फलद्रुमे सदा
गतिः स्मात्पवने निर्वाणे च सदीश्वरे दिवाकीर्तिस्तु चण्डालेनापितोलूकयोरपि श
तमूर्तिर्वासवे देवे कुशास्त्रतिः साखे विधौ भवेद्रूपविनिः पूजाव्यपहारविश्वनिष्कृतौ श्वन
पतिः श्वाहकैः हूर्णीमानसत्यायोरपि प्रतिष्कृतिः प्रतीकारे प्रतिमायां च पूजने निरा
कृतिर्निराकृते पेतिः स्वाध्यायेऽप्यनाकृतौ प्रतिपत्तिः परप्राप्तौ प्रगल्भौ गौरवेऽपि च प्राग
ल्भेऽच प्रबोधे च प्रतिपत्तिः प्रपूज्यते उपपत्तिः संगमात्रे सेवायां प्रतिपादने प्रमिप्रा
प्तिः स्तनौ लोकापवादे प्राप्येतेऽपि च पारावती गोपगीति लवलीफलयोर्मता पा

वि
को
३८

गवतः कलरवे शैले मर्कटे तिन्दुके प्रजावती भ्रातृजाया प्रजायुक्ते भवेद्द्विषु भोगवती तु
नागानां नगरी सरितोरपि गन्धवती सुराभूम्योः पृथ्वी योजनगन्धयोः हैमवत्यभया स्वर्ण
क्षीरीगङ्गावचोमयोः चर्मण्वती नदीभेदे कदलीपादपेऽपि च कुमुद्वती कुमुदिन्यां शातन
वर्यां कुमुद्वती प्रभावती सदस्यां स्यात्सूर्यरन्ते भयोषिति सरस्वती सरिद्भेदे गोवाग्देवत
योरपि स्त्रीरत्नी वापवायां च सत्वात्रसिके मुधौ इन्द्रमाता पिकद्रुम्यां समताभूमिकहो
वये प्रभूपितानक्षे श्रितानायां स्तुपंगनम्रिरिपपोपि प्रवनितानयस्विम्यां मंडीयां मांसिको
षधौ स्तम्भोम्भाशालानयांशूकशेध्यांवुलाभिदि कुस्मावतीपटलायां माषपर्ण्यांवभा
षिता स्तम्भशालनकपोसीस्वज्जाउरलटीसव वनरवतः स्यादवलोकितो बुद्धेऽवलोकिते
त्ववलोकिते उपभूमितमासस्रमसरागोपरिभूमिते स्यादपराजितो विष्णौ श्रीकण्ठे चापरा
जिते सेतानगन्तीइगोऽस्तिलिलितेलभिधेयवत् समेन्ताडयामाने स्यात्रियमेपरिभाषिते
गागोपपतिरिस्माव्योशंकरेवयामानने यादसांपतिरंभोधौ पद्मनीवीविकतावपि स्यात्
त्रिवीपतिभूपेस्मभगलोषधेऽपिच मूर्धाभिषिक्तो भूपाले प्रधाने क्षत्रियेऽपिच वसेन्दरहलज्जु १०

नेस्थानिकपंचमरागयोः वसंतनहूतीपाटलांघ्रलीनाप्यतिमुक्तके पंचाक्षराः प्रथंपशावन
श्मिरकंठेतितिरिपतित्तिरि षट्क्षराः समुद्रनवनीतेस्थास्नीपूर्वस्मृतशेविधि समाक्षराः इ
तिनोतवर्गः थकारोभयरक्षणे पकाक्षराः रघुस्थास्नुंदनेकायचवरणेवनसेपिच क
यः प्रवेणीक्रयपोः पीयूषेकापीयममभि कोषस्तुसरितेनेचकुम्भेदमदनेपिच प्रोथो
ध्वनोष्ठद्यौंवायांकटीसीमगर्भयोरपि क्वाथः स्याद्दुष्टनिष्पानेदुःखव्यसनयोरपि मिक्ष
नीलोमधूच्छिष्टेसिक्थन्नूरनसंचये मन्थोग्रौवचनेतन्मनीलीमन्थेलयोरपि हस्त्युत्पेक्ष
समंजीरेवाप्योपुष्पुमहत्यपि पर्वसंधानपिटकापंजायगग्रंथयोरपि रः स्यः स्यात्संगते
मूर्ध्वेश्रस्थः स्थिरसमानयोः समग्रः साकल्यसमस्तानेनेसमयेदिवाकरे ग्रंथोपनेस्थात्संर
भेहाविंशाहतांतिमिनौ ग्रंथिः पर्वणिकौटिल्येग्रंथिपर्णोमरोतवे प्रथः प्रकारेविषये
विलकारहणवस्त्वथ प्रभियेयेचशास्त्रान्तनिवृत्तौचप्रयोजने नीर्थेशास्त्राधरतेयोग
योगाध्यायमंत्रिषु प्रवतावर्षिनुष्टाभः स्तौरजस्सवविस्फोटे स्त्रायोवागितत्त्वमहेस्यार्ट
पिसंचानमात्रके पार्थस्तुककुभेजिस्त्रोगायायावाग्भेदवृत्तयोः कन्याद्यनन्मयभिनोस्था

त्कसूत्राप्रावरागांतके भ्रस्थाबालेऽवनावस्थायत्नापेक्षात्तकथ्यते संस्थास्थितौचरेनाशो
व्यक्तिसादृश्ययोरपि संस्थाविवस्थामरणायामोपक्रमरागोऽथच वीथीमहापथेपंक्तौच
नाममूपकवर्त्मनोः पृथ्वीपृथ्व्यप्रभेदेस्यात्मागधांवक्रंवठके पृथ्वीतिर्यक्कलमूढेऽपिहं
रुमाच्चेपिभाषितम् ॥ थान्ताः ॥ मन्मथः कामचिंतायां कपित्थे कामसाग्रथे उन्माथः कूट
यंत्रेस्यात्मारणेमाननेऽपिच प्रमथोपिगणेशोकः प्रमाथोधोरमथ्याभवेत् निशीथोर्ध नौ
रात्रेस्यात्रिशीर्षोप्यौगाविभावके विटिथोयोगिकटनिषेकपथः पूतिभिकण्टे श्रापथः शाप
थेश्शंसेलोदमथोदमंडयोः वरूथोवथगुप्तौस्याद्बंधवर्मवेषमनोः पृतिपिः कणाशेपि
कोपेगाहृणाकेपिच वमथुर्वमनेपिस्याद्गजस्यकरशीकरे त्ववथुः कपितः कामदि
कायामपिकथ्यते समर्थोपिहितेशक्ते संबंधार्थेपिसंमतः सिद्धार्थः शाक्यसिंहेस्या
त्सिद्धार्थः सिद्धसर्षपे कायस्थःपितृजातेस्यात्प्रभेदेपरमात्मनि कायस्थातुहरीतक्या
मामलक्यांचकीर्तिता वयस्थोवाच्यवत्प्रोक्तो वयस्थाशाल्मलीगुडूचे वयस्थामलकीतीव
काकोलीपूतिलत्तथ ब्राह्मीगुडूचीकाकोलीसूक्ष्मैलामलकीषुच प्रस्थस्योमारंभोऽस्य ॥ १८

मेरु

स्यात्तिप्पलेस्त्रीणीमातिस्थौ उपस्थोऽङ्गदूतस्त्संगेभगोपायौवकस्याते निर्ग्रंथोनग्नकेपि
स्यात्रिः स्ववालिग्रायोरपि गोग्रंथिस्त्वकरीषस्याद्गोष्ठेगोजिह्वकौषधौ ग्रंथयाव्योऽह
रीलकांपत्रगे निर्व्यथनेपिच षट्ग्रंथ्यापिवचायूंसोः षट्ग्रंथेयोपिशकोत्यते स्यत्तराः वि, मध्य,
ग्रहणः स्याद्वैपवैरवौविपयापरातवे चलत्पयच्छन्नमोगसंगमेचद्विजेपिच वानप्रस्थो
मधूकेस्यात्किंशुकेचाश्रमांतरे हस्तामोस्यंनक्षत्रीजेस्याविदेपिशचवत्तने श्वनेकस्योरण
त्वलेगजेशितास्विवलणे गजवाजिश्रुविस्तेश्वीरमदेलक्वेपिच भवेदितिकथानष्ट
मैथायैवचस्यापि ग्रष्याद्दायेपुङ्कपिल्लमश्चेवविघन्मणौ वत्तरत्तराः इतिघांतवर्गः
दःकलत्रेवृषैःशोभ्रकोरक्षेटराक्ररानश्च छन्नकोबलसोः क्रौवेस्त्रीभदरोरणभेदयोः प
कारतराः गरोधानविविस्त्रोः स्यारामणेवाध्वोगरा नरस्त्रमश्रेपिनदेनदीनसरिनिस्र
ला मरोरेनसिकरत्वयोगभेदहर्षभदालयोः मयोपिमदश्राव्योनोमदीरुक्षकवस्त्वनि
पदंशाद्वेववाक्येचव्यवसायापदेशयोः पारलश्विरूपयोः स्यानपाणयोरेकवस्त्वनोः
कूदःपलाशागःइतिग्रंथिपर्णानमालयोः रहोविलेवनेदंतेभद्रंकस्याणशांमेणोः भेदे

ह

वि
को

39

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

निषेविते गोश्वाराणामाचनलेरुविंदौ श्रमवायको विष्टरः पांशुवेष्टके जीवदौ वैद्यवि
द्विषोः शृंगारः सुरतभेदे स्यात्केयूरं गाढमिच्छते शृंगारो याम्यदिशंदंति हस्तन्यासे पदे स्मृते
वरहोपि ससज्जे स्यात्ठवरस्यांतवेतसि वरहापि वकन्यायामामोदो हर्षगंधयोः नर्मदः
केलिसचिवे नर्मदा सरिदंतरे तलादो गणके राज्ञो तलगदो तलगादे जले कपर्दः स्वेउप
रधोजटाजूटे वराटके शास्पदं तु पदे कर्म्मे लिबादः स्वपचे स्वदे नयासंकरजन्मानि । ॐ ।
वैसेषु ष्ठकारः शाणादे ष्वसादो ष्ठग्रहे कार्णश्याणास्त्वाप्रसग्रसलिव शासादः कष्यते देवनर
देवनिवासयोः शावटः पीतमुद्रे स्याद्बालीने षनिभे नवे वर्षे यज्ञालपिप्पलां सम
पर्णौ घषावटीः लोगलायांलयालतै शावटी परिकीर्तिता घावटो विषभेदपि हिंग्रु
लेपारये पि च लोपदं तु हृते षोकं लोपदो मुस्तकाहूयोः निवोरः स्यात्पीवारपीतिति
ह्रितवादयोः शंखुरो मांसकीले स्यात्शाकोदिष्विवांकुरम् शैलेशुरो यसंभेदः स्फटले
लिंग्रसंग्रामे क्ष्सीरो जीवमे हूग्राक्षसीरस्यम् क्षसेवके शणारस्नादशाहे स्यान्नरणादः ष्य
वणामये ष्ठकारः शणाटे है स्ये राघारी तालिग्रद्वयोः मीनारः काककच्छपलवकोटरी

वि
को
५०

समीरिनः गोविंदेवासुदेवेस्यात्कृवाग्यलेखुदस्पतौ आक्रंदोदात्कणवणोमित्रेभ्रातरि
रोदने पश्चात्तापविशेषेव .... साकेटः सहकारेस्यान्माकंधामलकीफ
ले श्रूपेंश्वंदपाकलेगलहस्तनलवोकयोः श्रपेंडः स्यादतिसौवश्वीगुरुत्वांगुलिषोन्नते
कणोगेकल्कविकापांकणोणपपामपिस्मृताः स्यात्कोसदः कातिककेचेरिपां
चकोमधी क्रमदंकेववेवल्कपंकजेक्रमदः कृपौ देसांवेचटिंद्र नागनागायोपपिकी
तिनः क्रमुदाकेभिगांभयोः स्यात्कसुल्कपणोस्ववत्क्रमुदेपिक्रमुत्योत्कः क्रयात्
मोत्सवितत्सोः कक्रहत्कक्रदेश्रेष्ठेहूषांकेराजलक्ष्मणि सुकंदः पुंडरीकातेरत्नभे
देवपादे वाग्मनापेरिभयेयारत्संवत्सरेस्मृतौ दशान्त्याबाणपटुस्यात् दशान्त्याबाण
मात्रके संपट्टनौ गुणोत्कर्षेहारभेदेवदपते संसत्वभासदेमांसेनरात्कारंदृविम वैं.
वे संविज्ञानेप्रतिज्ञायांसंकेतावावलाभस संभाषणेनोपाणोचक्रियाकारेवसंगरो
कामदायेत्रकायांववाच्यवत्कामदोऽपरी सनंदायेवनानायौं सयोदासीमनिश्चि
तौ अन्तराः पकपदांस्यान्नकालेपरव्यासेकपत्यपि वनव्यद स्त्रीकरणेगवाक्षादि ५०

पश्चात्पि भवेद्विल्वपत्राभिख्यातोवोरस्वगानैर्बुदे भवेद्विल्वपत्रीगंगासंक्रान्तिद्वार
कामव भवेज्जनपदोदेशोजनेचांनपदोपिच त्रिपंवटःस्वेवटे स्यात्रिपथाख्यानवा
विवत् प्रववादस्त्वनिदाघामात्ताविस्रंभयोरपि पवित्रादोनिर्वादेस्याद्दीणाचाद्व
वस्त्वनि समर्पणांदासमीपेस्यात्समर्पणोदासहितेपिच प्रटभेदोनदीवक्रेपत्रलानोप
योरपि प्रष्ठापदंस्यात्कनकेशारीणांफलकेपिच प्रपवादस्त्वनिदाघांबापकेवापने
पिच प्रष्ठापदस्त्वशास्त्रमवेरमत्योंचमर्कटे मेघनादःस्याद्वरुणोरावणात्मजेनेपिच
महानादः कुंजरेस्याद्वर्षकाद्वेपाघानके भवेत्कौकनदंरक्तकैरवेरक्तपंकजे वि
प्रायदोवृषेप्लुहेभिमदोवणांमेघयोः पीठमर्दोनिप्लुषेस्याद्व्रात्यान्नाटकप्रिये म
वृक्तेरोवृभेदेस्यान्मणिदैत्यविशेषयोः करविंदस्त्वमलकाधांफलाषड्नीदिभेदयोः दि
गुल्लेपमसांगोवमेघश्चेपिसमीरिनम प्रभिषंषेरोनिहदेस्यादास्कवेतिगदेपिच कद
केरेविड़ःशिरोपांगबीजरसोनपोः लमोनुदाग्रीहकेप्रपतिपालिपिसंविदोः पात
ऋताभवेद्धक्केसोदामिन्योवकीर्तिता वनवल्लवाः सहस्रपादःकाकेंदेमार्गोदेयन्नम

वि
को
८२

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

८२

लेतीरेमयेथ्यासेमपुः देमेवैयेवसंनेवनीवायोकेमपुत्रमे विपुः शायांकेकपुंवेद
योकेशेयिवतसे सापुवोत्रुधिकेवारीसजनेवाभिपेयवत सिंपुः समुद्रेनयांवनदेदेश
भवायोः वेपुवेपू कपद्येस्याहंदपुश्रांतरिवांयवे श्रीपमोनसपीडयांशमाशायांव
वेपके व्यसनेचाविपिद्यानेव्यापिरामयव्यापायोः दीपतीदेनवावस्याभावेश्रीवास
वासयोः निपिनिंदेवगृह्यायोस्यानेश्रपरिकीर्तितं विपिविंधानेनियतौविपिः काले
विधानरि वोपिः समापिभेदेस्याद्दोषिःपिप्पलपादपे सेपिभेदेसंगायोभगोसंचटने
पिव श्रुपिः समुद्रेसरसिसिद्दिनिष्पत्तियोगयोः पकेमूलेतिश्रसद्दोदोरण्यादोरपरिवन्म
के दोरण्यागोपालकेवत्सेकलावत्सेप्यजीविनि हृदिवानेदनेहृद्दोवपंनेपिकलांनवे
विधानलांलवेसहोघाकावेवतनेविपौ गोपानलेनिद्राकायांवावापाइः स्वनिषेधयोः
सपामृतेसहीमृत्वोलेपगेपेहकासच हव्यकव्यविधोश्राद्धेनिश्रश्रद्धासमन्विते सं
पारियितोयतितायोश्रद्धाश्राद्धलकोलयोः स्पर्धासंचषेगोसाम्येस्पर्धाक्रममसम्रतो
वपुः कृष्णनवोद्यासीभायोसकोगनासच नयोवसारिवायोचमपुर्वदोगुदेपिवद्य

वि
को
५२
52

त्वराः स्त्रियोर्जीवपत्न्यामपि पत्नीहार्ये स्वभावयोः स्त्रियां पुंसि लिने देवे संतापः संकटे मतो
निष्पः कलिने देशे राजसभेदेन गोनतः संयोगो योगनैत्ये निर्योगो योगनाशयोः उत्स्रे पक्षा
प्रभेकायेऽवि योऽवगते निखले विस्तंभो विश्रंभे स्वकेऽवसाय विस्वस्त योः मग्रो योव्यास
वयोर्योमे ग्रोपक्षशमीनवे मग्रो योहृषणमेवमोहनात्योषध्यावपि शवो योना गतोऽक्षि
रोगकुब्लोनानिनाग्रतोः भगार्थनाशना वा वो यौवसिद्धो व्याघ्रसूपितो निरुद्धानाविवि
ग्रहौ '''''''''''''''' गगायोविवदेस्याप्पे शमिहो लेखने पिव विद्यालो पिव
सत्रहो वत्सिनवीरयोरपि धानदेह्हमाते स्यादानदें मकसादिके प विदो वाच्यवत्ते
यः क्रटिले पि पराहते कबंधं सलिले प्रोक्तमपमूर्धकलेवरे कबंध स्त्व दरे रत्ना विशाखे
च विप्रे नटे श्रावद्धो रटद्धवं ये स्याते मालेकारयोरपि समंगोपि स्यादिष्टांगं ये समंगोपिदं
रिवालके उपायिपमे विनायके नवेपि विशाखतो कड्डे वस्यातहनेपि स्यादपायिपायिमीव
वकयोः पदिपिर्यालिपनतोः शालालो पानपस्थके सुवपि स्व वधाने स्यात्सीप्रिका
ले विले पिव समापि नियमे ध्याने नीवाके च समर्थने सन्निधिः सन्निधाने पि मवेदिं ५२

द्विपगोचरे संसिद्धिः सहस्रेसिद्धौमहोग्रायामपिस्मृता प्रयत्नेसन्निधानेचनिकटेवै
रिविष्कतो प्रतिलिपिस्थवयावृजायांवीकटूविरपिशालयोः मागधीपिप्पलीस्थूल्यो
धामाहोमनयोश्चवै वैश्यपत्नीपिचयोः श्रेष्ठाङ्कजीवकवेदिनोः सततः प्रवरोपास्ति
रोधानेश्राद्धानेराजवेश्मनि महौषधेप्तुंगवीरेविषायांलशुनेपिव परीव्याधोवने
सेव्यामारिस्थायोंद्वमोत्पले प्रवहृच्छमकृवेस्याराकोंतेचविलेविनि समद्विदः सम
स्तेनपरिनेसन्मरमयोः प्रतिकहूमेधानाधेमचारेचागोलेम्बवत् प्रवृंवेपःप्रकृम्यासै
लोषोम्यानेविनश्वरे मृत्योवृर्यापितिशिरोवकेतनस्यावृवनेने प्रवृंवंपेवदिकायांत्
स्याधामपिकथ्यते कालस्कंधपत्नमालेस्यात्रिंककेजीवकद्रुमे ग्रामावंपः समस्थासे
लघामकेटवामके चत्वरेंप्रपिपतेपनिंदेशोवह्निजन्मनो उग्रगंधाजमोदायांवचा
यांविककौषधौ नीलागंधावचायांवशिकृत्वातिकयोरपि इत्यंगंधाकोकिलाते
कोष्ठांग्रामेवगोत्रे नृणगोपाविषकोलेक्रकिलासेवकथ्यते उपलब्धिग्रंमोपा
मौलानेचापिप्रयुज्यते चत्वरतराः योजनगंधकस्तूर्यांसीतायांव्यासमातरि पंचातराः

वि
को
५२

ध

43

इतिणांतवर्गः नकारः सुगतोधर्मेनः स्तनोपरिकीर्तितः नोतिः स्वेतेसमाख्यातः पका
त्याः इनः सूर्येनृपेपत्यौघनेमोघनविग्रयोः मितः स्यादलिह्नहेवरहेचापदेतिजिवरेमतो
लोकेमहालोकान्तरेलोकेचपामरे जनीसीमंतिनीवधोजननीचनितः स्मृता वने
स्यात्कांस्यतालादिका मध्यमनूनयोः वनः साईदवैदावेविस्तारेलोहमुद्गरे मेचमुत्त
कयोश्चापिवनंकाननवारियोः शवासमलयेचापिवनंप्रस्रवणेपिच वनंशाकफलेशाके
करेसौवनकर्माणि मलसंसवनालोमिस्वभागातिसोरमे हानंगजमदेस्यागोपालन
द्वेद्यमहिषु मानंप्रमाणेप्रस्थानेमानखिन्नोन्नतोग्रहे यानंगतौवाहनेचपानंपीतौचात
णे स्थानंस्थिरेपशतिष्ठानेवनवालस्ययोरपि स्थानंस्थितौचसादृश्येसमत्रियोःशावकाप
योः पुण्यार्थेकारणार्थेचस्थानेस्याद्व्ययेपिवनः सूनेवाच्यवद्कूलेसूनंप्रसवपुष्पयोः सू
नाप्रायंचपस्थानेगांडप्राहिकयोरपि जीनंतीरेरागोयोगोस्वनः किरणःसूर्ययोः मीनो
राश्यन्तरेमत्स्येमीनोजवारसूर्ययोः वीनोमग्नोतरेतेनसूक्ष्मेदोपकामरे हीनंगार्हौना
योर्न्यूनमलयोरपिकीर्तितं कृतत्वंकटौसमसंततमात्राकेकवेर्योः वहंस्याद्धतनेमूले ५२

वसरे द्व्ययोरपि स्तम्भः स्तम्भस्थितिस्तम्भेस्तम्भुः स्थाणौ च रुद्रयोर्ने दम्भः सूर्यैणशिफायाञ्च रत्नेथ हेम
ग्नावपि न्यग्रोधं दिनितपणोविवस्तेनभिधेयवत् लग्नंवाघ्रदयेलग्नेसक्तलज्जितयोरपि स्त्री
भ.को. नीधेवसनेस्नानेपुत्रेवृहस्पिक्षादिने स्यादङ्गंभक्तयोः भिन्नमन्यार्थेवचनेसंगतेचविते स्फुटे भि
न्नेस्तानेस्थितेलब्धोछिन्नेभिन्नेनवाच्यवत् छिन्नाम्लानायांपुंश्चल्यांमग्नेक्लिन्नेवसन्ते विरुंध एणी
जेपत्राकायांश्लेषविनिपातकमे येनुः संतापियालाट्टे रात्रिभेदेपापाम्सले तनुः कायेकृशेवा
ल्पेविरलेपिचवाच्यवत् हनुः प्रहरणोमन्योकपोलावयवेगदे हृत्वंहृद्विलासिन्यां मनुः श्वे
गजेवलौ सानुः चूर्णेवृथेमार्गेवात्यायांपल्लवेपने दानुर्मानविविक्रान्तेभानुः किरणसूर्ययोः
येनुः समरेतयोश्चयेनीस्पेनास्मितेलतो सूनिर्यन्तीगृहीवृद्धपियालागस्तकिंशुके स्यानि
हानौहवंस्यांवयोनिःस्मारात्केभगे ज्योत्स्नीपटोलिकायांवज्योत्स्नाश्वक्षविभावसौ ज्यो
त्स्नासवंदमनत्त्वगाधौवंहानपोपिव रात्रास्सताभुजंगात्ताभैत्तापणांवटपणते मन्स्नात
वलिकायोस्याभन्स्नायामपिकप्पते पृश्निरल्पतनौरश्मौवर्णभेदेत्वविसियां दीनाशुषि
तयोधायांद्वयोनेकानरेस्ववत् घातापुष्पवेशोक्तायामकेभिनवोद्भिदि दृशतवः स्वर्वंरं

वि
को
४४

त्वगोशीतौ भवनं भावे क्षमनोः भुवनं विष्टपे लोके सलिलेपि भियतापि सवनं यजने स्नाने
सोमनिर्दलनेपि च स्वपनं पवि भानो स्याद्द्वयदनागादिगातौ जपनं स्यान्नवंगादिसन्नाद्वेवि
जयेपि च धावनं स्वदने निद्राघाप्ययोरपि भाषितं जननं कथितं गोत्रे जन्मन्यन्वयजन्तुनोः
ध्मनं कोलिवध्ययोः ध्मनः स्याद्दैवते दशनं कवचे दन्ते दशनः शिखरेपि च जवनं चापि
यः श्यागिः प्रवेशाभागोकदीरके तपनं नरकोपलेतापे भल्लातेनरकोनते दमनं सपनं धातेवम
नाकौ विजिगीषयोः दमनं चापि दान्ते स्यात् दमने दनलेशके दहनं त्वस्मिन्द्वासे मारवथास्मं
दृसंमस्यापि स्पर्शनं मारुते स्यात् स्पर्शनो मदनस्तुमे कदनं मर्दने पापे मदनं मेदिवे जले मधू
च्छिष्टे समेद्धत्ते वसन्ते मदनः स्मरान् पिञ्जीभके कपित्थेच वपनं बीजमदकाविताः मदनाश्चिवके
व कौभल्लाते तुष्टचेतसि वाहनं वाहवेतुः वे विपिने कलिलेपि च स्तननं धनिमात्रे स्यात् क
घनेचनगार्जिते लिपनं स्यात्कलेनाशोषणं पारणोरणो कर्णीरथेवडेघने कीर्तितो ना
नभोगतौ पवनं स्यात्कलालस्यपाक स्थानेपि मारुते निष्पादेवाघवपनेबीजापानेध
मुंडने शमनः कृत्स्नमेवीरेवमनं च्छर्दने दने स्यादाहृतौ वमनं चेपेवापवनोयमे कमनः का ४४

मधूके कामेभिरूपे शोकपावके यमनो व्यजने भस्त्रा ध्मापककृत्ययोः स्मृता यमनीबद्-
ध्यायां कंपनासिरयोरपि मलनः पटवासेस्यात्संहने मलनं स्मृतम् चलनं कंपने कंपके
प्रचलनकंपनौ चलनीवस्त्रभेदयोर्वारीभेदेपिचक्रविन् सेवनं करणे सेके नौकासेवन
भाजने सेवनेसीवने पाणस्योः संधाने कोटने पाके समानं सन्मसौकेषु समानोनाभिमा-
रुते शोभनंगृहयोरेस्यात् शोभनेसंदवेस्यवत् शासनंराजदत्तोर्व्यालेखोत्ताशासने लि-
खु वासनंवसनेवावासनेज्ञानेधूपने श्मसनंहिंसने कंपेपीडयाचानिवर्तने श्मसीनोप-
तपत्नौ च्छायांस्याद्वासनो जीवकद्रुमे स्पर्शनोमारुते स्पर्शोदानयोः स्पर्शनः स्मृतं दर्शनंनय-
नेस्वप्नबुद्धिधर्मोपलब्धिषु शाकदारुपात्रयोस्त्वापि दर्शनेदर्शावस्मिनोः स्तननंकांस्ये ध्वा-
नेदेवशाकेवकीर्तितम् पिशुनंकुंकुमेकामेस्त्रीकेवाभिधेयवत् पिशुनेकपिवक्त्रेवस्त्र-
काग्रीपिशुनामता शाकनंवषभागांशाततिमितेशाकनः स्वरे मिथुनंराशिभेदेस्यात्मि-
थुनंदंपतीद्वये नालनंपवनेदूलितेस्त्रियांवतलनीविद्धः नलिनंविदलेस्तोकेसवठोपित-
लिनंमतम् मालिनंदूषितेकृष्णसन्नमत्संमलिन्यपि कठिनंनिष्ठुरेस्यात्स्थाल्यांशर्कराजगूडे

मा

वि
को
४५
45

स्यव कठिनात्वद्विकायांव कठिनीत्वप्रयुज्यते पीनत्वं दृष्टिनालेस्यानत्वं कमेपीनत्वोकतो श्रा
ग्रानके पीनत्वोपिमेघुनं संसतेरते केतनं लोकनेकायग्रद्वेतोपनिमंत्रणो छेदनं लव
निमेकं छेदनं वमनेमनम् छेदनं कर्तरी भेदे छेदनं पत्रपलयोः लोदनं व्यधनेलोत्रे रोदनं
दनेस्कागी श्रपानं त्वगुणेशोक्षमपानोग्रत्माकते संलानः संततौ गोत्रे स्यादपत्ये सत्वदुमे
विधानोपसाविस्लादलोचवपत्तकमोणि द्वन्नभेदावसरयो विनानं नत्रमदयोः उत्नानं स्या
दंतं भीरत्वयाम्मोमुंखेत्यवत् श्रायानं ग्रहणो वियादलेकावेचवानिलो हस्योयाने विधा
नेम्याद्विधोसंरत्तणोपिच नियानं करणोनागलिगायेव्वल्मरामति उद्यानं वनभेदे स्यात्रिस्
तेपिप्रयोजने कतौकरणकेवामी .... शाम्नानं किरिकाभेदे वाच्यवत्रिमेले
स्मृतः व्युत्थानं स्वैरकरणो विरोधावरणोपिच अम्यानमवसमेतंत्रेपो कषेप्रत्तकेरणो श्रेम
नोगनहर्षेषमलवेगोपि कीर्तितम् संस्थानमाकृतौ मृत्यौ सन्निवेशोवत्तष्यघे वापनं शवमे
श्राद्धेशम्भिपर्णो नथावनी पावनं वनलेकृछेपावकाध्यासयोविंदः पावनः सिद्धकेव
कौपायाश्चिमेतपावनं वाच्यवन्मावपितरिहीनकांतपावनी वामनः कुदवैकंदेलवैर ४५

तिमाहिगाजे स्यापलेस्यासंसवनेसमाथौदोपगोपिव यापलेवनेनेकालतेपंसवनेपि
व शुभाल: मारथौविमेवृधा पंदितेगरौ दणालं ज्योतिषियोभंदणालस्वविरोवने
जवलोदेशाभेदेस्याहृगवेगापिकाभ्रयो: जवलोयविभेदेववाज्यवहेगानिस्मन: जीव
नेवगांनेनीरेष्ठजेजीवेवजीवन: जीवनीजीवनाचेतिजीवेलोमेयथो: क्रमात् देवनेज्यव
ह्रादेस्याह्निगीषाकोउयोरपि श्वतेशदेवन: ग्रोक्तोमेदहनेमृगशिषयो: नेमलेव्यंजनेकोरे
नेमलीवृलिकोनरे सावनेशपिव मोनेपजमालश्वेतसो: विक्तानेकमेगिलानेशत्तानें
लोहनेपिपि हायनोविंषिवषेवद्वीदिभेदेवहायन: फल्गुणस्तवपसेमहृगीमायोन
फाल्गुनी फल्गुन: कथित: पाथोनदीनेककमेपिव वेष्टलेकणोषाकुल्यामस्मीषेपति
वारणो गोस्तनोहारभेदेस्याद्राक्षायांगोस्तनीतिच कल्पलेकनेने मेसंजनायांवकल्प
ना कनलेक्टदलेपाक: नारीणांकलसेवने लेचनेरूपवासेस्यात्क्रमेणासवनेपिव संद
मेस्यादलेकारेलेकारिस्मनिवाच्यवत् भंगुरनेकववेष्टदेश्वलीकारेववनेने पंडनेपव
नेचगोहिंडनेवेलनेरते श्रृंगनेशृंगनेयानेकामिस्यामेगनामता गंधनेसहनोत्साद

वि
को ५८

हिंसनेषश्काशाने नेदनेवासवोयानेनेदन्नोहूर्षकेसने संदनेनस्कतोनीरेसंदनस्तेमनो
रथे संदनेरोदनेस्नानेवंदनेमलयोरवे वंदनःकपिभेदस्पाजदीभेदीववंदने वधेनेकेद
नेस्नुहीवारियास्यांननवधेली खंजनेनेमनेविक्रेक्कक्काणवयवेपिव संस्कारकेभवेनक्री
वेवाहिचकरणोपुमान् रंजनेनेरागजननेरंजनेरकेवंदले गंजनेवनिकानीलीमेनिष्ठासव
वेजनी भुंजनेकजलीशाकौसोवीवेवरसोजने भुंजनोहिमाजन्मेष्ठामंजनाप्यनिलासिपः
भुंजनीलेपनाथांस्यामुंजनस्तारथौनके विषहिपयशोमेमसेभुंजनेवयकीर्तिनम् लेखे २
नेवंदलेनन्येलिपिमासेवलेखने योजनेनवनक्रोयणायोगेवपरमात्मनि गजनेनिः
स्वनेकोपेवजनेनस्यागहिंसयोः भाजनेकथितेमाछेमाजनेनेरोधयगारिति सञ्जनोवाच्य
वत्पायोसजनेनवदगुल्मके सञ्जनाकल्पनायांवभाजनेयोग्यपात्रयोः युञ्जेनःककभेण
योकानवीर्यमग्रूरयोः मनेकवसनेचस्पारज्ञेनोपवलेन्पवत् यञ्जेनेतनणेलेयगादेवा
पञ्जेनीगवि उषायांकरनोयायांरूद्रमामपिवक्रकविन् हुनिनेकलपषेक्रेवेदुजिनःक्र
दिलेमवत् लांछनेललणोनामिवंधनेवंधवंधयोः जगन्नुरगौजनोववक्रवोरिमिनिविष ५८

योः शस्तं त्वेवाच्यवज्जाते शस्तं ने फलपुष्पयोः कानीनः कन्यकाजाते तनये व्यासकर्णयोः
कानने विपिने गेहे परमेष्ठिमुखेऽपि च कांचनः कांचनारे स्यात् चंपके नागकेसरे उदुंबरे
वप्रभागे हरिद्रायां च कांचनी कांचनं हेम्नि किंजल्के कमलानां काचभाजने गोलके वा यथा
ध्वनिः करणे सौवले त्वेगो रोचनो रक्तकल्हारे रोचनः कूटशाल्मलौ मंगल्येऽपि च गोपि
त्ते रोचना कविरस्त्रियाम् व्यसनं त्वशुभे सक्तौ पानस्त्रीमृगयादिषु दैवानिष्टफले पापे वि
पत्तौ निष्फलोद्यमे उद्धानोऽप्युद्धावने मक्तन्मापे विशेषयोः उद्यानमद्रमे वृत्त्यां विलग्नोम
ध्यलग्नयोः संधानं स्यादभिषवे नद्यासंघाटनेऽपि च साधनं साधने सामग्रीसाधनं नो बलोऽपि च
साधनं निवृत्तौ मेढ्रे सैन्ये सिद्धे वधे गतौ उपाये मृतसंस्कारे दापनोपगमे धने शयानं स्यान्म
हासामान्येषु गुलोपरमात्मनि शस्ताधीनं शयानं स्यादेकत्वेन महेऽप्ययमे सच्छंत्रकारिते गृध्रे शाली
नेऽस्तं ततोद्धृतिः पाठायां स्त्री स्याभवे त्रिषु तद्धारे रहस्यपि ग्रामीनं ग्रामसंभूते ग्रामीनः श्वानि
वायसे पाठीनो मीनभेदे स्यात्पाठीनो गुग्गुलद्रुमे कौलीनं स्यात्कुलीनत्वे गुह्ये जनमे कुकर्म
णि कौलीनं स्यात्कुलीनत्वे गुह्ये जनमेध्यकर्मणि कौलीपकविहंगाहिपशूनां संगरेऽपि

वि
को
८८

व कौपीनं स्यादकार्ये च गुह्यवीध्रचेष्टयोः विकिरो जरयाजीर्णे शूल्ये वाईं च वाच्यवत् स्रा
वत्रः संविपन्नो स्यात्स्याध्ये वाच्यवदीरितः विपत्रः कपिलानल्हे विपत्रस्त्रप स्रंतमे विकिरं
वसमालस्थे विभक्ते करिले स्यवत् संपन्नं साधिते भोज्ये संपत्तिः सहिते स्यवत् लमोत्रः स
र्वकर्मीडगृहे शोकवविलक्ष शालो स्यात्स्यादयेवे दंतकव्यालाननेपिव खञ्जे खज्ञात्र्थे
शीले पुंसीनावारुद्धे स्यादिव विष्वक्सात्यापि रीषस्यादिद्व्यनाहूनयोरपि शिखीवन्मोनाम्बुक
डेशाखे केनगृहे द्रुमे सादीनं रंगमातंगे रथ्याधरोहेषु कथ्याने पत्री यथे नयथे कोटेखवागृहर
थे काकादिषु वक्रो रथाबलेप्राके वाली वाणाभ्यपतिषु वक्रीफलाल्वैकं ठ कोकारि
ग्रामजालिषु पलीयत्रुये स्पार्थेविरदये केकनद्रुमे फलीस्यात्संडिने घोरपपाशीपाशयोर
प्यहो नेदीरहस्तीहारे गदं भाडे वरद्रुमे नेरिलीत लनंदायोधे ल्वांसाट समरि स्वपि रोहीरोहि
न काम्बुस्वबटपादपयोरपि फलीवल्लेकाखिके स्याद्दलीह्वाश्विक भृंगयोः वालीस्याल्ले
त्वकेवित्र करेपिव्रल्लवाणीराणि शिलीलवाच्यवल्का रोपिधिकायां च वाद्यिलिपिनी का
मीस्त्रा त्स्काम्रकोवक्रवाकेपारावतेपिव गोमीरूपामकेकेफरैवा पभीवाचस्पतौपरो व ८८

मीफलकपाणौस्माद्भूतेभ्यंगिवदावपि श्वेतोस्माद्याविके यत्तेसवकेववविवादिति स्वा
मीश्वभौतिशाखेवदाविद्यंवकामुके भजीशैलेश्येविशेभुजंगमत्वंतयोः भोगीभुजं
गमेशत्विशामणंनापिनेपिव विहायमहिंषीवैवयोषितिभोगिनीनया श्वावतिग
मेभानौश्वत्वामकतिस्मावसे गजाश्वमौनृपेवंदयतेत्तविषयाकयोः स्थितौतत्वेवयोमागे
मीमावधरिकीर्तिता श्वत्वावमाणिसंख्याने साक्षवःस्कंधकालयोः यत्वाज्ञांगलदेशो
स्माद्व्यावापेस्थलेपिव श्वात्माद्देहमनोग्रत्नस्वभावधृतिबुद्धिश्च प्रयत्नोवाप्ययोग्रावा
श्वत्वेजलदेगिरौ श्वत्वाविरिंचिवह्निजयोनत्विर्कंशकंयोनयोः श्वत्वपोमंत्नपोध्यात्म
वेदत्वानेषुसूरिभिः श्वेतत्वतत्मिलेवाद्देहपाकपाणोमहंहयोः श्वावास्मात्वगणोश्रेष्टेविस
गैवत्वक्षालिति श्वभावत्नौवत्केज्ञीवेव्याधिविषयत्मयोघत्मा पर्वस्माडत्मवेग्रंथोश्व
स्त्रावेलतगांतरे दृशांश्वनिपदोःसंधौविश्ववत्मभृतिषपि भर्मस्वगोमूतोभानौचर्मस्मा
त्फलकनवचौ कर्मस्थाधेकियायांचवत्मनेचवृदाभनोः वर्ष्मदेहेपमाणेनिसंदराका
श्योरपि सप्तस्मासंदिवेलीवेक्ष्मशावाधपदेशयोः धामदेहेगृहेरश्मौस्थानेजन्मप्रभा

वयोः प्रेमनमणिरिवत्स्नेहो ध्यो मनवाप्तिविद्दाग्यसोः पत्मसत्त्वारिस्त्रसांशे किंजल्के चैवलो
मनि लक्ष्मविशेषे थाने स्यादग्लानिः पवित्रिविषुलोः घ्रातन्निःकपंदेह ल्लेसमकोद्दलनांग
लो सेनानी कार्त्तिकेये स्यान्नयासेनापतावपि ह्लादिनी वज्रतडितोः कामिनी भीरुवंद
योः वाहिनी स्यान्नदींसैन्यां सेनासेन्यप्रभेदयोः वर्त्तनी तर्कपिंडे स्याद्वर्त्मनीमलिनेपाथि
बोधनी बोधपिप्पल्यां बोधर्थनं तं प्रदीपने का[illegible]ति नीनन्तकी मन्ताविदन्यवनिताम्रव व
ल्लीनीलिकानाता ह्लिद्रायामिलीश्च नलिनी पद्मिनी पद्मव्यामसिंधुसरोवरे पी
नभेदे द्वयोलीला संदिनी निम्नगानया नलिकायांच नलिनी नलिने कमले जले मा
लिनी छन्नभेदे स्यान्मालाकारस्त्रियामपि चंपानगर्यां गौर्यां च मंदाकिन्यां च मालिनी
शाल्मली सेतनत्वाकीवो रोप्तुष्यां व यूभिदि पक्षिणी स्त्री विशेषेपि सदस्यामंदानेपिच द्र
स्तिनी गजयोषायां नारीभेदे च हस्तिनी संपिनीनखमूषांको नालकाल उपपावि सम्मला भ
ट्टिनी द्विजभार्यायां नाम्बोम्रांतराजयोषिति देवनी चिह्नतारंनी गुग्गुलोचनिकासव प्रशो
णीनाल मूलं स्यात् पौश्चः स्मरतोपिच शालमीप्राजभेदेच हस्तिका तांपो कंजले सवि ५८

W8

क्रीस्यादहृद्दांतः पुरः पुष्पासियामनुनोः स्तूयनेस्यपने दृष्टांगं पनेभिनयेपिव भावनाले
पनेध्यानेवेदनाज्ञानत्रः वेयोः हृदनादंभवयोया भीलालोकहृन्माविष्ठ पूतनावातसी
भेदेहृदीतकांचपूतनना पूतनानेकिनीसेनावमृत्सेस्थानवेष्ठव वेननासंविदिशोकाग
च्यवनस्यागिलिस्मृता श्रमन्नामदिरायांचप्रसादंसहितेनभवत् ललनानादिभेदेस्याज्ञि
त्वांगांवरयोषिति क्षेष्माण्माकथितामसृंगकांपिलाकफाणितयोः स्वदाः महापनं
महामूलेनवकेसिल्हकेपिव नयापनस्नायसेस्यामंश्रीगांचननपोपना श्रावापनेनेत्र
रोस्यान्याभावपवनेपिव श्रवपानेविशेषेचगंडके प्रगतयेपिव श्रणिपानेप्रयत्नेस्या
न्वेशेवसमाहितो प्रायोपनेवधेग्रहेबलग्रामध्यलग्रयोः पुभिजनः फलेप्यानोन
सभूमंगंफलधने भवेस्यात्पनतोपतेरात्सेमज्जनेपिव विसर्जनेपरिमाणेदानेसंपेव
लेपिव पूपराननास्फोतीवमृत्वेवापप्रयोजने कार्यहृतोविप्रवनेस्ववनेकेपनेपिव
श्रनूवानोविनीतेस्यात्संगवेदविवतारौ प्रणावीनमपागार्थेविपर्यस्तेवबाध्यवत् १
ववनंस्मनंवेदप्रक्रमवचनेपिव वैरोचनस्त्समगतेवलिदैत्याकंपप्रयोः विरोचनोर्केर

इवेनेवेदेशकृतादरेनेपिच श्रावणेश्वतीवापवघनान्ध्यायनेखव अभिषङ्गोभिराहेभिदुनेषुरक्ते
विपदृले प्रतिपन्नः स्मृतोपीवैविन्ताने गीकृतेनेपिच समापन्नेसमासेस्यान्यामसक्किष्टेवषे
पिच भवेत्स्मनलनेयोनौजन्मनिप्रग्रमेपिच आकलनेनिवेधेस्यादाकांताप्रीसंव्ययोः
संमूर्छनमतिव्याप्तौ संमूर्छा मोहयोरपि नियानननैवरक्षाहोदानेन्यासार्पणो मतं कपी
हनेनार्दभांडशीरीषाघ्रानकेश्वच अप्रप्रस्थेवसमस्यानप्रयमेरोगनिर्णये आकाटनेस
विधाने स्मृतेवस्रेप्यवारणो वाञ्छायनेतीरिकायां पियाले किंशुकेपिच कौंचादन स्व
त्रुविलं विविरिक मृणालयोः उन्मादनेसमुल्लेखोहाहलोद्दतेनेश्वच श्रावनेनेदरस्र
नीलघाग्रेप्रामनोहनी संमार्जनीशोधनीस्यानक्रीवेतालनलेपने संस्कृतौचनयोश
कंठलादनप्रलदलेमधूक्षजकवारयोः हलादनीस्मृतावेदी विदारीगंधयोरपि सदाद
नेकमानंनवोह्वंभेवांथहास्तिनि अवदानमितिह्यनकर्मवेदनघोमनम् अपदानेस्मृतंकृ
देनयावाह्नतकर्माणि भूवंदनेनपचोगेतुभेदेवकाचंदने श्रास्कंपनेनिरक्कारेवणोसंशो
घणोपिच संवननेसमालोचेवशीकारेचकीर्तितं विहठकंग्सहिंसायांमर्दनेचविडंबने ५८

जलाटने लोहपृष्ठे जलौकायां जलाटनी प्रस्फोटने भवेच्छूर्पे नाउने च प्रकाशने उत्ता
नेने समुत्तानीनयथोद्गमने स्मृतं उद्वर्तने चोत्सादने व्यपाहृतौ विलेपने समादाने समी
वीनगृहीतो नित्यकर्माणि संयमने व्रते पूर्यां संयमनी यमस्य च निष्कासने कृतोद्दृष्टौ
दृष्टालोच्ये निष्कासनं प्रतिमाने प्रतिकायां गजदंतौ नवालयोः प्रतिमानः स्मृतोत्ता
नेशावैश्रवणायद्धिसयोः अपिधाने प्रच्छके शभावे व्यासने पिच वर्धमाने शरावे दीपाधा
वे उष्कावि च मालयानभिज्ञ सर्पे मालयानीलतानने प्रतिपत्नेसंस्कारे लिप्सोपचार
तोश्च भवेदुद्वयने वल्मीकाजेत्तास्यमनावपि विहसने विद्याने स्यात्पिंजने तूलशूनने सं
वाहने वाहने पि भानादेंगमर्दने उद्घाहने निर्गीर्णे स्यादुद्गामुद्राहहरीक्ष्मता महास
नो विशालेस्थानमहात्मैन्यपनावपि रसायनो विहंगेपि जराव्याधिजिदौषधे रसायनं
पतिरनेविषेपि च रसायनम् कात्यायनो वररुचौ गोत्रे कात्यायनी मता काषायव
स्त्रे विभवाद्यानवपामपीष्यते स्पर्शनो हृदेषके पानावयो स्पर्शनो निर्भन्सेने वेली
काफले वेलेसमापने परिदेवासमंतोच समापाने समापणो श्रवासनं स्त्रेरवस्ता ३७

स्यादनुपयोवने उपासनं शराभ्यासे शुश्रूषायां च हिंसने निरासनं निरासे स्याद्वधे निष्ठी
वनेपि च निरासनं हिंसनेपि नगरादेर्वहिष्कृतौ आवेशनं शिल्पगृहे भूतावेशप्रवेशयोः
रसनं मेखलायां स्याद्रसे वलनगुणेजिनाम प्रहसनं भवेद्व्यंगोपहासाक्षेपयोरपि वरासनं
स्यात्कटके मूलापहारपालयोः वनायनौ यानकमनं दन्तिनो निर्वनने वासववषकादृयोः
स्तनाननः याम्यनके सवैरिणोशिवेपि न् एणमलियोस्हनिस्रले सयामुनीवन्नवानय
मारहं नरेभुते विस्मापना व्याकह्के गंधर्वनगरे स्मरे सकर्माग्रहयोगे स्यात्सकमो
द्रविलिपिति उन्मानाद्योति गृह्य कर्णवेधीकौशिकयोरपि हिजन्मादयानेविषमूलान्नामगुरु
लेविधौ प्रयंमास्यंभक्तायां स्यूर्यवपिन्दैवने सत्रामाभूयरमेघे विष्णुंपानलवंदयोः स
यत्नाशोद्धयानुबंध स्यथन्नाविषकर्माणि विनष्पायांयमानोवेवंवकव्याघ्रयोरपि परि
वर्तानकर्मन्तेयत्तियपरिवारके ग्रथ्यवांघ्रानतोवेदेन्वथर्वपरिकीर्तितम सपर्वाग्निर
श्वोर्वंशोधानेधूमेपिपर्वाणि ललामवललामंबलांछनध्वजवाजिषु भृंगारयानेभूषा
यांरम्येवालापिंदयोः प्रभावपिकलापेतस्ततवर्हिणयोरपि शतपत्रीकथितः पायोधर

धीवरिकादिति केसरीत्वश्वोसिंहेश्वपुन्नागेनागकेसरे शिखरीपादपेशैलेनस्यापामार्ग
कोटयोः शृंगारीस्तनवेशेस्यात्कामुकेचमतंगजे विलासेभोगिनिश्यालेपलाशीतु
तरुतस्मोः शिखंडीतुमयूरेस्याद्बाणतस्त्रियभेदयोः कलापेवावंशजायांभूषिकायां
शिखंडिनी विषयिहिंह्रियेत्यांतवात्यवहिःविषयान्विते व्यवासीकामुकेद्वाविशेषपि
समीरितः तपस्वीतापसेवात्कुकंपात्हेवतपस्विनी मांसिकाकटुरोहिण्योस्सवसीसू
चकेतिलाः लांगलीवलभद्रेस्यान्नारिकेलेवलांगली कंठलीवकरणोकेकिभोगिनिस्त्र
स्त्रकुंडले बोलकीतकरीरेस्यात्त्वांगेकिंशुकपर्वणि फलकात्योविलिकात्वेमत्स्यफ
लकपालिके कांचुकीभुजगेषिंगेमहल्लेषेंगकदुमे विषाणिनोगजेवाहेवृषसंक
नृद्यालयोः सामयोनिस्तुमासोस्वेसामयोनिर्गजेविधौ अंभयोनिरगस्त्येस्याद्ब्रह्मस्य
गुणावपि ध्यानयोनिर्विधौकामेविश्रमात्नुःस्वेशानले महात्मनिरगस्त्येस्यात्कंठका
नीनयोरपि कलध्वनिः कोकिलेस्यात्पारावतमयूरयोः गदयित्नुःस्मृतःकामेजल्प
केकामुकेपिच मदयित्नुर्भवेत्मेघेमद्येस्यात्मदयित्नुच हर्षयित्नुःसुतेहेम्निचापिपि

वि
को ५१
51

न्तुः पिके द्विजे स्तनयित्नुः पयोवाहे स्तनिते मृत्युरोगयोः विश्वक्सेना फलिन्यां च विष्वक्‌

सेनो जनार्दने देवसेनेन्द्रकन्यायां सेनायां च हरीतकी सा नागाञ्चना नागयष्टिः करिमद

रिकाह्वयोः श्लेष्मघ्ना त्रिविकायां केतकी माणिक्याने प्रस्थानीकं कनिकामिमयो

र्वंघोप्रस्थानं सामिधेनी ऋग्विशेषे प्रकाशा सामिधेन्यो समिध्यपि सरोजिनी स्यात्कासारे पद्मि

नीपद्मयोस्तथा विलेपिनी स्याल्ललनासुवेशयोषितोस्त्रयोरपि मातुलानी कपाले स्यादुह्वा

यां मातुलस्त्रियाम्‌ पयस्विनी च गोधेन्वोर्विभावर्यां पयस्विनी गवादनी इन्द्रवारुण्यां त

वां घोषादनायां चे लोहितास्मिन्सरोभेदे नदिभेदद्वयोरपि चलदलता: पीतचन्दनमित्युक्त

कालेयकहरिद्रयोः रक्तचन्दनमाख्यातं कालीये देवदारुणि हरिचन्दनमाख्यातं गोशीर्षे

सुरपादपे ज्योत्स्नायां कुङ्कुमे चापि सर्जने लेखपठनयोः मधुसूदनसंज्ञा च भ्रमरे वनमाल

नि स्यात्समवर्चनः शोभाश्रीफलशोणकाककयोः स्यादपवर्जने मोक्ते परिमार्गे विहाय

सि स्वप्नमार्जनमाख्यातं पतिवर्जनदानयोः महारजनमस्त्रिहं शातकौम्भकुसुम्भयोः स्पा

त्सन्निपातसंदानसंतिपत्तौ च बोधने गन्धमादनमित्याहुर्गन्धकेवानरान्तरे शैलभेदे च पुंसि ५१

गोवत्सवायांगंधमादनो स्यादश्ववासनेस्त्रेहकर्मसूपकयोरपि श्वेतवाहनमित्याख्या
तथापार्थेचतदये हरिवाहनमस्त्यकः पाचीपतिविवस्वतोः मेघवाहनशब्दोयंस्मग्रा
स्मितमृगवाहने नपस्वीवसूदाकस्मकथितौपवनाशनौ प्रतिविंवशतीकारेनशुंभि
प्रतियातना प्रतिनिष्ठानशब्दोविसर्जनीयेत्तरेमतः धूमकेतनमित्येतिध्वनाशग्रह
भेदयोः स्यादुपस्पर्शनेस्पर्शस्नानाचमनयोरपि शिवकीर्तनेननामापिभृंगरीलेसरदि
षि सालकेयानशाकः स्यादृषिभेदेचनेदिति स्यात्पद्मलांछनाभिख्यो विधौलोकेषरा
केयोः धनदेवसमस्त्वर्णीतालनलयोरपिस्मृता स्यात्काष्ठहारथलेधान्यविशेषेपिमतं
गजे गोनीयादुपसंपत्रेनिहतेवससंस्कृते विश्वकर्मादेवशिल्पिमतिभेदोस्मरावमिव
कृस्मवत्सांकलाषाः स्यादुराचाविविपुंनदे अग्रजन्माद्विजेश्रेष्ठभ्रातरिविद्वत्तारिस्मृतः
श्वेतधामाकलानाथेचनसारापिफेनयोः निष्कपर्वानरपृष्ठास्त्रगुरुमद्भ्रुहिमवेविशकि
कृपर्वाभवेदितौवेणौपटगोलेपिच नृपवर्वाहदेवेहेतौपृंगारहीतीकशोकारि व्योमचारो
खगेदेवेविरहनीवीहिकाजयोः कांडपमीकोस्मकारीयानवादेवलोपिच वनमालीति

गोविंदे वा गसां वनमालिनी प्रवालकी भुजंगे स्यात्त्रिमेखलकेपि च संप्रयोगी फलके
लौकामुके स्त्रप्रयोजके ग्रंनेवासी भवेत् शिष्ये वंडाले प्रांतगेपि च विघ्नकारी स्मृतो घोर
दर्शनेपि विघ्नातिनि लिकामचारी कमने स्वच्छंदकलविंकयोः दृष्टमूर्त्तिर्भवेद्दृष्टा भीरौ
घंटेस्नुकोटरे ग्राकुलादनभिज्ञानमांसी चुंबलिकाख्ययोः कटुका जलपिप्पल्योः कष्ण
नेमसकलादनी वेष्पानव्योमप्रोद्दृंड विलासिनी ग्रकीर्त्तिता स्यात्सर्ववर्णिनी नीलाताहरि
शेरोचनासूव स्त्रीवल्लेच फलिसाबरहमनेवर्ववर्णिनी पंचाक्षराः ग्रंतावसायी स्याच्चवेम
नि भेदेच नापिते नयावृजीवी भरतेऽगताश्चिनयोर्वके महासवेदी स्यादश्वी वेतसेरामठे
पि च कालानुसारी शैलेये कलविंके कपिंजले षडक्षराः इति नानाक्षराः पवर्णपाने च पेत
रि पकारान्तराः रूपं स्वभावे सौंदर्ये नावके पशुशाद्वयोः ग्रंथावृत्तौ नाटकादाव कार श्लोकयो
रपि लेपः स्यात्त्रिदिने क्राते गोपेगेपणवाणयोः स्तूपो व्यंजनभेदे स्यात्स्तूपकारे च कीर्त्तितः
त्वपः त्वपे स्पर्शनयोः स्वपः पवनस्तुद्धयोः क्लपः क्लपकरांतांत्रुमन्वनागृणान्हृन्तके ला
पो भिनाये रवधोतापीनसरिदंतवे प्रापश्चशापयाक्रोशोत्रपसीसकरंगयोः स्वापः स्व

घोंन्नतानिद्राघायनांतानमाचके गोपो भूलीकहंभेस्यात्रोलाशोकेचपल्विति गोपोश्री
मोचगोष्ठापिकृतयोर्वल्लभेनृपे गोपीगोपालमहिलाशारिवाभर्तिकासु च उत्तप्तश्च्युलप
मेत्राकृतौलाभयवेपथू स्वरभिद्भकलाः कंपोभावभेदस्वसात्विकः तापत्र्यभिदीर्पूर्णौ तप
विलंभेनिंदायांहेलायांप्रमालंबाले गर्वेपिलेपस्तुस्यालेपनालेपनेऽशने स्यस्वपायनीये
स्याकल्पमहकलत्रयोः कल्पः स्यात्प्रलये न्याये शास्त्रोपकरणे विधौ दर्पोहंकारकस्तूर्यौ
वीष्मोनेत्रजलोष्मणोः पुष्पं विकासे कुसुमे स्त्रीणां च रजसि स्मृतं शष्पं स्यात्प्रतिउपक्षये
क्षये बालतृणेऽपि च बाष्पः फेने क्रियायोगे शिल्पः कोपे बलात्कृतौ कूपः स्याद्यायां व्यासपोकू
पोभारत्नपूलके कृपाणस्त्वाकृतिलयोः वपाविवरमेदसोः छात्ररावः कृतपः स्यात्कृशेवाद्ये
नपवेक्षाटकंबले कुतपो भागिनेये स्याद्दर्भेशरेदिनस्य च कटपो मानभेदस्यात्कटपोनि
कुटेमनौ विटपः पल्लवेऽस्तंभविस्तारे स्तंभषाखयोः उत्तापसंतापभेदस्याद्दुहितृमित्रामल
पेस्नेतम उत्तापस्तलवैवेह्रदे प्रतापः स्वैरतेजसोः रूपोरत्तमिप्रोक्तो जलौकायां च रूप
निष्पापः स्तुनिमार्जारे व्याघ्रचित्रकयोरपि कलापः संहतौ बर्हे कांचीतूणीरयोरपि श्रता

पावानपत्यानीसत्रूपोवृद्धद्रूपिणोः काश्यपः स्यान्मनौ मीने भेदे मृगे नकाश्यपी पादपः
पादपीठे हौणाङ्का यां च पादपा स्वरूपं मदिरे विद्याज्जलशायेन वाप्यवत् स्वाणो भोऽस्य
देवशिलेपालनालयोः श्रालेपभल्लनाक्रष्टिकाव्यालेङ्कनिश्रम्लतः पकोस्माकशीशुःव
टुण्ढाटलेवहयोः पृथक् श्राकल्पः कल्पनेवेशो विकल्पो भ्रान्तिकल्पयोः कल्पीवलकी
भेदे उल्लौतबद्दम् गौतवे मल्लवेषविशेषेन कलापः कलापः पुनः बिंशरिकायां कणापः प्रति
गंधधावेपिच ॰ अलम्बः श्यामरूपो वृषे सोमो प्याभिरूपः स्वरूपवत् वत्सरूपः शिवे विस्मो त्रण
केसरे देसारे वृकधूपस्तमवलस्वरूक्षः तिमधूपयोः परिवापस्तपयो भोजलस्थाने परिच्छदे
नवलापसत्तवानां स्यात् संतापसदयोरपि प्रवलेपसत्तगर्वे स्यात् लेपनं रूक्षलोपि च विप्रलापो
विरोधोक्तावपार्थवचने तथा वृषाकपिः शिवे कृष्णे ज्वलने च वृषाकपिः परितापो भये कं
पे शशाये प्रेमाण कृष्वे वीजपुष्पं मरुबके नयामदनके पि च हेमपुष्पं जपाशुष्के चंपका शो
कयोर्मतम् नागपुष्पा तु पुन्नागे नागकेसरचंपके कालादेवतिवाहे स्यात् उपतल्पउपक्रमे
पिं इपुष्पमशोके च नवायां व क्रशोशाये मेवपुष्पं तु पिंशभ्रेनाटेयजलयोरपि जलरूपी कृ ५२

पतगेभेरुण्डविहगेवकथ्यते पंचान्ततराः भवेद्धामेरुगुञ्जस्तलहूनकेनककाशयोः वनर

तराः इतिपंतवर्गः रेहवालःफकारःस्यात्तयावत्किःप्रकीर्तितः फोंकारेफःसमा

ख्यातःस्तत्स्याल्लिब्धफलभाजने पकान्ततराः रेफोरवर्णोकथितःकृत्तिनेवाख्यवल्मनः शफं

मूलेनपुंसकंस्याद्वारीनांखुरेपिच गुल्फःस्याद्गुल्फकेवाहोरलेकारेवकथ्यते शिफा

जटायांसरितिमांसिकायांचमातरि वरि.......................

द्व्यक्षराः इतिफान्तवर्गः वक्रस्तोवःसमाख्यातःकलशोवत्तराजनः पक्षीवावेनिगदित

गगनेचंप्रकीर्तितम् पकान्तराः हवंबोख्योष्टवंजेपस्यारग्रवावितवाच्यवत् बिंबफले

बिंबिकायांप्रतिबिंबेचमंडले डिंभःस्याद्दिभवेल्लीहावैडंडेफफुसेभये स्तंभोगुल्मेत

णादीनामप्रकांडद्रुमेपिच शंवःस्यान्मलेग्रस्तलोहमंडलकेपिवी शुभान्वितेवाव

वेस्तरुस्वेसंख्यानवेपिच कंबुःशंखकगजयोः ग्रीवानलकशंखयोः कंबुनावलयेवै

वशालिपूलेचकीर्तितः जंबूःसमेरुसरितिद्वीपद्रुमविशेषयोः कंबिःशेषवंशस्य

त्वजाकायामपीष्यते दर्वीभवेत्त्वजाकायांफणायामखगस्यच दार्वीदारुहरिद्रायां

देवदारुहरिद्रयोः प्राचीनश्यामलावृक्षयोर्लम्बः प्रालम्बतिलकयोः॥ त्रयं तताः कदम्बमाहुः सि
द्धार्थे नीपेऽपि निकुरम्बके कादम्बः कलहंसे स्याल्लोहितेऽन्यो भवेदथ गजारम्भकरीरेऽपि
स्याद्गजादाहरन्निलाघ्रे नितम्बः कटके स्कन्धे शिवेऽपि कटीतटे हेरम्बो विघ्नराजे स्यात्
स्कन्दे शौर्यगर्विते कलम्बः स्याच्छकेऽनीपेऽनीलीशाके कलम्बेऽपि प्रलम्बो दैत्यभेदे स्यान्मा
लाङ्करकशाखयोः प्रलम्बो हारभेदे पिचुमन्दबकयोर्धवे निकुम्बो म्लानभेदे स्यात्सम्यक्तो किलन
देवयोः शम्बरो भवमत्स्ये च गोघ्ने शैले च वैरेऽपि च शोद्बः शीर्णोद्धीने स्याद्गवादम्याफलेऽपि च
सेविभक्तेजनने गोदेहनदं बस्यात् बुम्बसकम् त्रयं तताः ललजित्को मनोहिं स्तोक मेलकशाली र
पि शनपर्वा च हर्वो यो भागवस्थापि प्यामपि राजजम्बूलजम्बूभिभिंशलजम्बूपयोर्वपि च जम्ब
तताः पूलीक दम्बोली पस्याशिलिमेवक्ष्मणड्रुमे गोरजम्बूर्गोभूमेतस्या गोरत्तनंद्गुले स
गालजम्बूर्गो दम्बेभ्यापि गो दालके पि च पञ्चातताः इति वान्तवर्गः भः स्यान्नक्षत्रे शक्के च
भगालेचे शक्तौ लिङ्गम् भूः पृथिव्यां स्थानमात्रे भीत्यपेः कपित्था त्रयैः पकातताः त्रभः का
मेवथमेवत्र भूर्वे परिपाहिं गिरा उभयोर्गे शभेत्ती गोलिभो व्यालसदृत्तयोः विभुः शिवे

ग्रभौनित्येशंभुर्ब्रह्मादेतोद्दवे दंभस्तकैनवेकल्के दिंभोवालिशापोनयोः नंभोदैस्मांतवे
दंभेनंभोरभतताेपिव अंभः स्मात्कभकणोस्मस्तनेवषणाएनौवदे गाशिभेदेहिंपोगेचकं
भोग्रिविविग्रमगुल्मौ कंभीनवपारलावारिपर्णीपिविदिवकदूफले गभोभ्रुणोभकेकत्तोसंयो
पनसकंठके नंभेनिकामेषसरेव्याराननंवदनस्पव निशुमायविलामेवेतिमंरवः ... .
नंभोनंभ्यांविकासेवस्तंभः स्थूणानरेहृयोः देभाकरलपमरसेदंभोवेणाकदंडके सभा
समानिकेयूनेगोष्ठीमरिदेयोरपि घोभाकोनीद्धयोकाष्टरभापत्रगवत्रयोः नाभिशा
ल्पजूवेलेयेशकोनमक्षवर्तिनोः नाभिःपथानेकस्तूरीमदेवक्कविदीरितः ग्रुतराः कर
भोमणीवंपादिकनिष्ठांनेनयोष्टके करभःशरभेवाष्ट्रापदेशोक्तोमृगांतरे सषभःस्वर
भेदेस्याद्रहवर्षौषधेवृषे श्रेष्ठार्थेवनराहस्यस्वैरेथवकणोयोः सषभोगाकसिंद्योस्या
त्रराकारस्त्रियामपि विपवागोशिवालापोवृषभःगवेवृषे शतिभोनरिसप्ताके स्त्रियां
तशतिभामना शताननवलवोलेवशालिनीशतिभामतो पकस्पानेकथा..........
.. .. भामनेशतिभामारसाभानाहना

विभा भाविताऽत्माऽभ्राभावादेदेवाभावनतेऽसभा वल्लभे दयितेऽध्यक्षे कुलाश्वेपि च वल्लभः ३
लंभह्यज्ञवेतेयोऽप्यापेवलंभेपि च निकुंभः कुंभिनो हेम्यांगे कुंभकर्णसुतेपि च कुसुंभो हेम
निमहारजने च कमंडलौ विष्कंभः प्रतिबंधे च वेदभेदे च प्रारब्धे विस्रंभः केलिकलहे विश्वा
से प्रणये वधे विष्कंभो योगभेदे स्याद्विस्तारप्रतिबंधयोः रूपकांगप्रभेदे च ग्रंथभेदे च योगि
नां ककुभो रागभेदेपि वीणांगेऽर्जुनपादपे स्तंभः स्तब्धत्वगायोः स्याज्जडिमे च दर्पयोः सरभिश्च
पकें स्वर्णेऽस्त्रानीफलवसंतयोः गंधोपलेसौरभेष्णोमलकीमालभेदयोः स्वरंभो वमतोते
चवाच्यवल्लभिस्मृते सनाभिः सदृशे ज्ञाता चात्मभूर्वैधसि स्मरे वर्णाभः प्रवतेवायोमव
किं च लकेपि च इंद्रभिदिति जंभे योमत्तविंद्रविकद्वये वेदंभे वाक्यवक्ता चेदंभस्मन्पोतवे
गर्दभो गंधभेदे स्याद्रासभः कौरवे खरे गर्दभो गर्दभी चक्रंजंतुरोगविशेषयोः कुकुभ्रोला
दिग्गोः प्राग्वेध एणांचै पकस्मानि भत्ताः प्रवृद्धंभः स्नवर्णे च स्तंभप्रारंभयोरपि प्रागल्भ्यौ
भं स्नवर्णेस्यात् प्रागल्भ्यं भस्मसारके विप्रलंभो विसंवादे वित्तद्वेवेवनायोंच वर्षाभ्वराः
इति भांतवर्गाः माश्रीशिवे सा रमायां च मालिषेधे व्ययं स्मतम क्वापि चेद्रमसि शोको संशये

परिकीर्तितम् सोऽहङ्कारो परिमाणो वसोऽनेकपदसंश्रितः एकान्ततः किंचित्केऽपरिशेषे

लिङ्गनिर्देशकारयोः इमस्तरमथेदं इ गर्दभेऽरमनेपिव गमोऽद्भुतश्मेदेस्मारदपर्णोलोऽविते

धनि द्रुमस्तरीपापरिमाणेद्रुमः किंशुकपेषके भ्रमौद्विलिगं मधुंनौ जेरालयोशिल्पयंत्रके

ह्रिमे शीतेनतुषारेववंदनेवहिमेविद्रः दमः कोतेरमालस्यांबलोशोकद्रुमेस्मरे पांनिः

श्रेष्ठाशमोरालोच्चवस्थानिजमंडले यमोऽद्वंद्वयेधांतेसंयमे यमनेपिव शारीरसाधु

नापेक्षनित्यकर्मणिनीवो[illegible] च ने क्रमः शक्तौपरीपासांक्रमस्थलनकंपयोः तौमंपदे द्वंद्वके

लेस्मारहतसीवमनेपिव तौमंस्यात्मंगलेलव्यवहारोवोरकेपिव तेमापनद्दरीगोपो

तमः ध्यानः क्रमात्विते विनिर्लांसो: तमाशोकाद्दिनेशाके चवावच्चवत् कामः स्मरे

भिलाषेचकामं रेतोनिकामयोः भुव्यपंवभवनुतानेयामस्तमरहदेवते यपामः स्यात्मेव

केऽल्पहृदारकेऽहरितेचवने वटद्रुमेयपागस्य यपामः यपामातवागुलो गुपस्तांगनायां

वतपासोमलतौषधौ शिखलापारिकाग्रंथलिपाक्रमसाधिपंगुष भामानीस्थोपि

केयपामंमानिवेलावगांनरे यपामोरमनकेगंधतनोस्मारभिधेयवत् गुल्मः स्तंभे

वि
को
५९
56

श्रीरिन्दिरासैन्ययोः सैन्यस्ततो गुल्मी स्यादामलक्यां वल्लिकावृक्षवेश्मसु आत्मः स्यात्मा
मोक्षेप्यात्मः समीरणकारिणोः ग्रामः स्वरे संवसथे ग्रामः शब्दादिपूर्वकः भीमोऽम्लवेतसे
घोरे भीमे चौरे चापि न्हकोटरे भीमः स्यान्नारके गावे भामे ग्रामोपकालयोः भामः क्रोधे रवौ दीप्तौ
धूमेनगारवेटयोः श्यामो वारिदे विष्णुपक्षे लोमः संवेधवेस्ततौ द्रुमस्संग्रामपत्रवो रिपुः का
मकसेनयोः तोकमङ्ककर्णामले तोकमो हृदि तेव हृदि हृद्ये क्रकंस्वकोवने लोहे त्वंमे तोमव
पौरुषे यमः शुणे यमे मायेल्लभावावाचयोः कृतौ उपमायामहिंसायां वापे वोपनिषध्यपि
वर्मः स्यादानये ग्रीष्मे वोष्मः स्वेदं भस्मोऽपि जिह्मस्त्वकुटिले मन्दे निलोनत्रगरपाटवे सूक्ष्म
स्यात्केतके ध्यात्मे ष्णणौ सूक्ष्मो लक्षेन्यवत् भीष्मस्तु भीषणो कृदे गाङ्गेये च निशाकरे शु
ष्मेत्तेजोर्के योककंसूमेंत्वीवेनभस्यपि दस्मस्तु यजमाने स्यादपि चौरे कृतानाशने धामः पश्रु
विशेषे स्यान्नाम स्यादग्रे हलायुधे रामवेवासिते श्वेतमनोत्रेयुक्तवाच्यवत् रामांगनाहिंगुलि
मोवामं वास्तककष्टयोः वामं सव्ये प्रतीपे च द्रविणे वालिसंदरे पयोधरे द्दैकामे विघाप्ता
सामपिस्त्रियां वामी सृगालावड्वाखरमभीकरभीष्व यमस्यान्नववाहृत्रिपिसंयत्योंतेवृष्टे ५९

पद्मके विडङ्गालेवयमाभार्ङ्गीस्त्रियोरपि सोमः कर्पूरेऽपि ना दैवतायां च सत्तभेदे वसुधाकरे
च दिव्यौषधीयपामलतासमीरकर्पूरनीरेषु च वानरेषु भूमिः स्त्रियौ वा समावेवमिवांतो
ज्ञताधाने रश्मिवंशौघग्रहे वज्राभिः स्वसृज्ञलस्त्रियोः नेमिर्निकायां भूः प्रस्वकांनेलिनिश
द्रुमे भूमिर्देहस्त्रलत्तभांडस्यादेतस्मिन्सत्वसंग्रहः नेमिः कालेव यौवांतशाकारेके तवेऽपि
च क्रिमिः स्यात्क्रिमिवत्कीटे लाक्षायां क्रिमिले स्वरे कामिः स्यात्कामुके रम्ये होमिः सर्पिषि
पावके ऊर्मिस्त्रीजपीडायां वेगे भंगप्रकाशयोः उत्कंठायां च संकोचे लेखयोरपि कीर्ति
ना लक्ष्मीरिवसंपत्तिपद्मशोभाप्रियंगुषु क्रिमीपलाशीघालायां लोहप्रत्यापदीर्विला
शमीसक्तुफलायां च शिंशिकायामपि द्रुमे श्यालीनभार्तीसोमवल्लरीवल्लशाकिषु
मेनिर्ह्लापंकगतिकाशाकभेदेषु च स्मृता समा वर्षे समेऽत्रे स्यासाधौ च सद्दशोऽन्यवत् भीमा
च रोचनास्त्रीलेचेत्महारावेलयोरपि नमानमीनालिकयोर्मालाद्रिपरयुग्मे नमान्तमीं ह्र
मवती हरिः श्रमत्वकीर्तिला नमात्सग्रीवदारेषु विशिष्टलवणांतरे ब्रतपः उत्तमाद्रारिप
कायां स्यादुत्कृष्टे चोत्तमे त्रवत् मध्यमः स्यात्सरेमध्येमध्यदेशे च मध्यजे वाच्यवत्मध्यमेत्

वि
को
५८
५७

क्रमाकारे ह्यानः स्त्रियोः कार्मिकायन्त्रबन्धेः कदम्बश्चाग्लीवव गुल्मः क्लिन्ने मल्लेशक
मोवा समरेक्रमे विक्रमः कान्तिमात्रे स्याद्विक्रमः शक्तिसंपदि संक्रमः क्रमतो सम्यग्वा दिसंचा
रसंक्रके निष्क्रमो बुद्धिसंपन्नो निर्गमे दुष्कुलेपि च गन्धभावद्रुद्रगौ स्तनमशाद्वः शकीलितः स्था
येऽश्वानेऽश्वमेध्याग्निमो ग्रावथानयोः ग्रामः शामश्यायातेविभ्रमो भ्रांतिहावयोः संभ्रमः
साध्वसेपि स्यात्संवेगाधरयोरपि विद्रुमो रत्नविशेषेपि शवालेपल्लवेपि च आश्रमो ब्रह्मचर्या
दिवनस्थकेपि मठेपि च सत्तमश्चाप्यवत्यन्ते श्रेष्ठमाध्वीययोरपि नियमो यन्त्रणायां च शपति
ज्ञायां च संयमे निगमो वाणिजे पूर्णे कटे वेदे वणिक्पथे नैगमः स्यादुपनिषद्वाणिजो
नागरेपि च कलमो लेखनी चौरशालिलाबकेष्वव नलिने स्याद्द्रुमे तल्पे चेद्वहासे विना
नके पद्मं स्यात्द्वन्त्ताने पद्मपंचमः परे प्रथाने स्यान्यथानायो हेंकारेपि तत्योक्ष्यते क्र
लमं पुण्यफलयोः स्तोमः स्तोत्रे वर्गयोः संगमः संगमनेपि नदी संभेद संगयोः कृत्रिमं लव
णेप्योकं सिल्हके लवणान्तरे सुषमं चान्यसमयोः सुषमा परमाफलो सुषीमः शीतले
चासौ सुषीमः पवनान्तरे पंचमो रागभेदे स्यात्संचानामपि पूरणो पंचमश्चरतेदस्ययोः पंचमे च ५८

उत्वासियाम् गौतमः शाक्यसिंहे च मुनिभेदे च गौतमी रोचनायामेकादशो वदाद्रिमः करवाल
योः गोधूमा नागरंगो स्यादृषभौषधौ हि भेदयोः व्यायामो ऽङ्गश्रमे वा रे विषामे योग्य कर्षणे ऽपि च वि
लोमस्तु धनी पे स्यादूर्जं रोगे च कृष्णोपशान्ति शामलकां विलोमी स्यादनुलोमं वा रघंटके गोलोमी
श्वेतदूर्वायां षट्ग्रंथ्यां वारयोषितोः शनिम्मारं ति भेदे स्यादुज्जनस्यात् कुलावपि मत्तराः व्या
मामयात् वेदेशपरि भ्रमस्तौति तः सर्वगमः कणीभके नृपमः संदेशवत् स्थलीकस्य
योषायांभवेन्नृपमापि च शंभ्याणामालिके चातेति राधाम्भृङ्गमालिश यातयामस्तु जीर्णे
स्याभदिग्धको जितेषापि दंडयामस्तु कीनाशे दिवसे ऽर्क भयसंभवे सार्वभौमस्तु दिङ्नागेश
देशधीपतावपि पराक्रमो विक्रमे स्यात् सामर्थ्यां मयोशयोरपि उपक्रमः स्यादुपधाचिकित्
सारंभविक्रमे जलदुर्मो जलावर्तकवपे जलयन्त्रने महाप्रभः स्यान्महाविविसे व्योम
देशव वत्सरान्तराः अभ्युपगमः थीकारो समीपगमनेऽपि च नत्तचनेमि शीतांशौ रेवत्यां च भ
वेकचित् पंचान्तराः इति मान्तवर्गः यशापः कपितः स्थोरोहयोमे यस्यविमानयोः यः सर्वे
नामानिलयोर्न्यामो सोमानभूमिश शुक्रिवोक्ता दिवसे योः स्वर्गः श्रेवनमेनोः पकान्तराः

वि
को
५८
58

नयो जयं ते विजयेन्नयान्त्रर्गान्क्रिमेथयोः नयं नीतिस्थिभेदः स्यात्सत्वोपध्यात्सवस्सन्ता वपः
समूद्देशाकारमूलवंधे समासतो नयो नीतौ मूलभेदेपायः पाय्याहिपाणाशि भयः शलिभये
वोवेशम्लेकजुकस्पव मयः सौलिनिदैत्मानां कवमेम्पनवैपिव लयो विलासे संश्लेषे सौमतौ ष
निकस्पव स्वयो गवेंद्रनेगं योगानसैवापनेपिव नयो रो गांन रेवे शमाकल्पांतापवयेश्चवि
योपवेवस्येवहृदिनामौषधीश्च कायः कं रवने मृतौ संपेलाल्ला स्वभाव योः कायो मनुष्य
नीर्थे पिमामकोशपवाल्लयोः दायो दाने यौनकादिधने सोलंट भाषितौ विभक्तविपित्तवये
दायमाङ्मनेली षिताः प्रायस्वानशानेमृत्यौ तल्पवाङ्लयोरपि शेयं पनिम्बपयसोपेयः पा
नाब्दमंत्रयोः स्थेयो विवादसंपदनिर्णीनविश्रवोहिते पथः कालेश्वौ नूग्गी यपः कमलहृदये हृ
पश्च ल्कं रवामवदनेमृतोपिमपुरिष्यते मस्मः कोपे कनौ दैत्ये मृत्ये संरणादेवयोः दस्युल्लेयेवश
यौवन स्मोमानविधानृप वन्यं वनभवेवन्यावनेवारिसमूहयोः लिवादेननकेपहेजन्याः स्त्रि
याववस्पव जन्मास्याज्जननीयेवजन्यामानृसखीश्च सूमान्यापानिजनेवस्यापध्ये भिज्ञासमा
सयोः पायं पानीयके निर्येमृजः स्वभावेवं यायोः दायौ वितीनकनवोद्देनक्षे हार्य मनमवन वींयं ५८

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

वि
को
५५
59

देटसमेवधयोर्ह्रटाद्यामेषने वोघंस्यादुद्धनशघ्रोबोटलोपेनवाच्यवत् पघंस्नोकेसूतौपघाप
घाणूर्द्देनिशायते प्रणंपमलोतेभिहितंतथास्नकृतथमेयोः पिलंसमलिनतत्रेस्यानेसक्ता
चपावके पाम्सेद्वीहिश्वपान्सेकेपम्सःप्रणवतिस्मृतः पम्पाचपम्पामकोष्ठकृष्णेभिमौवि
लेपने काश्चेग्रंथेग्रहेकाश्चःकाश्यास्यान्मतिलापियोः वश्वंतवविकेवश्यात्मायात्तौवापि
केतवां गागहृश्चेतगश्यातगोक्ष्लेकलितावृपैः दृश्वंस्याद्विगोभवेष्टृषिश्याटौवपिन्नले
भेषजेविनयेचैवमनतृमविकारयोः भश्वंमत्तेस्नभेचायमेपवपोगभाविनोः कमेंद्रेगत
गैभश्चोभश्याकाविकगोमयोः दिश्वंलवंगकेदिंश्चवलोविविभवेमवत् श्यामलकामता
दिश्यासश्चंवामसनीपयोः सेश्चंश्रोत्रसघीरोपिसेवार्हैः प्रनरम्यवत् गोष्पोटासीसतेगोष्पा
रतागोपेमिपेम्यवत् दूषंस्यादहनखगोरजनेरजनेपिच दूष्यंश्रशास्तेरूपेचवाच्यवत्समृदी
तिमम् इभ्यश्राद्येकरेणौचभवेदिभ्याचमल्लिका लभ्यंप्रक्तेचलभ्येवाप्यलेघाहृपयोगपयोः
सभ्यःसामाजिकेगौचनथाशम्यापिनेविश विरंसृतकेचैतेस्याश्चिन्मानृतविनावपि वैरम
मापनतेपुटेबिंबोदेशामध्यमे दैरमोसूदरोसगापांवदैरमावंशेषयावपि मोदासेभ्रतौभ्रमा ५५
भृ

स्मारंस्तोंत्मभवेयमे सत्तांचशापथेनच्योष्ठतेलद्धतिवात्मवत नपोलोकात्मरंसत्संसत्तेत्वसत
नेथ्रुवे मूलंत्तवेत्तनेवस्रेमात्संमालाश्रृत्तयोः वत्संश्रथानथातौस्माद्धत्संवलकेरपिव
कत्संसज्ञेश्रभातेवकत्सोलीरोगाटत्तयोः कत्साकत्सागावाविस्मात्कादेवयोमपिस्मृना
शत्संशंकौशारेवंपोकेविकायांवनोमरे शत्सश्चकथितश्चाविमेदत्तदुमयोरपि ऋत्सःऋ
लोद्भवेमात्मेऋलस्याभिहितेपिव ऋत्संस्मात्कीकसीष्ठहरोगौसर्गोभिषेश्रव पयःशगा
लीसरितेऋत्सामीवंतिकौषथौ वश्रवेश्रपाग्रहेवंश्रपागागिकायामदोरिता शत्संवऋेव
ऋमथ्येस्थिताकस्यवविष्ठता लासंतोगंशिकेनारोगमंशशस्तोफलेग्रणे कथंमथ्ये
तवेगातांकस्यंमथ्यफमाद्रयोः कोसंत्वतेजसेद्योवायवन्मानपात्रयोः मत्स्योमीनांतवे
मीतेविनानाभिव्यथादवे तिष्यष्ठष्येकलौपम्मातिष्यष्ठष्यवदिष्यने उष्ठेतद्भवगोत्रस्मा
दूष्ठंवस्त्रेवतऋद्रे वौत्संतविस्मयेटश्रवेवीसोलामकवाजिनोः नात्संःस्मारष्ठकगोत्वा
द्भतेरथत्ववेगयोः नासंरसांजनेनात्संपकडेगाकदग्रजे लत्संशावृसंत्योयालसंत्वस
तिसेमतम वयोमयंरत्नेशोमावतोग्रष्यानयोरपि शाष्यानत्येशाहग्रंफेसपानसा॰॰ सांथ

वि. को. ९०
60

वीथियोः कल्पान्तः निकायांतः स्यात्कोशांमध्येभवेथने हस्त्यादीनां प्रकोष्ठेच प्रतिज्ञायांबला
योचवंसस्मासत्रसनेपिच क्षेदनीयेनिष्टभवेत्कृतांतं विद्धि ष्टकार्ययोः कृतान्तापिदेवताभेदेक
र्मण्यलक्ष्यादिष्टस्मृता विद्यान्ततोलवत्स्यांच विंध्यांतौ व्यो निभेदयोः संध्यापितत्प्रसत्नयो
श्चिन्तामघादयोरपि प्रतिज्ञायांत संतानेसंध्यावकृत्त्वमांतरे छायास्यादातपाभावेप्रतिबिं
बार्कयोषितोः पालंदोकंचयोः कांतिसंभोगायंत्किष्टस्मृता क्रियाकर्मणिचेष्टायांकरणे
संप्रधारणे ग्रावंभोयायशिक्षादिविकित्सानिकृतिष्वपि मायादंभेकृपायांच मायायोनोनोच
देस्रवे त्रयीत्रिविद्याविनतेयेप्रवंध्यांसमतावपि सुतनाः विजयस्तुजयेपार्थेयानेयानविजया
तिथ्यो विनयः प्रणतोपालः शिक्षायां विनयाद्वनः विषयः स्यादिंद्रियार्थेदेशेजनपदेपिच
गोचरेवप्रबंधादेयस्यज्ञानः सतत्स्पच स्तनयोर्ध्यामनेदेवेव्यम्भभेदापरः स्मृतः संदायः सम
वायेस्यान्निविष्ठस्थाविवलेपिच प्रणयः प्रेम्णिविस्रंभेयाच्ञाप्रसरयोरपि वलयः कंकयोनि
स्याद्वलयः कंकणेपिच मलयोदेशप्राग्रामेशैलाशोपवंतांतरे मलयातित्विहृतायांस्याहिस
योज्ञताचयोः प्रलयोमृत्युकल्पांतमूर्च्छायेषुप्रयुज्यते अभयःस्यादुशीरेचपथ्यायामभयामता ९०

निर्भयं वाच्यवत्योऽकेऽह्लरं मानसोरसोः अन्ध्रकायामद्वयः सूर्वः सर्वनेवोत्तमतावपि प्रत्ययः
शपथेऽधीने विश्वासाचारहेतुषु प्रथितलेवसंवादो वाप्यथीशानयोरपि आश्रयः स्यादभिश्र
येमानसाधारयोरपि निकायो निलये लक्ष्ये संहतानां समष्टये पकाश्यभानिनिवेद्यर
मात्मनिवेश्यते लक्ष्यः तेत्रजनतोपरतानरतेपि च अगदेदहविकित्साहेसाध्यरोगवन्ना
नते कषायो रसभेदे स्यादंगरागे विलेपने निर्यासे च कषाये च सरनो लोहितेऽम्बवत् हला
यः पल्लिलयस्थानयोर्नीडेव न्मत्तः उपायः सामवेदादौ उपायः स्यादुपागतौ पर्यायस्त्वव
कारे स्यान्निर्माणावसरे क्रमे संस्थायः सन्निवेशे च संस्थाने विस्मृतावपि व्यवायः सुरतेऽन्तर्धौ
व्यवायेऽन्तर्विशस्यते शालेयं शतपुष्पायां माषः शाल्यन्नवेपि च शालेयं मिष्ठलवणोत्तालय
लणे च शैलजे चर्चरीके तु शैलेयो मांसयोजात्रवीसते कशोरुस्वर्णामृतास्त्रमांसेयमिति
कच्याते स्यानीघमननपादस्येये स्यानहिते पुरे गात्र स्यालेनाष्टियः स्यात्रिपुरोष्ठभवापि के
वापेयश्चंपकास्वर्णौ किल्केवलानामकेसरे लालेयादैत्यभेदे स्यात्कालेये कालवेत्त्रके वा
लेयो गात्रस्वलशुयाले वलिहितेसरा आत्रेयो मुनिभेदे स्यादात्रेयी सरिदन्तरे आत्रेयी पुष्पव

ने
को
११

मांचपानीयं पेयवारिणोः संचयः संग्रहे संघे श्रान्तक्लान्तजहिषोः पेशीपचवमांयैस्तथा
त्वेतरे ··· स्त्रियाः स्पष्टोयमस्थसंचातेस्थीयमस्थाहिनेप्यवत् हंहिंयंचवज्रीके स्यादिंदियंदे
नम्निस्मृतम् कैतवं तल्लचूते तमदनस्यापि कट्फले विश्वस्वयोर्वेश्यावाक्यापदमेलनयोस्ता
या संवेदेव्यभिचारे च निवयोसंगमे चयो स्वकयोमदनात्मानो स्यादाप्याप्येत्वयेप्रतो नि
लयः स्यान्नलेस्थाने प्रचयोसरभिन्नसंज्ञो पर्वेनादेवस्वर्वे स्यात्रसयोर्गुप्तसंचयोः नवस्तो
वरमेधीघ्रे जलस्तोगाहिनेप्यथा वरमेदानशौंडे स्याद्वदन्यप्रवाक्भाषितो पलाशोमेच
शाके स्याहुनदेवरदशाकयोः वल्लाणे वल्लसायो स्याद्वल्ललाशधानेस्मरे व्रालस्यंवल्ल
ताव्येस्यान्मलमदे पिहिजनसनाम् शीर्षण्यमाड्विशदकेशशीर्षकयोरपि हिरण्यमतये
द्रव्ये वरेटोवराटेत्वत्तमोः सौकर्यं स्याद्दवायामेक्रियायां सुकरत्वच धाष्ट्यंतेदेवरे स्याल्ले
प्यहार्यः स्थिरशैलयोः प्रकीर्यः प्रीतिकरणे विनिवीतेन वाच्यवत् सौरभ्यमाङ्मः सौरं
ध्येवाक्त्वे गुणगौरवे नीचमौरंगभूमौ स्यान्नीचमौवसमेपयले श्रान्तिर्वमातिथेये
स्यादातिथ्यमातिथावपि सामर्थ्यं योग्यताशक्त्योरपतर्पं प्रचयोर्मतम् कौक्रुत्यमनुतापे स्या २१

61

दग्धककरणोपिव लौहित्यः सागरेत्रीही शादित्यस्तिरश्चोरवौ पौलस्त्योरावणश्रीदेव्यौवि

तंसमस्योस्वयोः घसज्यमनुष्कलेस्मान्निकृलेववावाव्यवत् स्ववध्यमवदासेस्मादनर्थक

ववस्यपि घणाघः संगतेश्लोकोद्यभिलाषविवर्जिते घांडिल्योमनिभेदेस्यात्स्मात्लूरेपवे

लोतरे मंगलस्नानमाणोस्याद्धिल्येश्वरस्येपसूरके मंगलंदधिमंगल्योमनोज्ञेत्वभिधेयव

त् मंगलस्नानेचनायोस्यान्निर्युग्मानश्चयोः सूर्याशुष्मीशांतवृश्चीशमीशाङ्कववास्व

शूश्चस्त्वशगल्मेस्यादटप्रणालिमगारिश पाकश्चपकषत्वेस्याक्कमीघाकस्थगीपेत्नोपा

कश्चोरसुजिष्यास्याल्महाय्येहूंसमूवके स्वतंत्रोस्याद्भुजिष्यान्तरासोगणिकयोमेता व

नुष्यः कौतकेष्वशरीकेपुत्रेरसांतने कलिकाम्भगायोस्वतख्यातिहितोमवत् जरा

शुगुगलनतौनराश्रलिंहस्तांतरे कणांग्रः क्रिमिभेगेस्यात्मेषकेवलमेषयोः देवयोवा

मिकेत्व्यानोदेवयोलोकयात्रिके मृगाग्रवेलाणिव्यानोगोमाश्वत्थापयोरपि भवसम्बल

नेभानोभवसम्भवालांछने घारणोवारिपीपानेलिपमः सभौननौ तपस्याश्चनवयो

यांतपस्योमासिफाल्गुने रहस्योनिम्नगाभेदेगोपमीयेत्तवाच्यवत् पयस्यालीमकाको

स्यंपयोद्दितभवेमवत् पयस्याद्धविकायां स्यात्कागोल्यामपि कथ्यते स्मरदहन्यासरोभेदसो
नमस्यचयोऽश्विति विशल्यालांगलीदंतीगुडूचीत्रिपुटासु च प्रभिख्याकीर्तियशसोरभिख्या
नामशोभयोः द्वितीयातिथिभित्पत्न्योस्त्रपापुष्पमपि च द्वयोः नादेयीनागरंगेस्याज्जलायां
जलवेतसे भूमिजंबाजवायां च काकोदुंबरिकेऽपि समीतने अतनाः भवेदनुशयोद्वेषे पश्चात्तापा
नुबंधयोः स्मृतः समाश्रयो देहसंश्रये समपक्रमे प्रतिश्रयः सभायां स्यादाश्रये विश्रतिश्रयः
समयक्रुयः स्याद्विजातौ विरोधेऽपि समुच्चयः द्विसंधायोवदाने स्यात्सवर्णो मयेऽमवत् श्रव
णायोऽद्रिमेखलैर्वैसमददायोगाणोऽप्यपि पविवायोजनस्याने परिक्षेदनितंबयोः समवायो
श्लेषसंघातयोर्मेकलकन्यासरालयो देवागारेऽप्युपाश्रयः मृदिभायां हलिप्रिये भयंकरेऽपि निभ
यंत्रिषुभीतेनपुंसकं स्यादभ्यासे परिचयः संस्कारे मीलने नयः कीर्तितो वैवस्वतीयो
राज्ञोऽनन्तरपुष्पिनि त्रिषु भूरिमायः समं प्रोक्तः शृगालोऽरातसत्रया संपरायः समीके स्या
दपदुद्धवरकापयोः निरामयो मवल्कल्यः स्यादिरिक्के निरामयः समाह्वयः स्यात्संग्रामे द्यू
तेवपश्वपतिनोः महालयो विहारे स्यान्नीर्थे च प्रलयांतरे रोहिणीयः फलेप्रोक्तो रोहिणी

रमणीवृक्षे वैकृष्येपि विकारे स्यान्महत्समपदांतरे शुंभः समुद्रपदयः पुरुषोणक्रनेपि च
भागधेयः स्यात्रं भागधे भागधेयस्यात्पयोदपि विलेशयो मूषके स्याद्भुजंगेपि विलेशयः नला
शयस्तु शीर्षे स्याज्जलाधारे नलाशयः वंशोद्भवो विनायने स्यात्स्या वंशोद्भवोऽपि च फलोदयः
स्यात्त्रिदिवे लाभेपि च फलोदयः महोदयः कामकुब्जे प्याधिपत्यापवर्गयोः स्थूलोच्च
यस्तु साकल्ये गंडोपलवंडयोः गजानां मध्यमगते स्थूलोच्चय उदाहृतः पलेजयोग्रे
लेवक्रौकङ्गभेदे हृमाकृते नागांतरे चापसव्यं दक्षिणशतिकूलयोः मार्जालीयः स्मृतः
शूद्रे विडाले कायशोधने तंडुलीयः शाकभेदे विडंगे माकृतान्ययोः तृणशूल्यं मलि
कायां केतकास्य फले मतम् महामूल्यं महार्घे स्यात्पद्मरागमणावपि शुंतशाखामृत्तो
भूमिशाखायां पिचकालने उपकार्या गृहे राज्ञामुपकारो विनेमवत् चक्रदत्ताः उ
पतालीयमिमेनउत्पासङ्गपफेनके भवेत्सव नवनीयां यान्योन्याध्यमेव शबक्रौ कालो
नुसार्यं कालीयशैलेयशिशिरापातुमे वृषाकपायी श्रीगौरीजीवंत्यां च शतावरी पंचा
लिकाः शत्रुमनीयमपस्याद्यपौलांशाकेह्वयोः विषक्तेनगियालत्सांग्रायमाणोषधौ

वि
९२
63

[illegible]

९२

दरीनदनीमाड्रीधदर्येदरेवयम् दवः स्यात् द्वेदनेद्यये कोकिलावारमोदवे प्रेपादलि
प्रेस्यात् ग्रदेपिरिग्रदेग्रम् प्रंग्रीमारीवेवग्रुग्रलौकपिनाः प्रदः प्रवोव्यपंसूवेकाले
प्रदः कोलदलेशदे स्वरोदेवेस्वरामयेवषकेपिस्वराककवित् कारोवपनिष्ठयेववलोप
ल्वेपनावपि करल्लषारशैलेवकरापंतेषसेविके वंपनेवंपनानारेहेमहारिकपोरपि
वरः शिपालनूतेस्यात् गनोवेथापसर्पयोः पारः परनदेयामेपारः पारेपरागयोः कर्षे
लीपूरयोः पारीपादरज्जावदेतिनः वारः सूर्योदिदिवसेद्वारवेसरकेरयोः कज्जाहतोदरेवा
रोवारेसमसमभाजने नारामक्कादिसंघद्दौनावलोषहिमौक्तिके नारेवरजनेषुज्ञास्वरे
पास्पवदीरिनः मलाहिमपपोस्वारामग्रीवनकपोषितोः व्रहदेव्यौमननानारापारःपाव
लवानयोः भारस्त्वीवपस्वर्णपलानामग्रतेहये सारोमूतेहूषनेरोमारीदेप्यांजनतये
स्फारः स्याद्विकटेस्फारः शाफरादेस्मवुदे तारोरोमांनरेपूर्नलवर्णकावभस्मनोः हा
रोमुक्कवलौषहेप्पारः लितिमतेकेजे ग्रानवमौषभेदिमांवारस्वर्णकवीरयोः सारोव
लेमज्जनि चास्थिरांशेन्याये वनीरेवजनेवसारम् वरोमवन्सारमराहदंतिद्वांरपनतिरांमने

व
को
२५

64

भ्रूणार्भे पृथ्वीजलपृष्वाक्षेमार्तराणसेव्याद्विलभ्ययोः क्रमात्कठिनेचोरेनङ्गांसेत्वभिधेयवत्
मृदुमस्ताकटेस्त्रैवीरस्त्रीवरसगंधयोः नीसांनवेतपोनीरेस्रीवादिषिमकोरहले वीरक्तबगो
लनीवरस्त्रीविभूगयोःसीसकेपिच वीवीकच्छानिकाकिरयोः स्त्रैरंस्वच्छेदमेदयोः नीरःस्वेद्रे
वगिरद्वयेनीरस्ताप्यविलेशयोः नीरेरूपेचनीरेचचवीस्याज्झिल्लिकासरो नाक्षीवेचति
लावाल्लेनीरोजननपटेश्वके गौरपीतेकणोष्ठेनविशदेचाभिधेयवत् गौरंतविशदेपम
केसरेसितसर्षपे गौरःश्वितिनिगौरीतनागकन्योमयोः स्मृता रोचनीरजनीप्रियंगाम्चि
पेगुवमत्रयामव नदीभेदेवगौरीस्याद्वरणास्त्रवयोषिति पौरस्त्रकतोगोपौरःस्मृतःश्वभ
वेसवत् वीरंगारीककामसीरंवीरेवाभिंगिरेपिच वोरंभीमहारेचोरक्षरोलेगतवंगयोः
हारालत्रेविनायधवैश्वासेगोपाभिरोरपि हीरापिपीलिकालक्ष्म्योर्हीरःशंकरवज्रयोः
गोत्रंनाम्नित्रिफलेतीरेकाननेविमवर्त्मनोः संभावनीयवाथेपिगोत्रःसोपाीथरोमनःगो
समूहेमवेद्गोत्राम्नात्रसंरोकलेवरे स्त्रंभरमात्रंचारिविभावेपिसमीरितं पत्रंस्याद्वाहर
नेपगांपत्तेवशपणलिताम पात्रंतभाजनेयोग्येपात्रंतीरद्वयान्तरे पात्रंस्रुवादौपर्णेच २५

गन्नमंतिमिवेथ्यने योचंवलमुत्वोगेवन्नूकवस्यद्दलस्यव विचंस्यादङ्नेलेख्यनिलके
धुविहायसि विनाल्योपणीमोज्वपलभद्दारंनिकालव पत्नामनोदिभेदेवकङेवामि
येयवन वैसंमनकवैसेस्यास्थैत्रोमासासरिभेदयोः न्तूत्रोरियोवनेधांनेशेलेवकेवदानवे
सत्रमासासाटलेयनेमटादानेवकैनवे स्तंनस्तवनागेयेस्तूंनेनखवस्ययोः मिचंसदि
नेत्रोकेंशालंगुंथिनिदेशयोः माचंवेवन्तूनोकासंपमाचंकणोविभूषणो पुसलावयवेहूने
मानेल्पेवपरिब्रूदे पालंलोहायवयोः पास्त्रीक्वरिकायांवविस्फला धुतंपदवणोवापि
नेचंमयिगणोवलंनकमलेविलोचने नेचंरथेवनयांवनेत्रोननरिभेयवन नेचंशारोवके
हारेसिद्दस्यानकलत्रयोः देचंवेनसिपीपूषेपटावासेपिहलके मंचंवेदत्रभेदेस्यादेवादी
नोपलायने गुमवादेवनोचंनशानलेवयकेपिव नेचंमट्टंवक्रलेस्याल्कारणोपिपरिब्रूदे
पालंपथानेसिद्दांनेनेनरानेगदोनमे नयालिसाथकोपायेस्फनिपाल्वांनवेपिव इति
कलेव्यनायांवनेचीवीणगुणोननोः सिरायामसन्नायांवब्रूत्रमानपवाणो ब्रूवामाथ
रिकायांस्यात्कलंव्रुहसीलिंदयोः वक्रोगणोवक्रवाकेवक्रंसेस्यदयांनयोः गामन्नाले

को वि ५८

65

कलालस्य भाण्डे राष्ट्रास्यपोरपि कुम्भमामपि वावर्तैर्वक्रक्तं वेश्म वेतसे वक्री वांगारिकायां च

वृन्ताक्ष वक्रमिष्यते वृककाश्चेनलं स्य हृष्टा के वेतो लतो गयोः शङ्के शंको मर्दे हृदः स्यात्क

दम्भान्नं नभूकहोः नक्रः कंभे वकेन कं नाम्मायाम ग्रहा कारी वक्रं स्यात्क टिले क्रूरे प्ट भेदे

शालेस्थवे श्वग्रमालेवनेघाते परिमाणे हलस्य च शंते शदक्लादपि केशथा नेशग्य मो संयोः

उग्रः स्मृहा सनेलवाधी कंठे वोत्कटे स्यवत् उग्रा वदा विविकयोः व्याघ्रश्वा सकुशालके

भद्रं स्यान्मंगले हेम्नि मस्तके करणांतरे भद्रा भद्रे हषरामे च रेमककदेवके द्रालिङ्गा

नंतरे भद्रो वा श्चवन स्थ हसाधनोः भद्रामंदाकिनी वा न्नाक्रस्लानं ना सकद्रफले त्वरः स्याद

पमः क्रूर रूपणालेश्च वाथ्यवत् तरावे शपानदी कंठक रिकासरवासच वंगावन्हद्गतो

हिंस्यामल्लिकामात्रकेषु च लोऽइंमपु निपानी येव श्रेञ्जपुत्यारचयोः गानेहूषणायो क्षिरंद

ग्रंबविवरे नथा गृहः स्वगांने रग्रहो वा च्यव स्मार्थे लब्धके रोधः पावके रोश्म परापेच

किल्विषे नीथं नीपो वल्लीकें द्दो रोषती भेपिकानने राहू म्रदिह मन्त्यानेन थास्या इपवर्तेने

क्रकुमारव्यात माभीले पाप सांतूपनादिनोः वंद्रः स्वथांश्रक पुरे कंपिलस्वणे वापि श्व ३ ५८

ह्रः शचीपत्न्यांवेनवान्मन्यभिवियोगयोः ईहः कामिजके साईचन काननयोर्म्हृद्दो ग्रहस्ते
जनकीगृहेशेशियंगेभद्रमस्तके कैवतैमुस्तकेवापिसैहृनाहस्सोनवे वोह्रोतिभीषणोवी
व्रेवैद्दीवृंदरसिमानदि नेत्रोमनेजननहृतेनेह्रजनवरोनवे गुंडोदैनाविशेषेतभेदयोवतिमु
कके विद्रोकपौपुंडरीके ... स्वनीचृदंनवे वत्नाहीवकदंवोलिवसकामलकेषव
वज्राग्रहविकायांस्यामाश्रंशत्वकणोमवत् नीत्रमस्मस्माकट्केनिनांनेश्वमकमेननली
ग्रावकट्टोहित्पणोमस्तूगीगंदद्वेयोः श्रस्तः कोणोशिवसंडेवास्पमकाणिशोणिने दवं
त्वेवान्विनयोः वस्तोदिवसहिमयोः वास्तोपिदिवसेवासंमंदिवेवचनष्ययो श्रीकुंडन
गनौशाकस्कंगोशीवयोवपि व्याघ्रोद्दीपिनिव्याघ्रवामलोवकैवंनकादेडयोः व्याघ्रीनिदि
दिपिकायांचश्चेहस्पाडनवास्थितिः श्वभ्रंनभः स्वगेवलाहकेषशाभ्रंपदोमेवहकेभ्रकेव
वभ्रुविशालेवफलेकृषानौशृवेस्वनोमूलिनिपिंगलेव शिग्रुः सोभंजनेशाकेमकरः
क्रलिशाकोमयोः स्वेकर्वंग्रेश्वरेवाणोमूपर्वंदेपिवस्वसः ह्रीभेदेकानवेभीकमंकमयोनि
भृतीभृः त्वकदंनेदवेदपैहृयेस्वेनयेवाच्यवत् वक्रभौदेवद्याग्रभकभंतेविकांचने ग्रक

66

विषेकारिकेवेपिशाचोसुरमेदिनी कुम्भेनालत्तुल्लोश्चोक्तोग्रकर्मेहलिचाप्यवत् उकर्मेगादेश
भेदेकारुःकारकशिल्पिनोः विश्वकर्माणिशिल्पेचगुरुःप्रोक्तोकंठजांगले ओदनेनृपभेदेच
ग्रुरुःशास्त्रपरागयोः ग्रुरुःस्वर्गौकानृपयोमेकल्कथरथल्वनोः शारुस्तकविशेषस्यादारुः
केकरादंष्ट्रिणोः कद्रुर्मालविनाशनोःकद्रुःकनककपिंगले हरिर्वातार्कचंद्रेंद्रयमोपेंद्रम
रीचिषु सिंहाहिकपिभेकेषुशुकलोकांतरेषुच हरिर्वाच्यवदाख्यानेहरिःकपिलवर्णयोः
भूरिर्ब्रह्माच्युतेशेषुभूरिर्विनाज्यस्ववर्णयोः गिरिर्गीलौगिकायांक्रीडागुरुकशैलयोः नेत्रा
मयविशेषेऽपिपूज्येनागिरिवन्मत वारिःस्यात्सरस्वत्यांवारिह्रीवेरनीरयोः वारीघटेब
वंधेक्रौंबंद्धिःस्यात्माटकद्रुयोः शारिरक्षोपकरणेन्यायशाकुनिकांतरे युद्धार्थगजपर्याणे
व्यवहारेषुचक्षवित् कारिःक्रियायामाख्यातानापितादिषुशिल्पिनोः अद्रिःशैलद्रुमार्के
ऽप्यैंद्रिःकाकजयंतयोः अद्रिरंभोभवेन्निम्नोन्नतेशीनिशाघमीलयोः प्राचीनमामलकीव
सवनसपमात्रकु उष्ट्रीगोलंतिकायांस्यात्करभस्यचयोषिति क्रोष्टीसृगालिकासीवविदा
रीलांगलीषुच नदीनाविदशायांचवस्त्रादीनांचपेटके जारीस्यादोषधीभेदेजारस्तूपपता ९९

वपि इत्याद्याविसत्वाभूमिप्राप्तानीयशश्च जानते स्थिताभूमौ सालपर्यंतो स्थितो निस्खलमोत्तयोः
थाना सैन्याग्रमास्कंदमनन्याः पातनं तान्ते इवद्यमपानेपिनदंगमानिपंचके लेख्यादीनां
वनिशीनस्सदेथानाशकीत्यंते थावः कश्चिद्धनामात्मवधेनोस्मात्तस्तोपिच वीरास्मान्तोरका
कोलीनमालकेलवालव पतिग्रवतीरभाभेगारीमदिरासच गोष्ठोइंवतिकालीवचि
शरीडविपिकासव वीरस्तस्मभेदेप्रोक्षेवीरस्पूंगानदेपिच प्राशेनतत्रभेदेस्मादाशेक्षि
त्रैभिथयवत् यात्रानयापलोपायेनालोदेवाचेनोत्सवे नत्स्नागमगुपविशायामस्तत्सकि
रतोमनः हिंसाकाकारलीमास्यो हिंसास्याद्वानकेमवत् ध्यानतः प्रमत्ताविदशोप्य
स्थितसंहारेकलिशत्रुमे हवोमतावतीस्थाणाग्रवीनमतास्मता ग्रपावस्तवश्चनाथैस्मा
मस्मान्नात्रेवदंतिनाम ग्रवोचीनेपवेप्राकृज्जेनाणांचापरामपि ग्रथतोदंनवसनेन्द्रधैहीने
पवेम्मवत् ग्रश्चरोद्रस्वभेदेस्मात्मात्रवथानेकनावपि क्वचीदिवधंवोटीपणामन्नवीनेचवा
त्मवत् प्रोक्षयथानयोप्यापिपनिताकोनप्रेमके प्रेनवंतपदीथानेभेदेवंथावकाशयोः
प्रात्मानंनविविनानमोयवहिमेप्याचापिष्वपि नारथैवसरेप्रोक्तमवदेवरमेम्मवत् उमरत्स

वि
को
११

67

विटारस्य च लयेरिशिवोम्लता ॥ शवः पामरो म्लासिश्च व्रणेऽत्र लवणाम्बयोः शवलं वा विपाशयामनुवा
मृतिलिंसमनम् शवरे संनले गोरेश्चश्वेत शवरोम्लवत् शबरो वारिवें श्लल भेदयोः शंकवेपिच
श्वरं वासमसिद्योभिक पांसेवस्लायथके शंवरं सलिले चित्रे बौद्धव्रतविशेषयोः शंवरो दैत्य
हरिणे मत्स्यशैलजिनान्तरे शेषधी शंवरी मायाः शवलोऽस्त्वन्तरे शवलि त्वं गानोचसत्राहेशल
इतिभूशंत्वरे शितवः शैलहृताग्रकलापलक्षो पिस्तव पङ्कदारिमवीजाभमामाणिकाशक
लेपिच खिं त्वरस्त्वाशीघ्रभेदे त्वष्टा गोवारिवालके रविरीगवद्दवम्लत्वेविष्टरस्त्वमहीरुहे
ग्रामसेरुपाम्भूशैवववटः शाटवेष्टयोः कवटेवाथपिटिं म्रत्समें रूणारेड्ययोः पिटिः सा
पुत्वायां चजटः कटिले म्लवत् कत्लोवहेवनटं वेंटः स्त्वालपल्लवे कवीरके शोणटं वेंकवा
हेत्वारत्नेऽपि च कतवः ककचे रीनेक वीरोहेत्वणांतरे कटिः श्वेनत्वदिदेत्हरवोयोपि भाषितः
कटरी कोलिकापांस्योः फलेस्याद्दवंनयोः पेलपार्णं प्रांतवटनाविमलकान्तो यथेष्टपि शट
रोरोगभेदेस्यात्सटः शावभंगायोः मकरोपारसिद्धयोर्निपिराशिप्रभेदयोः निकषो लिवहा
सावेस्यायदेयपलांतरे शीकरं वायवलेवान्तस्त्वोऽत्रकणयोर्विट्ः शकरस्त्वोपकारस्त्वविकीर्णो ११

क्रमुमारित्र संदंशौ चोपकरणावयवयोः संख्योमवास्थितौ योगकेशकांबोक्तेशकवीवल्वगा
वतौ विस्तरस्तवयंवेस्याद्धिस्तारेश्यणपेपि च ..... संस्तावावैतौशस्तत्वाम्बरयोरपि माणि
पाषाणयोर्ग्मापि पद्याक्रममवदीपितौ टगावसंगवनत्तावेद्दलाविभ्रमगोवदे वाच्यवस्केदगाते
वमुद्दंवमल्लिकाभिदि लोष्टादिभेदनेपिस्याउदंजदवेशुपि गान्धवेश्विवसंशोकः शंखोपास
मरस्तथा ग्रमदःश्रणपेवे गोसंगावेवाच्यमत्सरः ग्रसस्तपवसंपतौमात्मयेकृपणोपि मत्स
गामल्लिकायांवविस्तरः प्रसवेप्वे क्रहवंकोटवेडिद्दिनागगाजविशेषयोः दहवोमषिकायांव
स्वल्पभ्रान्तविवालके दमवदमवेप्राक्मंजवीमृगाभेदयोः वमवोभ्रमवेभंगेकामुकेपिमध
द्रवत् कपिवौंगावकोपोक्तोकपिवंकेऽमात्स्वजः वेरिटोनेकपवेद्देमुदिवःकाम्केवदे मि
द्विवोभास्कवेह्वद्दमदिवःकाममत्तयोः विवदेद्वषणोगतैकथितेदिंशवेफवम स्वप्रः कमबके
भटमस्तकेलत्तणोपि च गोपुवतग्रवद्गाविद्वारमाविश्वमस्तके विक्रवम्मंचवेकेशेग्रहवभुम
जंगयोः पतिरुभेदयोः शैलेचाक्रवोरप्युत्पलयोः शंक्रवोकपिवेरोत्निपालोयोभिनवाद्विदि
क्रंक्रवोवक्रपञ्चेस्यान्नगौपिपणोनकेक्रवे मंथवोमल्लिकापक्ष्यदर्पणोवकल्लमे कलालवंशे

वि को ९८

696

मऊरोमऊरोध्येश्वविष्णुनः शनिरंगांगनेवानेविषयेवंदनेननौ शशीरोगात्तमेवङ्कौवशीरवन
पनेपिच शीशिरःस्याद्दनङ्गेदेनधारेशीतलेप्यवत् वशीरंकिंणानौसिंधुलवणोभवत्तणाम्बच स
त्विरेविवरेवाधेसरंधेसषिरोप्यवत् सषिरोग्रावनिमिरंध्रानेनेयामयेपिच छिदिरःशावकेर
णोकरवालेपरश्वधे देवरेवाप्यवहिद्याहिषयोज्ञनदेनयोः विज्वरोन्नागरेवीरेकोरवाणांचमे
थिनि विधुरेस्यात्वविश्लेषोविधुरोविकलेप्यवत् विधुरापिचधारालाभांमधुरक्तरसेविषे म
धुरंस्यवत्स्वादुशिरेशमधुरोप्यवत् मधुरापातश्यामायांनिःसेहात्वगारेभिदोः मधुफकृति
कामेचसपूलीयष्टिकास्वच वंधुरंवंधुरीरम्येननमेहंसेचवंधुरः वंधुकेचविहंगेचवंधुरापम
योषिति ववेवःपामरैकेषोमिन्यासेनीहृदंतरे ववंराद्धेनिकायांत्तववेशशाकपुष्पयोः
ववेरंसलिलेहेन्निकवुरःपापरक्तसोः केषरंकुमसङ्गमायांकिमीरेकर्परोप्यवत् कर्पूरःस्या
त्कपालेचशस्त्रभेदकराहयोः कर्परोन्नात्तुनिम्रोकःकफोणावपिकर्परः कर्परस्तस्करेश्वेत
भिक्षापात्रकपालयोः गर्गरोमीनभेदेस्यात्वयमामपिगर्गरी गर्गरस्त्वचलन्नागरेषालक्ष्
केवदोनरे निवरस्तसदृक्षांशस्तंगोनषणावके मेदुरस्तखवर्णोस्यान्नम्भयेरविवाजिनि ९८

गर्जेरोवाच्यवर्जी गौणं नर्जेरं वास्रवधर्जे निर्जरस्तजरामके वाच्यवर्जिनेः स्वरे निर्जरस्त्वशूद्र
व्योम्यानालपर्णोमपिक्कवित नागारक्तकलिद्रुपिवायभों ३ नरोंनरे दर्दुरस्तागिरावेशाभ
ग्रवस्तनिवाच्यवत दर्दुरस्तोयभेकेस्यान्नाध्यभोंशरिभेदयोः दर्दुरावेदिकायोनग्राममालेन
दर्दुरेम वोरवंदत्तिणावर्तशंलेकिमिज्जनोरयोः काकविंध्यास्तभेदेपिवाच्यवोदरमिष्यते उ
र्षेवाच्यवरः त्वदायेस्यान्ह्यभोषये दुर्येवंलिर्वेस्यरेलिभेदेकदिनेच्चये कंजरोनेकमेकेशो
थानकामपिकंजरा पिंजरेकनकेवाच्यिभेदेपीनेचपिंजरः मेदरोमक्कशोलेस्यान्नवगोमेदार
योरपि मेदयोवहलोमेदोमेदरोविवर्वेकशो मेदिवंनगरेगारेमेदिरोषकवालये कर्करस्तक
णोमेषेककंरोदर्पणोदध्दे कंदरोवाविवाहेस्यानग्रीवायामपिकंपरा वलंदंशादलेघोकं
निर्जलस्थानकजपोः विलतेनेचमेनयोवलरीतिशवत्तते मेघरःस्तवकेकावेमेघ्यानेचा
घ्रमेघरम कसेभ्यामेघरेमेदेहयोवकेचवाच्यवत नेकनेकात्मिनेनकेचत्वरंस्थंडिलेगिरे द्वि
तवंबेदनद्व्योविनवरोभूनेवैरिणोः इतवोरुविंपीनेचपथिककंरकमेणोः प्रकवंपकजेव्यो
म्निपयःकरिकराग्रयोः औषधद्वीपविहगानोर्यरतानोनगानंरे प्रकारेनएवकेचकोरेरलहाफ

वि
को
६६
69

लेपि च ॐगारोऽङ्गारवल्लेऽप्य संगरोऽङ्गीकृतौ युधि विषापदोः क्रियाकाले संगरः स्त्री शमीफले गह्वरस्तु
गुहादम्भनिकुञ्जेषु गह्वरेऽपि कर्वरः कथितो व्याघ्रे शिवायामपि कर्वरी चत्वरं स्थानके वदङ्गणे
ऽवेलिपंचतौ पतौ स्यात्तामभौ नेत्रे गोवरे वाडकारिणी ईश्वरो विभवे स्यात्र्यम्बके शंभौ स्वामिनि मन्मथे
पार्वत्यामीश्वरा मालुद्दीपवः सेपधपेश्वरो शाकरो निवहो त्यक्ते स्यात्ते श्रेष्ठे कथ्यते भास्करस्तु
पतौ वह्नौ शम्भाकरस्समः स्मृतः पाकेरो भक्त सिक्ये स्यात्कीनाशो वाजपत्नयागी जठरेऽपि कठेव
स्य केवले चिपि च भस्मनि शर्वरं इन्द्रवेतम से शर्वरो ज्ञानके स्यवत् प्रांतरं विपिने दूरशून्यमेवम्मनि कोटरे
शाकेरो ऽङ्गपफेनोऽपि शाकेरोत्वितदेशवत् शाकरोऽवृषभे बृन्दो विशेषणाक्के मततम् ना
गरे मल्लके शंठो विटस्येना गरोम्यवत् शौसंतितनगरोऽङ्गनेरत्नवेऽपि नागरे वागरो हारके शा
णोऽनिर्नवेवाऽवेष्टिनि विषारदे विवस्तौ च गतानकैं चवागरः भ्रामरो भ्रामम अपस्तोः पामरः ख
स्यनीचयोः वामरो दिवसेनागभेदेऽपि च वासरः कोनारमपसगोदोवनेऽङ्गमवन्मंनि इ
न्द्रभेदे कोनारः परारः पारपुलिष्ठ पारालिदेचमंदारः पारिभद्रार्कपर्णयोः सवट्टमेचवरो
पारसिंहवेतागदेशयोः आधारस्थापिकवणोप्यालवालेऽवधारणे आसारः स्याद्यसरणे वेग ६६

वर्षेस्मद्धले केदारः पर्वते शंभौ क्षेत्रभेदालवालयोः उदारो दातृमहतोर्दक्षिणेप्यभिधेयवत्
मदारो द्विरदे धूर्ते विदारो दारणे रणे विदारी शालिपर्ण्यां च रोगभेदे स्त्रगंधयोः विकृतौ वैरं
प्राकारः संश्रि`` तौ मयोरपि निकारः स्यात्परिभवे धान्यस्योत्किरणेपि च प्रकारः सदृशे भे
दे टोकनः शिंजिनीधनौ विस्मये च शमिद्वाच मेशलः शारमेयके कलालचक्रे वहन्ने दंश्रोमत्र
वारिणि पिंजरः स्वर्णे तत्ते महिषी रक्तके द्रुमे तुषारो हिमभेदेपि शीकरोपि हिमेपि च ध
नारस्त्रपञ्चनीस्त्रत्वे स्वर्णोऽङ्कलविंकयोः त्वावरीवत्सपावस्त्रास्तेयरेणणिकामते विद्यादौरे
विपौ बालमेकिन्नेयेननत्र च चेराकतापहारायहन्तक्केमात्र विंज्झेभिः पात्रपीरोन्नुथैकक्कोम
क्यामारमेगिरि लोहंकोस्तेजस्त्माचेपिंगलोपावकेपि च पारोऽरः शलतासीरेशीकरोपि
चलोपले सम्बराल्लः स्त्रतागाहो सेतवंधेनिपिंगले विष्वकद्रुः कलेशाने स्मारः स्वटक्कक्के
शक्तिपत्रोऽवकोशकारेवनगगोन्तरे शालपत्रोराजकीरेचावोचटमयूरयोः राजीवेशतप
त्रेत्ववालपत्रोहनूमतिः महाधूर्तेच भीमेवलस्त्रीश्वरः स्मरेहरे वालपत्रोहिजसनोविशोभि
नोवरादपः सूर्णोपात्रेवस्त्रसूर्णोपात्रेववोपकेपि च महामात्रः सममहेभ्यमात्रमेहस्तिपकाधिपे

वि को ८
७०

वेध्रुपत्रेविडङ्गादिफलकेचलनेंऽगके रागसूत्रेतुलासूत्रेपट्टसूत्रेपिदर्पणे तालपत्रेतुताडंकेचं
इघोतालपर्णेपि श्रुतिस्रोत्रेश्रुतिर्विषोवीनस्रोयोनलाकेयोः वीरभद्रोग्रसेधाश्ववीरश्रमम
वीवतो स्रुरिभद्रस्तुमेदारनिबपारपयोमतः वलभद्रोरोहिणेयोऽप्यमाणोषधावपि वल
भद्राक्रमायोस्यादर्थंचेशानवेदके गलहस्तेवालभेदेप्यर्थंचंद्राग्निङ्किरि धातेराश्लोमितस्या
स्त्रिहंसकोरवभोगिष भूनवाह्नःसदाग्निःस्यात्तितलविपभेदयोः भूनवाश्रीहंसपायोस्थिर
देश्लोभूजंगमे वराहाक्रांतिविस्मोववक्रतकः पाकेनले कटंभरापसारण्योरोहिण्योराण
योषिति कालेविकायोगोलायांवषोभूम्यंधयोरपि मनोविद्रावमेदायामश्वभावत्योषधे
पिव नेत्रभद्रानदीभेदेतेवामभद्रोमदोत्कटे भोश्यावारिरिविजयेसंयानवरमात्रयोः देहया
त्राभोजनेस्यात्कृतांतनामनेपिव विभावरीहरिद्रायाःनमोचविभावरी .... .. वस्त्र
लतस्यांवक्रदस्योवक्रयोषिति कुंभकारीकुलास्यावकुंभकारःकुलालके नेदिकेवीनस
योस्योर्विविकायामपीष्यते वनरत्नराः मास .. वारस्मेकेतवेवितलरोभवि वराम
केपश्रेसायोस्रुरोभिभूलिगन्तके स्यामारववनरेखागो .. .. सैकतकेपिव करकेपरभोषे ८.

वभाषितेकृतांतकेपिच विश्वस्तोसाधमिद्धेंतिकोक्रांतेत्वत्रप्रापेकृषि समभिहारोत्थ्यप्रार्थेपीनः
घ्राणेप्यवकथ्यते पीनकावीरमिद्धेंतिपिनकेऽंक्रमेपिच नीलसपत्रेनालीसेनामलक्याम
पिस्मृते भवेत्कमलपत्रेनतनदलेस्वीनखवत्तने नमालपत्रेतापिच्छेतिलकेपत्रकेपिच सर्वतोभ
द्रःस्मृतः काव्यविनेशगृहांतरे निम्बेतसर्वतोभद्राग्रेभारीनटयोषितोः वस्वोकसाराश्रीदस्य
शक्रस्यनलिनीश्वयोः भवेत्कपिलधाराख्यासर्न्नदीतीर्थभेदयोः पंचान्तराः इतिरान्तवर्गः नः
शोषेचभयेचैवकथितः सूर्वसूरिभिः पकात्तराः वलेगंधरसेरूपेस्यामतिस्थोल्पसैनयोः व
लोहलाङ्गुपैदेत्यभेदेवलिनिवायसे वायाल्यकेवलातस्यापलेवोमांसयोः फलेद्वेत्रस
मृत्योस्यात्फलकेवृहिलाभयोः जातीफलेककोलेपिसम्यवाणाग्रयोरपि फलिस्योतफ
लोशाकस्थिफलायांफलीकविता नलेगोकललीनीरेक्षीवेचन" इत्यवत्तरवलेभूस्यानक
लेकपक्कवेत्नीचेयमेखलः गलः सर्जरसेकंठेवलः कंपेवलाङ्गियाम दलेशास्त्रोरुदोत्सेधावदर
वालेरपर्णयोः नलः पोटगलेराग्निपित्तदेवकपीश्वरे नलीमनः शिलायांनलिनीनलले
मनस्म नलेस्वरूपापरयोः खद्वाङ्गमुष्टिवपेदयोः स्याच्चानवारणेपिस्यानलस्तालनरावपि मलं

वि
को
८८

किट्टेपुरीषेचपापेचकृपणोमलः शालेनशाल्मकेव्योम्निशालेभंगोगणोविधौ गङ्किलंभवेदशहदने
सात्त्वसेतिमवेथयोः विलंछिद्रेगह्वरयोश्चविलतस्थैः स्थवेहये फलंतस्वलितेव्याजेशलंतवि
शलेमवत् शलः स्यात्मलकेवापिकलंजनपदेशुद्रे सजातीयगणोगोत्रोदेहोपिकलितंकलम्
कालेमृत्यौमहाकालेसमर्थेकृष्णयामयोः कृस्नाविवृत्तिकालीस्यात्क्रौलीमेकिष्टयोरपि का
लीबौंधात्वाक्रुद्धेकालिकामानभेदयोः नवांबुवाहवृंदेचपरिवादेपिवक्रवित् क्षुपंललाट
सरसोगोलःस्कंदमहीरुहः सालोहालनृपेमत्स्यभेदेसर्जेपादपे शालाग्रहेतरुस्कंधेशा
खाग्रैकदेशयोः सालेतेवेजनोसालोसालापुष्पादिदामनि सालःपादपमात्रेस्यात्सकावे
सेकलद्रुमे तालः करतलेंगुष्ठमध्यमाभ्यांचसंमिते गीतकालक्रियामानेतालःस्वल्पादिम
त्स्य द्रुमभेदेकरायातेतालंतद्धितालके वायभाऽंतकांसस्यतालब्धेदिधिकंपने जालंग
वाक्षानायेकोरकेदंभवृंदयो जालोनीपद्रुमेजालीकौशातक्यामुदाहृता व्यालोभुजंगमे
कूरेश्वापदेदुष्टदंतिनि नालंदंडेसरोजस्यनालीधारकदंभके स्थालंभाजनभेदेपिस्थालीस्या
त्पाटलेशयोः हालंसीरोपकरणोकापोसादिकवासमि वालोनागकहेटक्लीबेस्त्रीवीरकेभंका २।

नयोः खलेकाद्यंतरेमेथौमेथौवाल्लावरिस्त्रियोः चेलोनीचोन्यवस्त्रोलमंशकेगर्हितेम
वत् भेलः प्लवेभीरुकेचनिर्बुद्धिमुनिभेदयोः कोलोंकपालाउत्संगोभेलकेपात्रिचित्रयोः
कोलाकणायांचव्येचकोलीत्ववदरीफले शैलोभूभृतिशैलेत्वशैलेयोतार्क्ष्यशैलके शी
लेस्वभावेसद्वृत्तेनीलःकृष्णेनगांतरे नीलःकपीश्वरेनीलीहृत्तलोब्जनभेदयोः कूले
स्थलेनशकेचसैन्यपृष्ठशतीरयोः तूलःपिचौभवेत्तूलेखलसत्ताकृविद्रायसोः मूलमाद्येशि
फायंस्याद्भेपिंडेनैंतिकेपिच शूलेशस्त्रहणोमत्स्यौकेतकेमृगभेदयोः शूलारुपुष्टवथाथोप
कीलकेपारयोश्चिति स्थूलःस्यात्पीवरेकूटेनिष्पूतेष्वरम्यवत् यक्ष्मोरसस्यभेदेस्यादट
ल्लीवागोविकोषयोः शल्कंयोगांतरेखंडेशल्कंचवजनेमतम् मल्लःपात्रेकपालेचमत्स्य
भेदेवलीयसि भल्लोभल्लेचवाणेस्याद्भल्लोभल्लूकमिष्यते भल्लातकांतभल्लीस्याद्दोलस्या
ईद्वप्लवणे त्रलविह्लौमनोक्लिन्नेत्रेक्लिन्नालिपिल्लवत् यातापितिभवेझिल्लाझिल्ली
स्याद्गृहाद्ववास्नके विल्लीरितापासहारेकविहायेपुटीरिता पूलीवीहायसेमानेवल्क
लेकसमांतरे खल्लीनहस्तपादार्थमंदलान्माजिस्मता खल्लोवस्त्रभेदेस्यात्रिम्नवमंणि

वि
को
७२

घातके स्थूलं गलनिकायां स्यात्कर्मभेदेपि पोतके पीलः पनेद्रुमेकांशे परमाणायभसूलयोः पी
लुता लाक्षिर्वंशे वमालः परलनाखियोः शालः कवाघट्खोप्सा ष्योरकल्योषधेषिव बलि
स्त्वामरदंष्ट्रेवज्रनयाःपययवसीति उद्यानावयवेदैत्येकारथ्तोमहावयोः गृहदारुविशेषेचवंगेंच
केवक्कचिह्नतः होलापद्यानवेलीस्यामेलास्यान्मेलकेमषी इलाकलत्रेसोमस्यपरिस्मोग
विवाविव कालीकपिणिनिर्वानेशंबोन्वालेनकीलवत् शिलेशिलीभकेटंकगंडूपदयो
यथाक्रमे त्तलाञ्चनपलेराशौ भेदेसादृश्यमानयोः गृहाणोदारुवेधायपीठिकायामपीष्य
ने वेलाकालेचजलपेस्त्रीरनीरविकारयोः शक्तिशूमरणोनागसीम्निवाचिन्मुपसियाम् भो
जनेपोछ्रणाणां स्याद्दालाउद्धिनविस्मृता श्वानपोम्सोद्वेलङ्काणेवलाकापिविलोकने
कलास्यान्मूलवेहृद्दौषिल्पादावेशमात्रके षोडशांशेचचंद्रस्य कलनाकवयोः कला
कालेंशकेकलीजीर्णेपव्यालकमपुरधनौ लोलान्निक्लाकमलपोः लोलस्तालसतृसमयोः
लीलाविटःकेलिविलाससलेलोपशृंगारभावज भवक्रियास्य हेलामवज्ञानविलासयोम्ह्रा
लासवयोनृपनौचहालः गोलामल्वीमाणिकयोगौदंरस्तानुसमानः पाशेजलेकुनयोंचगो ७२

दावयोंचमंडले श्वलिस्मृताग्यलिर्होमलिस्त्वविशादा

शाये शलिःसख्यांचपंक्तौचसेनौचपविकौलिना कलिःस्त्रा

न्कलहेमूर्खेकलिर्वभगणोऽपि धूलिःसंख्यांतरेरेणौचूलिस्तुक

मठेमनौ मौलिःकिरीटेधम्मिल्लेकंकोलिर्द्रुमचूडयोः शा

लिस्त्वगंधमार्जारेकलमादिश्वस्मृतः पालिःकर्णा

लताग्रेश्रौपंक्तिवंश्रायभेदयोः पालेप्रस्थे

वि
को
७२

73

वोलकायोज्ञातशमफक्षियामपि किली
स्यादालपत्रेविद्रुमामहतेनोश्शके वली
स्यादजमोदायोश्वभ्यभेदेपिवीरुधि
पल्लीकुटग्रामकयोः पल्लः स्थल
कुसूलके नलीनकुल्यांनलः
स्याज्जलाधारांतरेपिच

घृतयोः कमलं सलिले ताम्रे जलजे व्योम्नि भेषजे मृगभेदे च कमलं कमला श्रीवरस्त्रियोः
चपलः पारदे मीने चारके प्रस्तरान्तरे चपला कमला विद्युत्पुंश्चली पिप्पलीषु च चपलः त
त्क्षणिके शीघ्रे चपलस्त्रिषु चञ्चले उपलः प्रस्तरे रत्ने शर्करायां स्मृतोपला उत्पलं मांसशून्ये
स्यात्कुष्ठेन्दीवरयोरपि पुलिने च समे वाग्रावतिलो च सवानयोः पाकलं त्वविलं च वारण
वस्त्रनिवल्कले गरलं तु विषे माने गरलं तृणमूलके तरलश्चञ्चले षिंगे हारमध्यमणा
वपि भास्वरे चापि तरला यवागूसुरयोर्मता सरलः पूतिकाष्ठे स्यादुदारावक्रयोरपि कपि
लो मुनिभेदे स्यात्स्यावके च गवान्तरे कपिला शिंशपायां च रेणुकागोविशेषयोः पुंडरीक
करिण्यां च पिंगे तु कपिलोऽन्यवत् पललं तिलचूर्णे स्यात्पललं पंकमांसयोः पललो या
तुधाने च पटलं छदिषि वृन्दे पिटके नेत्ररोगे च तिलके च परिच्छदे ज्वालाः पिङ्गमध्ये च मेचके
मदनद्रुमे केतने च कुद्दालः श्यामे कुद्दाले कुद्दामातरि वृहद्वाहकभेदं च कुद्दालं नीलवास
सि पिप्पलो वो पिप्पले स्यादृषिभेदे निराकुले पिप्पलं च स्तनच्छेदे भेदे च सलिले मतं फाण
यां पिप्पली चोक्ता धवलः सुन्दरे सिते महोक्षे चाथ धवली सौरभेय्यां मदारुणा क्षवलं चो

वि
को
७४

त्वलेमक्काफलेपिवटीफले कपालः शिरसोस्थ्निसमूहेपिच कपालंसमलस्त्वस्या
द्योग्रेमसलीमता नालमूल्यामायवण्तीशुद्धगोपिकयोरपि निचुले हिजलनयोनिचुल
स्त्वनिचोलके पिचुलोझावुकेपिस्याद्द्विजलोजलवायसे विपुलः पृथुलेगाधेमेरुपश्चि
मभूधरे तमलः करवृतेस्यात्तमलंरणोसेफले वकुलाः कृमिकागावपेलाश्वस्याग्निपके
योः शमूलेचशाणिकेचक्षितौपिस्याद्विलिंगकः वकलंकल्कपत्रेग्रोक्षितौवकलेगवि पे
लायांनीलिकायांववकलः कृमिकासव वकलंधान्यतमसोर्गौतलोमरत्नट्टमे मात
भ्रांतविपत्तरेव्रीहिभेदेचमातले कुटिलंवाच्यवद्वक्रेकुटिलामरिदंतरे जटिलस्तुजटाधरेके
जटिलामांसिकौषधे स्तनलस्तनलोवापिपातालभुवनहये स्यात्तामहुलिकावंधेरतो
गुलिकरेकमात पिचलंतैजसद्रव्ये पिचलः पितृसंगते पिचलातोयपिप्पल्यांनिस्तलंव
र्तुलेचले कुंतलः स्याद्वकेदेशेके किलांगलयोरपि कम्बलोनागराजेस्यात्सास्नाप्रावार
योः क्रिमौ कम्बलस्त्वाजनदामंसंगेकम्बलेसलिलेमतं शंवलंकूलपाथेयंमत्सरेवसमीरि
ते कंदलंनकपालेस्यादुपरागेनवांकुरे कलधतौकंदलीनम्रगान्तविशेषयोः पिंगलः

स्यान्मनौ कटे वंशे शोः पारिपार्श्वके तिसिभेदे कणावग्रौ पिंगलः कपिलेग्नवन् कला
लिकायां वेश्यायां पिंगला कमदसियाम् जंगलो जलरहितदेशे मांसे च जंगलम् मंग
लेभ्युदयेसि स्नेन हस्तां याम पि मंगला सर्वार्थं तत्रां चापि मंगले समुदीरितम् कुंडलेवल
ये पाशे कुंडले कर्णभूषणे गडूच्यां कुंडनादौ च कुंडली समुदीरिता स्यात्कुंडले द्वादश
राजके पांदे शो च विंवे चक्रदंबके च कुड्मभेदे मुपर्णये केपि भजंगाभेदे मुनि मंडलः स्यात्
स्याद्गोलेन कलोले दंडे वांतकपारयोः निर्मले विमले विद्यात्त्रिमलाक्षकयोरपि यो
कलः स्याक्क सोमस्य पाणिके पिशिताशनि पांसलः पुंश्चले पांभोः वृहद्गोणे पांसला भुवि
संकले वाच्यवद्यामेव्य मृहा च व च स्यापि उज्ज्वलो दीप्त शृंगारे विशदे वि विकासिनि वे
जलो वेतसा शोकानिनिपादथ मंजलः निकुंजेनप्रावले मंजोजनलरंकोच मंजलः पिंजले
तहरिद्राभेक श पांच पिंपिंजले पुद्गलः संदराकावेशकुलम्बात्मदेहयोः जंवले देवताभेदे
जंभीवे चापि जंभलाः कुंभिलः स्याच्छके चौरे श्लकका पायाहूवे काय वंदिको लापिनेत्या
नेद्ररवास्तककशाकयोः ग्रंथिलो ग्रंथिसहिते करीरे दौ विकंकते वाभिलो दांभिके वाम

वि
को
९५
75

रमिलो रमले स्मरे वार्दलं दुर्दिने मेलानंदा ग्रामपि वार्दला नंड़ला ख्याविड्गे स्याद्दान्यारिति
करेपिच तूबलः कपित्थः स्पृक्षेवंध्य रामोववानिति निष्कलस्त्वकला शून्ये नष्टवीजे चवा
च्यवत् पाकलं कुष्ठभेषजे पाकलः कुंजरज्वरे पाचलो वचनद्रव्ये पि लानलयो रपि पाच
लो वैरिवीरे स्याद्रूहे याद स्मिवा समये पाटलः श्वेतरक्ते स्याद्राशाभी हो व पाटलः पटलः पट
लापि स्यात् स्याः शष्मे च पाटलं लोहलः शृंखलाचार्ये भवेदव्यक्तवाचिनि कोहलः मद्यभे
देस्याक्कोहलः स्यान्मगणा वपि लौनिले गंडले शोकस्तौ तिलंकरणान्तरे हेमलः स्वर्णकारे
स्यात्कृकलासे शिलांतरे घृणामलो मेचके त्रस्यो कोमलं मृदुले जले कमलः कामुके रो
गे मलो देषावलंनयोः येतालो कविटे दमे गोलके मलले हले गांगिलो लो हलः दुस्याङ्गोवि
ला गोरसर्षपे फेनिलः स्याद्दरिष्टे च फेनिलं बदरीफले मदन स्यफले चापि वाच्यवस्फेन
वस्यपि शैवला ख्यो च शैवाले शैवालेपि च शैवलं शैवलं पद्मकाष्ठेपि शैवालं च जलांतले
शीतलं पुष्पकासीसे शीतलं जलमलयो द्भवे भवेद्रामन वर्णोच शीतलं शिशिरेन्यवत् क
ह्रीहलो हलहलो लोलेकहलोलः परिवं क्लिति पटोल सो षधीव स्त्रभेदोन्योन्त्यापटोस्यपि का २

कोलोविषभेदेस्याद्द्रोणकाककुलालयोः तमालस्तिलकेखड्गेतापिच्छेवरुणद्रुमे श
वेलःश्मशानेशांतेश्चवेलःपर्वतांतरे शृवेललवलापेस्याद्वेलःमूलमूलके कपालं
शिरसोस्थिस्यात्घटादेःशकलव्रजे कुष्ठरोगविशेषेपिगोपालोगोपभूपयोः किंटाल
स्ताम्रकलशेकिंटालोलोहगर्गरके पातालंनागलोकेस्याद्रसातलेवडवानले प्रवा
लोवल्लकेदंडेविद्रुमेनवपल्लवे शृगालःकुटिलेसज्जनेवसेमदनदंतिनि करालोदंतुरेतुंगे
करालंचकुटीरके करालोग्रणातैलेपिकरालोभीषणोन्यवत् मृणालोनेत्रकेदैत्येमृ
णालीउसंरीबिसः कुलालःकुंभकारेस्यात्कुक्कुटेकौशिकेपिच कुद्दालोयुगपत्रेपिकु
द्दालोभूमिदारणे विशालोनेत्रपिंडेपिपिट्टिलोपिच्छगांनवे जंबालःशैवलेपंकेकीला
लंरुधिरेजले कंवलःपूर्वपोर्द्धेलौकापाश्वतनिंबके शावीलेक्वापिकुल्कोपिस्याद्रावी
लेवियानके नाभीलेनाभिगर्भोष्ठेवंत्तगोवोन्नमेस्त्रियां कोमलःपक्षखेतिसदृशा
यांउभावपि उत्फलःकरणोहीनामनालेपिविकंबरे शपालःस्यात्नगोवेनिशाशी
लेपिफरे श्रद्धालयोहरिस्मांवश्रद्धावतित्तवाच्यवत् लांगलोमेढ्रेपुच्छेशाहेलोनात

वि
को
७६
76

सांतरे व्याघ्रेव पशुभेदे वृषभे मेरुकल्वः स्थितः वाकलो बालसंज्ञाने वातूले मारुताश्रये क्रक
लेशंकुभिः कीर्णे घ्राणे वापि तथानले कंकालं स्याद्कलेवलो मेस्तलं शाकेपि च जंबूलो
जंबूविजपे जंबूलः क्रकचे क्रकरे चक्रालो गोमक्रंदे स्यात्नगभेदे चोमालउत्कटे घोषेपि विकच
लेपि स्यादुत्तालः स्लवंगमे तूणधाने स्यनाथे स्याच्छुवलितवाच्यवत् विशालानिंदवाक
रुणे विशालो नृपितोपि विशाला स्तृतभेदे स्याद्विशालं लेधुम्नवत् मेखला खङ्गवंधे स्या
त्कांचीशैलनितंवयोः शृंखला पुंस्कटेवस्त्रवंधेपि निगडेपि च कवेला विहकणीस्यात्
कवेलस्तुकवासमपि प्रवलावस्तथायं स्यात्प्रवलः शैलकीलयोः वंवलाननदिल्हस्योः
वंवलः कामुके विले इल्वलस्ताराकाभेदे इल्वलो दैत्यभेदयोः पिच्छिला प्रोडली सिंपुभेद
योनकिकामव पिच्छिला शिंशपायां स्यात्पिच्छलो विजलेन्यवत् समला पाटलो ग्रजवत
मालिकयोरपि भवेस्म`` कषायां च महिला भीरुरंगयोः सिथला मनस्यहूणो स्यात्सिथ
लस्त्रकिलामिति संविलान स्तनेगायां नारीमदिरयोरपि रसाला मार्जितायां स्यात्तिक्षार
वोपितरीक्षु रसालं हृषितं वेजे च रसालं सिक्थकेवले रसालश्चेत्त्वहूनयोः विमला शीतला १

यौवभवोभेदेपिनिर्मले विमलममलालत्वाममले विषदेभ्रके श्रीफलीनीलिकाया

स्यांमालूरः श्रीफलः स्मृतः वंशलीनलमालीचसप्तलीकामकारियोः शतिलीवागुरायां

स्याद्वारीमत्स्याचभेदयोः नांगलीमूकशिंबांस्याज्ञांगलालपिकपिंजले लांगलीजलपिप्प

ल्यांलांगलेक्रसमांतरे सीरेपिलांगलंनाटकग्रहद्वारविशेषयोः शृंगलीकरणालायां

कर्णिकायांगजस्यच शृंगलीविषविषायां शृंगलीजालिनीफले कदलीवैजयंत्यांस्या

द्रंभायांहरिणांतरे कदलाशाल्मलीशिंबीर्विकासवकर्यते नक्रलीक्रक्रटीमांस्योत्क्र

लः पंडवेपघ्नौ नक्रलीक्रक्रटीकेदेनाक्रटीवभ्रमराभ्रयोः। नेपालीनवलीमनःशिलासच

हलासच नांहलीनागवल्ल्यांवनोह्लंक्रमकेपिच पांचालीपनिकागीत्योः पांचालोजन

देशयोः शाल्मलीतरुभेदेस्याद्द्वीपभेदेपिशाल्मली केवलीज्ञानिभेदेस्यात्केवलस्त्वेककृत्स्न

योः निर्णीतेकेवलंचोक्तंकेवलः कुहनेक्कचित् काहलीतरुणांस्यात्काहलंभृशशब्द

योः वाद्यभांडविशेषेचकाहलीकाहलः खले गंधोलीवरटीभद्रामहीशकपित्थावुभौः श्वे

नलिक्रटनेविंध्यारंजलिंकरसंपुटे मतराः मरकलःस्यान्मनेभेमटनाद्यक्कवाविच भवेत्

वि
को
११
77

कलकलः सर्ज्जरसे कोलाहलेपि च मतेविवकलो महीध्रभेदे रमनेपि च बृहद्बलो गुडा।
केशो महापटलेपि च परिमलो विमर्देपि स्यान्मनोहरगंधवत् रलोपमर्दे विकसद्दहा
गाद्दिसौरभे पवफलः स्मलो वणौ मांसीक्ष्टन्नयोरपि मञ्जाफलेन्नकपूरे मोम्किकेलव
लीफले सदाफलः स्कंधफले नारिकेले पुरंदरे विट्टःफले कमेफलाकमेदंगविपाक
योः मधुफलो महाकाले करल्यां मधुफलस्यापि भवेद्दाकफले शाककाम्ये केकरकेपि च
हालाहले विषेऽप्येषां हलाजाकृयोरगे कृतहले कृतके स्यान्नपशाले चक्रन्नहले वलामले
दमनके न्यामकवकेपि च महावलं सोमकेपि च लाढ्योपि महावलः भवेदतिवला घोच
प्राथाशालो वलाहके भ्रमपि कंदमालः स्यामपरीक्षदभोरयोः महाकालस्त्रिनयनेक
त्यांने ··· ··· ···· · लोभृंगराजे माणिराजविशेषयोः भवेदक्षफलाभिध्यामलपीनी
पञ्चतयोः नलोवलमलो वारिनिर्गमसेवलेपि च गंडशैलो ललाटे स्यान्मूलस्यापलो।
गिरे उन्नूखलं गुग्गुलौ स्यात्कंटक्यर्थे पुन्नूखले चक्रवालो द्विभेदे स्याच्चक्रवालेतमंडले सम
नः पोटगलो व्यासे नलेपोटगले कषे हस्तिमल्लोऽभ्रमातंगे हस्तिमल्लो विनायके भस्मन्

लेग्रामकूटेपांसुवर्षेहिमेऽपिच वातकेलिः कलालापेशीगीतिनांदेनसेवने कमंडलुः
स्यात्करकेपर्यटीपादपेऽपिच शतमालातसूत्रेस्यादकंपमामपिस्मृता मणिमालासमृता
हारेस्त्रीणांदंतक्षतांतरे शलिनालामलावेणीकाहलावेणायोरपि वजलताघृष्यवस्तो:
सोरभेपिरजस्वलः वकाशीलामपिमाजः श्रिवमालौषधीभिदेः शतिवलावलाभेदेश
वलेतिवलेसिनः भद्रकालीनगंधेस्यामामाधामौषधीभिदि हविनालीनभोलेखाहवे
त्वङ्गालतासव शंकपालीमतक्षतौनाद्विकापरिवेभयोः गंधफलीशिरंगीस्यात्कोर
केचंपकस्यच वतालताः श्यामलीवलस्यात्धोकलालापकयज्वनोः स्यात्मांडूकेवलः
श्वेतकंवलेवाशीवांतरे पककेंडलरस्येषसौनेदितिथलापिपे भवेद्रूप" लक्ष्मसम
मात्स्यभेदयोः क्रूपीटपालमिद्धेतिके निपानसमरयोः भवेत्सरवनतालीनहतिका
गंधिरःसनि पंचालताः इतिलांतवर्गः वः सांतनेवसेवानेवः शाहः परिकीर्तितः वे
प्रवेतसिजालीधारिवाधेचनदल्पवत् स्वतालतावात्मपनयोरात्मीयेचमवदसाः पकात्त
वः भवः संसारसंतामिश्रेयः शंकरजन्मसु रवोद्रावणात्याख्यानेवलाग्निवनयोरपि द्रवः

वि
को
१८
78

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

यांचभेजलौकल्कयोरपि सत्वंगुणोपिशाचादौबलेद्रव्यस्वभावयोः शान्तात्वेऽव्यवसायेच
विनेशाणिगुजंतव सात्वंसामनिरोत्तिायेकदोपायेसनोविद्ः कित्वंपायेसराशोजेविं
वेतशोखलेपले तत्वंवाद्यभेदेस्यात्स्वरूपेपरमात्मनि कस्वरतेवोविमौशाह्मीकमनाद्यांम
गद्ययोः विश्वंसमस्तजगतोविंगोदेवोधनागरे विध्याबातितिविद्यायांस्यात्स्वः पुंवादवामि
तोः पार्थः स्याद्धवेवकौपांतेपरमागतोपिच शांधंसमाणतेवातिहूयवत्मेलिवेपलेपक्वेप
लिलात्वैपिस्याद्दिनाशाभिमुखेपिच ऊंहेवद्रुमेकलहेहंद्वंमिथुनयुग्मयोः ऊंधंस्यादुभयेन
त्वंगेतोपरिष्ठादपिस्मृतम् यांतस्त्रांस्वर्गलोकेचगगनेचप्रयुज्यते प्रविः पोलेरकोमेषेम
वेन्मूषककंवले मतमस्त्यामवीशोक्ताशोविमूर्जेनृपांतरे कविः काव्यकरेसूरौकविवो
ल्मीकिशुक्रयोः कवीवलीलिकयितांक्रविःशोभाकविर्मता शीवापिकेपयायांस्यात्रति
शायामयोच्यते देवानंगिनीभेदेवेशानलस्मारत्रियाम् लव्यांकदेजभेदस्याफलेवेशवदन्गं
नरेनीवीपरिधानोग्रंथौस्त्रीणांजघनवाससः पृष्ठीभूमौषस्त्रीहिंग्रपतिकाक्रमस्त्रीनयोः
लग्रीकस्त्वविवतायांसभेदस्यंदनस्यच सुतनाः प्रभावोजनलम्लेस्याजन्मन्यपिपराक्रमे

वि
को
१८
79

घ्राघोपलव्ययो स्याने विभवो निभृते धने प्रसवस्त्व फले पुष्पे वृक्षाणां गर्भमोचने लोको मातेव
सचिवः सहाये मंत्रिणि स्मृतः कितवो धूर्ते वन्मत्ते वंचके केकन कान्वये त्रिदिवाश्चिद्दशावासे दि
दिवासरिदंतरे रूलवः सूपकारेस्याद्भीमसेनेपि गोपुदि पल्लवः केसरेवेद्यांविटपे विस्तरे
बले शृंगारे लक्तकरागेपि विद्रावस्तु पलायने ब्रह्मोव पुंगवः श्रेष्ठे पृष्ठे भवी जवाणेत्रे उद्दवोम
त्तले विस्तो हस्तवेदेवर्णपावके उत्सवो महउत्से केश्वापकरकोपयोः केशवो वासुदेवेस्या
त्पुंनागे केशवत्यपि केनवं ऊष्मले ट्नेफेववो जेवृके स्वम्भे रौरवो नरके चौरे कैरवः कितवे
रिपौ कैरवं कुमुदे चोत्कंचे द्रिकायां त कैरवी भैरवं भीषणो स्ट्रे भैरवः समुदासृतः सैंध
वोमणिवंधेपि सिंधुदेशोद्भवाश्वयोः बाडवं करणो स्त्रीणां मौर्वे विप्रेषवाडवः बाडवं वडवा
संघेरो बाडवोश्वमानयोः श्रावस्त्वश्मनि त्वाने श्लेषदेवदराशिते शावत्वं भावसंहत्योः शा
णोशावो वोहिषि माधवस्त्ववसंतेस्यात् हैशाखे गदाधने माधवी मदिरायांवसुहंस्या मति
मुक्तके मधुनः शर्करायांच मालवो मुनि तेयोः श्रीतेव मतसंभूते स्त्रीरत्नः शच्याधो रपि
मागेवः पशुरामेगजे शुकेस्त पल्लवति भार्गवी दूर्वा मवत्यां च कमलाम्रितपूलयोः श्राद्धवः मु

द्रवेयागेराघवोरघुवंशजे महामीनप्रभेदेपिजलदेराघवोमतः तांडवंकथितंनृत्येतृणभे
देपितांडवं निह्नवंविकृतौविघादविश्वासापलापयोः संभवःकथितोहेतावुत्पत्तौकमले
पिच आधारादतिरिक्तत्वमाधेयस्यचसंभवः बांधवोबंधुसुहृदोः पंचत्वंनिधनेमतं पंचा
नामपिभावेचप्रभावःशक्तितेजसोः अभावःस्यादसत्तायामभावोनिधनेपिच निष्पावः
शूर्पपवनेराजमाषेकडंगरे पवनेशिंबिकायांचनिष्पावोनिर्विकल्पके सुग्रीवःशोभ
नग्रीवःसुग्रीवोवानराधिपे राजीवोव्याघ्रगोमत्स्यभेदेराजोपजीविनि गांडीवंगांडिवे
निस्त्रिकोदंडेकार्मुकेपिच शलीवंशयानेविघादसमेलोवमन्यवत् पार्थिवोनृपतौभूमे
र्विकारेपार्थिवोन्यवत् पार्थिवीस्याज्जानक्यांदीदिवोद्विषणोत्रयोः प्रसेवःकथितोवी
णाःस्यूतेगलस्तनयोरपि वाडवोवाडवाग्निभटाश्वयोः स्त्रीविशेषेद्विजातिस्त्रियाम् कारवीमधुवारीष्य
नकारवेत्कृष्णजीरके स्थवीकारविलेस्यात्कृष्णजीरकजीरयोः सचताः भवेदभिषवःस्ना
नेमध्यसंधानयज्ञयोः उपप्लवःसैंहिकेयेविप्लवोभादयोरपि परिप्लवश्चंचलेस्यादाकुले
पिपरिप्लवः कुशीलवस्तवाल्मीकौनटचारणयोरपि अपह्नवोपलापेवस्नेहेवापह्नवो

वि
को
८०

मतः। पराभवास्तिरस्कारे विनाशे च पराभवः। भवे स्मारशिवः पारदे गोप्रहारमते द्विजात प्राग्वे
स्यादीनवो दोषपरिक्लिष्टवन्तयोः। विद्रुः शीतम्रवेशम्भोशैलीयतकृष्णयोः। सैंधवेपि श्रीगी
वो मार्गशीलाश्वकृष्णयोः। वामा गौः स्त्रगणा माणौ देवचाल्पाम पिस्मृतः। स्वभावेषु भावेष्ट्वात्रिस्म
ये भावस्तूचने बलदेवो मतो वा तेकलिन्दी भेदनेपि च बलदेवमपि ज्ञानं स्नायमाणो वधौ वृषः
जलविल्वस्त्रपंचांगो राकर्कटे जलवत्वरे रोहिताश्चे करद्गजानोः हरिवंद्रनूपान्मजे महदेवा वला
दृष्टो मला शावि विभेषजे महादेवीन सर्पोऽव्यो महदेवस्य पोऽद्वे जीवं जीवस्य कोवेस्यादुमपव
विशेषयोः। चक्रवलवाः। शशितभवमज्ञादेन साब्याश्शीतेभवः। पंचान्तवाः। इति वान्तवर्गः।
श्रीवेशघायनमित्याक्रहिंसः शास्त्रनिराचयेते शंकस्यालोमलवेशे च शंपरस्वलालिस्मृते पकात
रः। वशामायनवतायोस्यात्स्वामिलाषभुलयोः। वशावंथ्यास्ननायोषा स्त्रीरवीकरिणीषु च
कृष्णौ वामनमतेट्मेयो कृष्णहीपेक्रशांजले कृष्णीफालेपिचल्वायांकृष्णपापापिष्ठमनयोः। कृष्णा
वाच्यवदान्योता स्पर्शः शाणिपिशुद्धयोः। स्पर्शोगंधवशैवोदेस्पाताशौषकृषांतवे दर्शोस्त्रसंक्रा
मेसूर्येचंद्रयोरवलोकने पशोलवैदिकविधौ राशौ च समरास्ता स्पर्शो भव्याया दानेव स्पर्शो

नेस्पशोनेपिव विस्मलोवैषपमनुजषवेषोष्ठमनीषिभिः पाशः कचांनेसंवाषं कणोने
लोकनाषंकः ब्राषायथैवर्लिंदाषंः पाशः पन्नादिवेंपने नाशः पलापनेषोक्रोनिपिना
नुपलेंभषोः काशस्त्रणोस्पान्लवष्योवारणास्पोंनकापणय कोशोदैस्मांनेवालेफवीदेव
षवेनसि कोषोदिगंववेषोकः केषः पालामृगोपिव इंषाः षभौषांकदेस्पादीषालोग
लदंडके वैषोवैषपाषहेषोक्रोनेपख्येषहमाषके क्रेषोडः लेपिवणादीक्रपास्मायेपिव
क्वविन् वंषोवेणोक्रलेववीदृषस्पावषवेपिव दंषाः स्पानवंडनेदोषदंषोममेणोकीतिनः
स्पंक्रनेपिमत्राहुवनमालिकयोदपि श्रंषाः नेषोववेषमोश्राषाः श्रीहोवमनवे पांषाः षु
लिषमषोषंविरसंविनषोमधे दमदषोनेलोवनेवटत्रुहोवीरूपकेपिव दंषावनोववस्पा
षांवक्रोनेस्पटषाशपि लिषादाकहृदिशाषांस्पाद्विषामाहरिदयोः श्राशान्स्पादिषोः षो
क्रापाक्षिषोषारिषुंजयोः पेषीपलालपिंग्रांवमांस्पोंस्वडविपानके मंडभेदेपिपेषोस्पानस्र
पक्ककनकेपिव षालवाः कपिशः भिन्नकेकेषपाविमाल्योंकपिषोमता फलिषोमस्प
भेदस्पादंभोलौफलिशंमतं विवषाः स्पादवषपान्मा रिषुडष्ठपिपोदपि निहिंषोनिभलेवह्रो

वि
को
८१

स्पर्शोऽनुवितने समे वालिशः शावके मूर्खे लोमशो लोमसंयुते मेषके शाण्यकाशीसमस्तकाली
जटिलामव लोमशा शूकशिंब्यां वमर्कटीकाकजंघयोः महामेदातिवलयोः शाकिनीभे
दिवेष्यते विकाशो व्यञ्जने व्यक्तो संकाशः स्पर्शोंतिके प्रकाशो निप्रसिद्धे स्यान्महामात्रप
योस्फुटे निकाशो निश्चयेन स्पेहृताशो निमर्लेवले कीनाशः कार्मुके तुच्छेकृतान्तोपांशवा
लिनोः सृत्वा निवाजनि निशो शोभनाशोपवेतसोः पिंगाशो मत्स्यभेदे स्यान्नथ्यापालीपलाव
पि पिंगाशी नीविकायां च पिंगाशो जन्मकांचने पलाशः किंशुके शम्यां हरिते राक्षसेपि च
पत्रे पलाशं संवेशः शयने चासने पि च निवेशः शिविरे द्वाहविन्यासेपि प्रकाशितः निवेशो
मूर्छने भोगे निवेशो वेतने व प्रदेशो देशमात्रे स्यान्मानेमांगृहसंमिते भित्तावपि प्रदेशः
स्यान्नस्टेशोमसादेशायोः निदेशः शासने पांतभाषणोपशन्याने आदर्शो दर्पणे टीकाप्रति
पुस्तकयोरपि कर्कशः प्रकषे क्रूरे कुपणो निर्दये दृढे इस्तौ माहसिके काशमर्देकेपिलयो
रपि निकाशोप्रतिवतीस्याद्धिकेशी निकवचवल्पियो भूकेशी विल्वनेतुस्याद्रूकेशः शावलेव
हे अतसः प्रपदेशो मनो लत्सो निमित्रव्यानयोरपि जीवितेशो यमे कांते जीवतेशो जीवना

रिपे ग्राह्यग्राह्यमेक्तनवढ्यैभवेदाप्यलाशाके नागायाप्योमनोस्त्रीणांकरणाकरणाश्चये
प्रोढयशोढविभेदेवमस्यांपिष्टकस्यव रसेसोमलतापक्षयनशेषवक्रीत्वः प्रतिवेशःप
रिहृतोभावोस्मविषमंडले प्रतिष्कशःसहायेस्याद्वादोहमपरागयोः उपस्पर्शः स्पर्शमात्रे
स्नानाचमनयोरपि भूमिस्पृग्वैश्यमनुष्ययोः कृतवरकस्यानवलेशनौ समयेशोपराहेस्यात्
भाषाभेदावपानयोः उपदेशोविदेशोवमेघलोवेचवनैन तेउपधाः पशुनाभेशेकवेत्तूणे
सेपिपि स्वेडमलकमैषम्यैसिंहिकालनयोपिव प्रतरपाशीलत्वहकायांकृत्त्वलाकेतकेपि
व मलापेचटसीहगोमास्याभावास्ययोरपि वत्सरे वनस्तराः इति षांतवर्गः स्पष्टसंकीर्णयोर्ने
त्रेहषस्यास्नागमोतणे षः पवोलेसमीरणाग्नः बोलस्मचलिगयते पकार्तरा: सूषः
स्याद्दूषकेपमैसेशमेयेवश्लक्ष्णले शुभ्रामिभेरयोः शृंगोपांस्मस्वकहसहयोरपि कपिकयां
हृषाष्ठोकाट्टुनिनामासनेहृषी विषंतनागलेतोयेनिविषायांविषाभवेत् नोषधायास्तवनवि
ल्पानोविभीतककनरावपि। मिषंतस्यपनेन्याजेनषोलिप्सापिपासयोः वृषेसेवनस्येहृष्टौ
जंबुद्वीपेवनेविरुः प्रांतेकालेनवर्णोस्यः कलः कार्येणमानयोः मायोत्रीसंतनेमल्तैमा

वि
को
८२

नत्वग्भेदशोषयोः मेषराशिविशेषस्यात्रनोभेषम्बंतरे शोषः संकर्षणोनके चोपशके परेवये
श्रसारेनिश्चनिर्मोल्पदानशोषेलिकौत्तिना शोषणाशोषणोवाजपद्ममापपिनिगद्यते वृषः
स्यादृषणोपापेदोषायाश्रोभमेपिच कोशस्तु कुड्मले पात्रे दिव्ये खड्गपिधानके जानिका
शोथिमार्थेकेपेषणं शाह्वादिसंग्रहे जोषस्तचोषके ध्यानेगोपालाभीकपालिश्च जोषस्तथा
नशब्दयांचोषः कोशोवृश्चने शेषः स्याद्वेषणोश्चशोमेदनोन्मादयोरपि शोशोमोसविशे
वेश्यामोषस्तु सहृश्रद्धयोः त्विट्कुररोश्ववसायेचनिमीषायांकद्रौणिवि विट्श्यासनेचविश्च
योसुषिः शोषविलेपिच सुषिश्चैरवामिश्राद्रोदीपिनावपिपद्माने नथाबाणासनाद्रौनिषः
कामिनिश्रगलौ कृष्णाकामवलाम्पाहे साविणीचकृष्णोमता कर्षः करीषदहनेनयाया
मपिचेष्यते दन्तराः निकषः शाणफलके निकषायानमातरि अकृष्णोराहिभुजगोकल्पं
त्वाविलेनसोः किल्बिषं कल्मषे रोगेप्यपराधेपि किल्बिषं निमिषनिमिषौ कालेप्रभेदेनिनि
मीलने पनषेकवेदेनत्तेस्याद्विश्ववववस्यापि प्रकर्षः प्रकर्षे मांक्षेनयेशब्दाणापादप पौरूषंपौ
रूषेस्यात्कंभात्योकर्मणिनेजसि ऊर्ध्वविस्तृतदोष्णाणिन्मानेपिचपौरूषे कल्माषेनलसे

क्रमेक कल्माषः क्रमपीठे कल्माषो यावकेऽशोकः कल्माषं कोविकेपि च उष्णीषं ना शिरो
वेष्टे किरीटे लक्षणांतरे उरीषः शोभने काले लोभोपद्रवसाधयोः रोहिषं कतृणे ते पुं रोहि
षो हरिणांतरे विश्लेषः स्याद्विघटने विश्लेषो विधुरेपि च प्रदोषः कालभेदे स्यात्प्रदोषो दोषव
त्यते प्रभीषः प्रहरे यमो प्रत्यूषोऽह्नर्मुखे वसौ गंडूषो मुखपूर्तौ स्यात्करिहस्ताग्रलावपि प्रस
लोमितशीलषः कपिलो नटविल्वयोः मारिषः शाकभेदे स्यान्मारिषा दक्षमातरि नासोऽस्मा
मारिषा चार्ये नाविषः कनके वृषौ आमिषं पलले लोभे संभोगोत्कोचयोरपि आमिषं संदृ
का रूपादिविषयेपि च आमिषं यावके शोके मांसे नानाविधं स्मृतम् आमिषं त्वद्भुपिशितेम
पुत्रके च यावके शाकषः शाकिफलके मापके सूतरंद्रिये शाकषं गोपि वाकर्षः कोरंडभ्या
सवस्त्रेति महर्षमाद्रः स्यथोयांश्रमोदेपि शभेज्जने शाल्मूषः शोनामिकायां परिवर्यां कल्पाव
योः निर्गोषाजेनमिक्षापोत्थवसाधशकर्षयोः महिषी नृपपत्न्यां च सौरभ्यामोषधीभिदि
मत्तराः प्रतिमेषः सोमत्स्योप्यवकर्षोत्रकर्षेगो प्रतकर्षोरथस्याथः श्चितेदाकगोवेष्म
ते प्रत्रतर्षः सरापानमात्रेतृष्णाभिलाषयोः वातनृपस्तवान्नलकचयोः शाकुकासके पुं

वि को

८३

वरीषंशस्तोभ्रष्टेप्यंवरीषानृपांतरे मानीषेत्वेउपदशावास्तानककिशोरयोः परिघोषोनिनादे
स्यात्वाच्येनलस्वधनो नदिघोषोऽनुनाये घोषवंदिजनस्मव महाघोषंमनाहट्टुमहाघोषोनिघो
षणो मनाककेटस्मृगणेवमहाघोषामनीषिभिः किंशरुषः किञ्चरेस्यालोकभेदेप्यलंबुषः
केटस्लेलंबुषाशोक्तागंडीरस्वर्णवेषयोः पलंकषाचोत्सरकराक्षागुग्गुलकिंशुके मंजी
रीलाक्षयोस्त्रापिरात्तसेपिपलंकषः चत्वरत्वराः इतिषांतवर्गः सःकोपवासरोमस्वतथा
स्थूलनिरस्यते पक्वान्तः रसोगंधरसेस्वादेतिक्तादौविषरागयोः स्पृंगारादौद्रवेवी
र्येदेहधात्वंबुपारदे रसोजलेरसोहर्षोरसःस्पृंगारमुख्येव्याः रसःस्वाद्वादिनियोसःपारदोपि
रसोविषम् रसान्नमल्लकीपाठाजिह्वापर्णिकंगुषु भासोभासिसमाख्यातोगोष्ठकुक्कुटग्र
ध्रयोः हासः स्फुरोघातप्रभेमध्यदेवरयोरपि दासीवर्गांचविज्ञावदासःकोलाहलेघनो वासः
स्पृत्यलकेवासःकौसुयामपिगोकट्टो भाःप्रभावाससद्मेवभासस्तपेस्मानसयोः ग्रहःपरा
सिञ्चत्यापिगोमेगंधरसोष्ठसोः वत्सस्तर्णकपुत्रादेवर्षेः वत्संतुवक्षसि ध्वान्तस्तंभेहारबभे
देसुवकेर्गंधपर्णके वासोगेहेप्यनस्थाने वासःस्याद्दाटकृषिके व्यासोमनोस्याद्विस्तारे

त्रासो भीषणरोषयोः हंसो विहंगभेदे स्यादर्कविष्णोर्हयान्तरे योगिमंत्रादिभेदे च परमा

त्मनि मत्सरे निर्लोभनृपतौ हंसः शरीरमरुदन्तरे ध्वंसः स्कंदे विभागे च कंसो दैत्यान्तरे मता

कांस्ये च कांस्यपात्रे च मानभेदे च कीर्तितः मांसः स्यादामिषे मांसी कक्कोलीजटयोरपि

वसुर्मयूखाग्निधनाधिपेषु योक्त्रे न के स्याद्वसुरष्टके च वृषो वृषौ स्यात्त्रवणेष्वलिर्वसनस

ते स्यात्समयुद्देशवसू नासा तु नासिकायां च नासा द्वारोर्ध्वदारुणि मन्मान्तकरिनावासी

प्ये हृम्मन्निकयोरपि हिंसा चौर्यादिविषयोः शंसा वचनवांछयोः मिसिस्त्वमधुरीमांस्योः

पातश्च्याजमोदयोः कांस्यं विकलवा विस्यात्कांसशास्मा प्रयेपि च शस्त्राख्यानजमोश्च

केदरीवीकृयोरपि ख्यातवाः शलसः पादरोगे स्यात्क्रियामर्दे तु मांनरे शलसा हंसपायो

वरभसो हृषवेगयोः पुनसः कंठकिफले कंठके कपिकृमभेदोः लालसः स्याल्लमपुरेषणा

मेस्वरसापि च सारसः पतिभेदे स्यात्सारसं सारसीकृहे स्त्रीकामोत्कपठे स्यात् पंकजेऽपि

नवासमि स्याहसंतबलात्काराकृतकार्ययेरपि च वाहसो नलनियोगे जगरे सुनिष

ण्णके प्रालामालारसाचापि याबुजानस्मातिरेकयोः औत्सुको चमसा मसुस्संते ये च म

मर्थने कीकसः क्रिमिभेदे स्याद्राक्षि कीकसमस्थनि पायसं परमान्ने स्याच्छ्रीवासेपि च पाय
सः वायसो नाडिजंघे स्याच्छ्रीवासे वायसे द्रुमे काकोडुंबरिकायां च कायमाल्यां च वायसी
मानसं सरसि स्वान्ते प्रासो निहलो मनः ग्रास्यासिकापरिबेदे वाषासो विवर्ना निके
उल्लासः प्रणालाष्वासेग्रपवेयग्रणांतरे हृष्णासो यल्लिपत्रषो विलासो भावकीलयोः वी
तसंवेयपलोपायेमग्णालांपतित्ताममपि लेशामेवचविष्वासस्ट्टत्वोः शावराणोमलम उनमःक
णेप्रत्ययेशेत्ववेचावतंसकम वीभत्सो विकृतेक्रूरेण्यन्नेवग्रणान्तनि विहायानाम्विदे
शान्तेपंशिनेवाभिधेयवत् भूयाहकृतरायैस्यान्नरायेत्वदोव्ययम् ज्यायान्वद्धवप्रान्तेच
टूविहोतव्यसर्पिषोः रोपःस्यादथमेकृवेकृपलोपिवकच्याने वेथाविधौत्रयेविस्त्रौवायाः
पावपरायपोः वद्धोटीमोभ्रीषेववद्धौत्रूपेपिवक्कविन् छंदःपदेववेदेवस्तैरावाराभिलाष
योः पलोपरायेकल्लषेमनाक्रिमनीपयोः रोदस्प्ररोदसीचापिदिविभूमौपृथकपृथक्
सहस्रयोगेप्यलयोरोदःस्याद्दपिरोदसि ओजस्तेजसिधान्नलामवर्हंभसूकाशयोः ओजोव
लेवदीमौचलेजोयाम्निपराक्रमे प्रभावतेजसोःसायरजःस्यादार्तवेग्रणे रजःपरागोरेणोव

रन्नोवन्यरिकोर्तितम् वत्सभेव्याख्यानोदेहेतवः स्यात्तीरनीरयोः वपःपतिलिणिवास्यादौ
वयोयौवनमात्रके पुणल्लमंगलेयमैपुयानत्शत्लेनवाख्यवन् पुणसीकविंपिप्पल्ला
ममधानात्नयोरपि स्रोतोंबुवेगेंद्रियशोकः समलिचाण्डरे स्त्रिवः पुथालेसेनागभागम
स्तकयोरपि नस्पोंशषणादेस्याद्गमेलोकांतरेपिच नपोमाचेवशीर्षेसम्बलोघनशक
योः नपःशभातेसंध्यायामरःपुष्पेवरत्नसि नमेपकारेसभोतेनमःपोकेरणांतरे न
भाव्यांत्विनभोमेघेष्यावलोवपनदुहे ख्याणोमृणालसूत्रेचवषोंसवनभोःस्मलः नरोव
लेववेगेवरेनःशकेचपारते ग्रविंमेघूलविशीलविपोवंहिःकशाकनाशयोः महोवलेस्पोति
खिमागेंषीषंह्मंनयोस्थापिमहःशमिटः रहोपिगुलेसवनेपितन्वेमहोभवेडम्मवनेनसो
म ज्योतिःप्रकाशेदृष्टिनारकासज्योतिर्दिनेवाप्यनयोरपिस्यात् पत्रुःशिषालडमनाशी
भेदयोःपातसनेवापिपत्रुयेव श्रासीकनकाहिनागेसापवनाशानदेहृयोःपासतीतिवदे
श्रूयंनाननसीरनसः स्त्रियाम् नामसीतिवद्गगोपांनामसोभजगवले प्रक्सीकालि
कानीस्पोःपक्सः स्पवेपमे प्रतवाः भवेदूनरमःसाईनिपांसेसोरदेशव कपृंरपील

वि
को
८५
९५

पात्रेपि च सम्यक्सिद्धरसेपि च सर्वरसो मनोवायभोरभेदेपि सूत्रके मन्त्रेनामसंपयेनाग्र
कांचनयोरपि सिद्धरसो मेघ्याद्रिश्रमलिष्वपि दृश्यते महारसः स्यात्खर्ज्जूरे कोशकाम्ल
स्त्वमेहाति रासमयमक्रूरासेम्याः समसिद्धावलावपि षष्ठीनामानिकीगोष्ठांशुंगावपिविहा
सयोः श्वः श्रेयसे च भद्रे स्यात्ममवानेदेवशामेगति त्रिः श्रेयसे त्वकस्याति वं द्वद्वुडापवर्गयोः
कुंभीनसो विषज्वालाफलदृष्टिभुजंगमे कुंभीनसी जनन्यां च लवणाख्ये स्यात्तमः म
लीमसं त्वमलिने पुष्पीकासीसलोहयोः पौर्णमासं पौर्णमासी स्यौ पञ्चदशीमयोः क्रमात्
श्रोपि वासो निवासे च संस्कारधूपनादिभिः वेद्वासो दशग्रीव करवालेपि मात्रके वि
श्रावसः स्यात्पुंर्वभेदे विश्वावसुर्निशि विभावसुर्दिनमणो हारभेदे च पावके प्रनवेसभे
वेद्दत्ते कामायने मृनावपि राजहंसो नृपश्रेष्ठे कदंब कलहंसयोः कलहंस स्तुकादंभेषान
हंसे नृपोत्तमे ध्वंसः परिणामे ध्वंसे विद्विनाशने समानामपश्चमात्रामात्रा विकाशनिपकाश
च नीलांजमापसभेदे सविद्वेदेवविद्युति समे धामसत्वबुद्धौ स्यानुज्योतिषमत्स्यामसपीप्यते स
मनाः श्रव्यमालिमो व्रिटसो कोविदेपि च श्वेतामलमनोदृढे शनीबीहिकयनावपि विद्वा

यत्त्रशाकंतेस्याद्विहायसस्त्वखगमेंति विसोनाम्नकृकस्यायांत्रिस्रोतासरिद्वेगे श्रयोकाश्च
नगौकाश्रश्रावभः सिंहपलिताः नरविंकल्पभेवक्लौरिवौकाश्रयानकेश्वरे रीचोऽग्रः पाल्य
लौकाकेमानेंऽपिवजीवके समाधिः पावकेशोकः समाविक्लवलोचने कनीयानत्रने
त्वल्पेकनीयानतिप्रलिच वरीयानतियोनिः स्यादभीष्टश्रेष्ठयोगयोः साधीयानतिवाढ
साधुसाधीयोवराश्ववत् वत्सलतोः स्याद्भमस्रमसंद्रेविद्रपैरुमालयोः हिंग्रतियोम
हस्येषतिपिहिंग्रवसेपिच दिव्यवत्तः सवोपमभेदैर्वेचमलोचने हिवाण्येनसंश्राफरिवा
करहविभेने पंचात्तराः इतिसांतवर्गः हः स्यात्संबोधनेपादयुराणोनाव्ययंधिवे पकात्त
गः महोवलेमहाप्रकृपाण्योनवनलभेषजे महदेवाक्रमायोश्चमहः शाणोमहाभुवि ग्रहे
त्रुग्रहनिर्वेधग्रहणोपरागोयमे स्पृयादोहनलाहोचसिंहिकेयोपरागयोः वहः स्याद्वृषभस्कं
ददेशोगंथवहेपिच वहीवलोकेकिपिंकेग्रहंपत्न्यांग्रहेमतः ग्राहोग्रहोवराहेवनाहोवं
धनक्रूरयोः स्नेहस्नेलादिकरसद्भमस्यान्मोदटेपिच शोहोनिश्रणनकैस्यात्मोहोगनोऽश्चि
पवेगाः मोहमिक्रेतिमूर्च्छायामविद्यायांचमूढपः लोहोल्तयामहकेलाहंमोगकेपवेत्तपि

वि
को
८६
86

व ब्यूहस्तु बलविन्यासे निर्माणे वृंदतर्कयोः सिंहाः कंठेरवे नागात्‌ उत्तमे चोत्तरे स्थिताः सिंहोभ
शृहृहस्यौ स्याद्दासकेतन्दमानति वक्रः स्याद्विपलोपादिसंख्यास्तु'' अभिधेयवत् ग्रहीर्हिंसाग्रामसे
सर्पेपीडानुग्रमवांछयोः गुह्यानगाह्वरेसिंहवामेस्कंदेगुहोमतः वाहस्यनायोवाहस्तुमा
नभेदेवृषहृये महीभृमोमहीनयोंमहृत्स्वसवनेत्तमोः शक्तःस्यात्कोकिलालापनहुंकल
हंसयोः खतपाः पटहस्तुसमारंभेस्यानंदेपटहोमतः कलहः खड्गकोपेस्यात्दृष्टिनामो
वयोपिच संग्रामेविग्रहः स्यातःकायविस्तारयोरपि शल्लाहाकोपिविग्रहः ग्रावेहोयोषि
तोष्ठ्यागोनदोरोगसमुद्भवे सवलाः ग्रवग्रहस्तिमनोवृष्टिरोधेवानालिके स्ववंधनानिषेधे
विश्वतिवंधेप्यवग्रहः प्रतिग्रहःस्वीकरणेसैन्यपृष्ठेपतग्रहे द्विजेभ्योविधिवद्देयनमुद्दहेवग्र
होनदे परिग्रहःपरिजनेपत्न्याःस्वीकारमूलयोः वापेसुणग्रहंविंयाद्दपयोनेसुक्लवे
सुभिग्रहेभियोगेपिग्रहणेगौरवेपिच परिवर्हस्तुराजार्हेवस्तुन्यपिपरिच्छदे पितामहो
विरिंचेस्याज्जनकस्यजनकेपिच नमोपहःसहस्रांशुसमशांकजलनेष्विव उपग्राहोनुपा
लेपपिंडेवीतानिर्वपने परीवाहोजलोच्छ्वासेमहीभृद्योग्यवस्तुनि नवूहदोनकलो ॥

त्रिकतालोहकतावपि वराघोहल्लकाशिलोहस्तारोहावरोहयोः श्रवरोहोवलादेस्यात्
नरोहंगेनलोहमे ग्रस्यारोहास्वगंधायामस्यारोहेश्वबारके महामहामाषपर्णीमञ्जा
नक्रसमेपिच गंधवाहानलासाथांवायोगंधवहोमतः भवेदेहमहाभिख्यामलेदेऽप
लौषधे चलरत्ताः शपितामहःस्नेषस्त्रियौपितृपितामहे पंचातरः इतिहांतवर्गः शं
ताः स्पर्शाग्रपितांलावणोलामत्रुवोयतः हग्यकक्रमेणकर्ष्यंतेतथाध्येतेसमनयात्
नः तेचैवप्रविषोक्तः तेतमायांतयांवदे एकातराः शलः कर्षकशोवकेशकरव्यवहार
योः श्रात्मनेपाशकेवातेतस्मसौवचेलेंशिये मत्तोद्विभेदभल्लकेशोणकेक्लनवेदने अ
तमुक्तंचनत्तप्रपत्तः श्रीदेवपामके दत्तः परीदत्तहृषेतामनृहेश्रजापतौ मुनिभेदेद्रुमे
वक्कौरत्तोरत्ताभूविस्मता पत्तोमासाधंकेपाश्वंगृहेसाध्वविरोधयोः केशादेःपरितोहंदे
वलेसाविसहायपोः ग्रंथेभ्रुलिंथेवदेहांतेराजकंजरे लतंभ्रमाश्येसंख्यायांलत्तपः स
मनिकथ्याते सत्तोहीपविशोषेस्था.. त्कदीगादंभांउयोः पिप्पलीहारणाम्बैवग्रहस्य
परिकीर्तितः ससःपद्मारामेस्यात्रतः कान्स्ये निक्रश्योः सैरिभेवनर्णकत्तः शकका

वि
को
८१
९८७

नीलवीकयोः पलोङ्गारीकाककांबीषकोष्टगजनवत्सुष स्पर्धेपादपवीथ्यालेपस्मादंचल
पल्लवे ध्वयभागेषिकस्मास्याद्दोलंबिस्मयदम्पयोः मोलोष्ठक्षरहतेस्मादपवलौवमो
वने शूलः पादपनामौस्यादलोः प्रेमलपरिक्षतो भिताभलौवयावृजायांस्वाभिख्या
नवस्त्वलोः प्रेतावृमेलतोद्धौ वातावत्तलालातयोः द्यतराः पृथ्व्यस्तापिक्षतेषोक्तः
प्रमलेष्यल्वमिष्यते रखेलाभावलैंगेस्याद्भवांवपरीतलो ग्रावलोरतलोपेस्माद्वीर्षं
ममेतोरिंदलिलो रक्तावः कावबेक्षुवेपावावनवकोरयोः ममीलाप्रंथभेदेस्याल्लवं
हौतिभालवे नमेलावबधायमेस्यात्काव्यालेकरलोपिव मृगालीवंदवाकृपोंमृगले
गत्रिपामयोः गवालीशनवाकृपांगवालोजालकेकपौ भतराः वीतहृत्तलमला
तकेंद्रद्गमयोस्रतः रामभूतः प्रियालेस्यान्नवपोल्लनगावपि देवहूतः समपोमेदा
गतिहपुग्रमलौ भूतहुतत्ललोरे॥ नष्याप्यतीकपादपे विपलालोऽहरौतालोविशा
लालीवधविया म् मर्कटालोयवाज्ञौस्यात्करातसर्हितेपिव वत्तवताः इति लान्तवर्गः
वर्णान्त्यक्रमात्समासः अथाव्ययानि वक्ष्यन्ते व्यक्तं पूर्वान्तरक्रमात् अकारादिकमव्यासि १४

वि
को
८८

नार्थयोः अ नञभावे निषेधे च स्वरूपार्थेऽप्यतिक्रमे ईषदर्थे च सादृश्ये तद्विरुद्धतदन्ययोः द

सद्गृहशंसनेऽपि स्यादल्पार्थेऽपि च कथ्यते अपकृष्टनिवर्जये स्यान्नशोभनार्थेऽपि च स्मृतं ॥ आ ईषत

वेलापदं विद्याद्विनामध्यार्थयोरपि न नपादस्पृष्टतो भेदेवोऽस्येवावधारणे अस्तु स्यादभ्य

नुज्ञानेऽप्यसूयापीडयोरपि स्वित्प्रश्ने च वितर्के च शाश्वत्पुनः सदृश्ययोः पश्चात्प्रतीच्यां चरमे

सातासमन्ततन्नयोः सकृत्सहैकवारे स्यादाराद्दूरसमीपयोः यावत्तावदवधिच्छेदेका

र्त्स्न्येमानेऽवधारणे अथाथानन्तरारम्भप्रश्नकार्त्स्न्येष्वथो अतः ननु प्रश्ने वितर्के स्यादर्थानर्थ

विकल्पयोः किमुतातिशये प्रश्ने विकल्पे च प्रयुज्यते हन्त हर्षे विषादे च वाक्यारम्भे भविवा

दयोः स्वस्त्याशीः क्षेमपुण्यादौ यदृच्छावितर्कयोः बतामन्त्रणसंतोषखेदानुकम्पावि

स्मये अहो वितानुकम्पायां खेदे संबोधनेऽपि च ननु स्याद्दोषपरिप्रश्नेऽपं च समर्थेकथ्यान्तरे अ

नेनर्येऽकृतः प्रश्नेऽपं च समर्थे च शासने संभावनावनयवयोर्नन्तः पदं मिथ्यते इत्येवमस्मिन्निय

मेऽपं च समर्थे विभागयोः इति प्रकारतो हेतौ प्रकाशनादिसमाप्तिषु निदर्शने प्रकारे स्यादनु

नुकर्षे च संमतं भूतिप्रादुः प्रकाशनायां प्रकर्षे लंघनेऽप्यति नितान्तः संप्रति तेऽप्यवाचकोऽप्येव

१५

रश्मितः प्रतिप्रतिनिधौ वीप्सालक्षणादौ प्रयोगतः मात्रार्थे चाभिमुख्येऽथ प्रतिदानादि
प्रभृति च प्रयोगसंप्रश्नानौ मंगलारंभयोरपि अनन्तरे च कार्त्स्न्ये च संशये च प्रकीर्ति
तौ यथा सादृश्यता निर्दिष्टस्त्वस्य योगानुसानयोः तथा स्यात्त्रिष्वथ इह प्रतिवाक्ये समुच्चये
उभौ चोद्देशनिर्देशसाम्यद्वयोपप्रकीर्तितौ कारणस्योपपत्तौ च समर्थ्याद्धेतुवाक्ययोः प्र
स्मृताविनार्थे स्यादन्यथा द्व्यथार्थके अथ निष्करणो वं ये अन्यथा स्यादथापि च तिते दन
दाप्रकाशे भागे च शाश्वत्स्यात्स्वस्त्यशाशिषु शाथाम्रेवं पत्रे भागे मौ तौ लाभे धं कर्मणोः न
नः स्यात्प्रश्ने विकल्पार्थेऽप्यतीतानुनयार्थयोः नन्वप्रश्नेऽप्यनुनये नु स्यानेऽप्य च यावरणे स्वा
मेऽर्पणे वा ·· नत्रु किं तु प्रश्ने वितर्कयोः नाना विनार्थेऽपि भवेन्नानानेकोभयार्थयोः
स्यादेव कारणार्थे स्यात्पृक् सादृश्ययोरपि आयासे च समीपे च लक्षणादावनुक्रमे वि
निवेशाभ्युपायेयोर्योभावविन्यासदाशिषु प्राग्पूर्वे चैवं पत्रे मौ तेदानक्रमेणि वनेने श्रेनमो
वे च सामीप्ये कौ पारम्पर्यमेव च निम्नार्थे संशये चापि देपार्थे च ·· ·· समन्ते च श्रप
स्यात्पक्षार्थे च जंनार्थे वियोगयोः विपर्यये च विक्रान्तौ चौर्ये निर्देशाहृदयोः तपसाम

वि
को
८९
89

थ्यंद्रालिापदोषाप्यो नाम्नयेषच श्रावार्थेकरणेदानेव्यामावारंभसूत्रयोः उद्योगोपिचलिप्सा
यांस्वरणार्थोद्यमानयोः उपह्रीनेपिकेयोक स्वामसंश्रेप्युपकीर्तिते श्रपिसंभावनाप्रश्नशंकान
ह्रींसमुच्चये नत्वाशक्कपदार्थेषु कामचारक्रियास्व च वशात्कुउपमायोस्याद्दावकरणोल्वनथ्यं
वास्याद्विकल्पोपमयोरेवार्थेचसमुच्चये विपिशेषेतोतनार्थेविः स्यात्तत्वतिष्ठन्त्वयं येस्यात्ते
वोपतेपादपूरणेनुनयेपिच म .. मोक्केभूतकथनेप्यम्भोप्राभिसुख्ययोः म समपादस्व
रोतोनेस्यामितिनिमोवयामेतं श्रमासहार्थोनिकयोन्नूनेनिश्चितनकेयोः कामेषकामेन्नुमता
वन्नूयानुगमेपिच नामप्रकाशसंभाव्यक्रुशलाभ्युगमेषच सोशतेवाधनार्थेस्याद्गुन्कार्थेचा
पिसाशने ङंबिनकैंपरिशुप्ते क्रेद्रपोम्मन्ननीतिश तेशद्वैंगीकृतोवाषश्रोस्वतोचावधारणे थं
श्रृश्रेचकथोम्कोवशाधंनमोनुक्रूलयोः किंशप्नेपिचक्रुत्स्यायांकेशिवः स्तववादिश चमिभ्यन्न
मनैषोम्केशणवेवाप्युपक्रमे एवंशकारोपमयोरंगीकारेवधारणे श्चलेभूषणपयोमिथावरणे
शुनिवर्थेके श्वलेशस्कोचनिर्दिष्टंशंकल्याणेस्वलेपिच संसेगार्थेप्रक्रुष्टार्थेशोभनार्थेसमर्थयोः
नोधंस्वस्वेषशंसायांतन्नस्नीलेचनयोरपि नुःस्नीकेनस्वंमोनेमोनेशीलेनवनयम नहिलेंदि १२

नमथे स्यान्नदिनेशनिवासरे अभीतौ मद्भवशांते शीघ्रप्रकर्षयोरपि स्यादभीक्ष्णोनयाप्योन्नः
पनेस्यान्मनतेपिच इदानींवाक्यभूषायांसंप्रत्यर्थेपिदृश्यते कथंप्रश्नेसंभ्रमेचप्रकारार्थेच
संभवे किमुसंभावनायांस्याद्विमर्षेचकिमुस्मृतं भृशंप्रकर्षेचात्यर्थेवशंपनिमषयत्नयोः
य श्रुतिमध्यान्नवयोः समयान्तिकमध्ययोः अथोक्तोथेतिवादेचसंभ्रमेस्मरणोपिच २ अश
काशेगनानार्थेदः स्यात्कशनिषेधयोः अनवद्यश्चमेभेदेस्वः स्वर्गपरलोकयोः पराविमोच
पाथाप्रशान्तिलोमप्रकमेणो अभिमाप्योभृशार्थेचविक्रमेवशानोवथे अवाग्वाणोनिकटे
अवेथानीननाविश पतिस्यात्सर्वतोभावेवर्जनेलक्षणादिश हून्नालिमन्नवीप्सासुभीषणो
व्याप्तिशोषणो दोषाख्यानेप्युपरमेव्यासौनिवसनेपिच प्राङः प्राकाशपदनोस्यात्संभाव्येच
प्रपृच्छते निर्निश्चयेकांतत्यर्थेनिर्निशेषनिषेधयोः अनमेध्योनप्याग्रांते स्वीकारार्थेपिदृ
श्यते अववीचोरवीचोरीविस्तारेगीष्पतौ भृशं अनवापिविनार्थेस्यात्मध्यार्थेनिकटार्थयोः
ल किलशाब्दस्तवार्तायांसंभव्याजुपध्यायपयोः खलुस्याद्वाक्यभूषायांजिज्ञासादौचसो
पने निषेधानेचवीप्सायांखलमानेपिकीर्तितं अ अवादिवनविस्तारवियोगव्याप्तिस्वादि

वि
को
८०
60

ष ईषद्रथेपतिभवेच्छेवौषस्सेव्यारतो ष उष्णासौनंदने स्यादक्षानव्ययमप्यथा होषावाविस
त्वेगाज्ञावक्षान्तव्ययमप्यसौ निकषात्वेतिकेमप्येरलोस्वायोन्वनव्ययम् स सम्रज्ञायांभस्या
पोत्वमतिक्रमसमत्विश प्रतः पथमेवाग्रेप्यग्रतः पथमाग्रतोः पुरोग्रेपथमे स्यादंत्रसात
त्वनाणो घोः पुरभितः पोत्रमाकाणपंसेमत्वोभयतोंतिके भूयः पुनः पुनः स्यात्तैपभृताथैव
नव्यये निर्निष्पये निषेपेवसाकल्यातीतयोरपि निर्गेनवोनि येनथैमियोमोमेमियोरहः
पूर्वेपुरविष्यतेषातः पूर्वैपुरागतवासरे शनैःशनैमन्देस्वावैनीचैःस्वेरात्ल्पयोमेते ह हस्या
त्संबोधनेपादपूरणेनव्ययशिवे हाविषादेवसत्वेचहः त्वार्थवापिकथ्यते हिपादपूरणोहे
तो विशेषेप्यव्ययारतो हेहः त्वहेनावहिषोहोविस्मयविषादयोः हाहात्वेदेहकहषेगंघवेस
त्वनव्यये हेहेव्यत्नोसमस्तोवहूतिः संबोधनार्थयोः हौहौचैवविधौहनेयोसंत्रुयात्कानयोर
पि सहसाकल्पसादरयायोगयथसमत्विश वियमानेवसंवेधेसहशाहः प्रकीर्तितः प्रहरपि
गाथेप्रशोकेवककरणार्थेविषादयोः प्रहोऽत्राहोहावेनौपविषपायविचारयोः प्रहहेमपइनेत्वे
देहोहीविस्मयहासयोः प्रहहस्यादत्वयेपरीक्षेशापहर्षयोः प्रहशाहोनियोगार्थैत्वेपार्थेव

वि
को
८१
श्री

निगद्यते संक्षेपतोऽत्र भूम्यार्थैश्च तद्व्यार्थैश्च कविस्मृतम् इत्थं प्राधेयु नेकार्थवर्गः यद्यप्यत्र न
याकिंचित्रिज्ञामात्रश्रुतिभातिच नत्वराविष्यते सज्जिनोमयाययणारिश पतत्कवीश्वरपिपंशिवैं
द्वैः प्रयोगसंवोपफलद्द्यामै यैर्नोमकंठाभवगोंकृतैर्नैः सर्वेत्तनाम्रपणयोकृतैव स्वेरश्रवावैं २
पतिकस्मितामिः शाह्वार्थसंचोरकयाग्रयाभिः व्याख्याभिरस्माममशंरोयमोरमार्यानमचैवपरि
श्रमेनः पतोंकृतिंकृतपियाकृतकृत्यभावमापादयंत्ववहिंतेशविधापवेतः नित्यंमहेश्वर
कवेः प्रविभावयंतः संतःपरोपकृतिताववतामवंति इति सकलवैद्यराजचक्रमहाशेख
रस्यकविराजपरमेश्वरस्याययपरविद्यानिधेः श्रीमहेश्वरस्यकृतौ विश्वप्रकाशाभिधानेने
कोशे नानार्थपरिच्छेदो द्वितीयः समाप्तः ॥ ॥ ॥ ॥
॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
॥ ॥ ॥ ॥ ॥